
SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

XVII AASTAKÄIK

PLUTTEIN

16. 03.

10-11

1935.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 10—11 — 1935.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
<i>Ho.</i> : Rahva elujõud	229	<i>Ho.</i> : Les forces de la Nation	229
<i>Kol.-ltm. M. Kattai</i> : Eesti Vabadussõda käsitlevaid arhivaale Läti arhiivides	232	<i>Lt.-colonel M. Kattai</i> : Documents concernant la Guerre d'Indépendance d'Estonie dans les archives lettonnes	232
<i>P. A.</i> : Sõjaväe tehnikakooli asutamise 15. aastapäevaks	234	<i>P. A.</i> : A propos du 15-me anniversaire de l'Ecole technique militaire	234
LEEDU KAITSEVÄGI:		L'ARMÉE LITHUANIENNE.	
— <i>Kapten Jodauga</i> : Ohvitseride ettevalmistus Leedu kaitseväes	236	— <i>Capitaine Jodauga</i> : Préparation des officiers dans l'Armée Lithuanienne	236
— <i>Kapten Jodauga</i> : Allohvitseride ja sõdurite ettevalmistus ja nende teenistuskäik Leedu kaitseväes	238	— <i>Capitaine Jodauga</i> : Préparation et service des sous-officiers et soldats dans l'Armée Lithuanienne	238
— <i>Major Ružancovas</i> : Kultuur-selgitustöö Leedu kaitseväes	240	— <i>Commandant Ružankovas</i> : Enseignement intellectuel et politique dans l'Armée Lithuanienne	240
— <i>Jonas Kalnenas, ajaleht „Trimitas“ toimetaja</i> : Leedu küttide liit	242	— <i>Jonas Kalnenas, rédacteur du journal „Trimitas“</i> : La Ligue des chasseurs lithuaniens	242
— Leedu sõjamuuseum sai uue hoone	244	— Le nouveau bâtiment du Musée de la guerre à Kaunas	244
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
— Prantslaste vaated rk kaugetule kasulikkusele. Maj. K. Banach „Muzu Ziny-nas“ 118 — 1935	247	— Opinions françaises sur l'efficacité du tir des mitrailleuses à longue distance Commandant K. Banach, „Muzu Ziny-nas“, 118—1935	247
— Kompani öine kallaletung Shinsho juures 13./14. mail 1932 — „Przeglad Piechoty“ — veebr. 1935	251	— Attaque nocturne d'une compagnie près Shinsho le 13/14 mai 1932. „Przeglad Piechoty“, février 1935	251
— Õhurelva praegune seisukord mõningates suurriikides — Rootsi „Kungl. Krigsvetekamps — ak. Handlingar och Tidskrift“	254	— Etat actuel de l'arme aérienne de certaines grandes puissances. „Kungl. Krigsvetekamps.-ak. Handlingar och Tidskrift“	254
— Leedu: „Karys“ Eesti erinumbrina	257	— Lithuanie: „Karys“ — Numéro spécial estonien	257
— Soome: „Sotilasaikakauslehti“ nr. 1 — 1935	257	— Finlande: „Sotilasaikakauslehti“ No 1 — 1935	257
— Inglismaa: „The Army Quarterly“ jaanuar 1935	258	— Angleterre: „The Army Quarterly“ janv. 1935	258
— Ungari: „Magyar Katonai Szemle“ nr. 1 — jaan. 1935	261	— Hongrie: „Magyar Katonai Szemle“ No 1 — 1935	261
— Rumeenia: „Romania Militara“ — dets. 1934	263	— Roumanie: „Romania Militara“, déc. 1934	263
Kaitseväge elu:	264	VIE MILITAIRE	264
Tagavaraväge ohvitseride elu: Tagavarav. ohv. tegevusest Narvas	264	Vie des officiers de réserve	264
Ametlik osa:	265	Partie officielle	265
Telefonist A. Telliskivi jutustusi Vabadussõjast	266	Récits de la Guerre d'Indépendance du téléphoniste A. Telliskivi	266
Sport, male, bridž	271	Sports, échecs, bridge	271

Vastutav toimetaja kolonelleitnant **J. REMMEL**
 Kõnetr. Kaitseväge nr. 40
 Kodune kõnetraat Kaitseväge 372

Tegev toimetaja major **J. KÕRGE**
 Kõnetr. Kaitseväge nr. 163
 Väljaandja: „SÕDUR“ Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetus ja talitus:
 Toompeal, Toomkooli nr. 7
 Kõnetr. Kaitseväge nr. 163
 Talitus avat. k. 0800—1500
 Toim. kõnet. k. 0800—1500

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:
 Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr.
 Veerandaastas 1 kr. 50 s.
 Üksiknumber 20 s.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

XVII AASTAKÄIK

Nr. 10-11

16. 03. 1935.

RAHVA ELUJÕUD.

Suur on riikide ja rahvaste arv, mis on hukkunud ja kadunud jäljetult, või millest on jäänud järele vaid mõningad riismed. Riikide ja rahvaste hukkamise põhjused kannavad üldiselt, välja arvatud mõningad erandid, sellist ühtlast laadi, et siin võiks peaaegu kõnelda seaduspäralikkusest.

Harilikult ilmub mõni tugev, teovõimeline juht, kes paneb kogu rahva liikuma. Rünatakse naabreid, vallutatakse need ja luuakse enam või vähem laiaulatuslik riik, sageli õige mitmekesise rahvusega. Seejärgi langeb valitsev rahvas, iseäranis valitsev kiht hellitusse ja luksusele, mis hävitab terve energia ja teojuu, nii et ta muutub üsna kergeks saagiks mõnele alles hellitamatuks, vähenõudlikule karmile rahvale, kuni see omakorda hellitub ja loiuhtub pehmes elus ning vallutatakse jälle mõne uue noore ning elujõulise — tsivilisatsiooni mõttes — rahva poolt.

Hulkadest sellistest juhtudest ajaloos olgu siinkohal näiteks meelde tuletatud vaid mõningad.

Ees-Aasias asusid omal ajal kõrgele kultuuristatusele jõudnud sumerlased. Siis tulid Araabiast barbarid, noor, vähenõudlik rahvas, heitis sumerlased alla, omandades nende kultuuri — nagu on lugu enamasti ikka, kui barbaarid vallutavad kultuurirahva — ühes sellega ka eluhellituse ja pehmuse ja mõne aja järgi olid juba seni nii vägevad babiloonlased uue barbarirahva orjad. Tulid sõjakad assüürlased, kellest on meie ajani säilinud ometi veel vähesed riismed, tulid meedaslased ja pärslased. Kõik nad löid uued, vägevad riigid, kõik nad võtsid üle vähemas või suuremas ulatuses vallutatud rahva kultuuri, langesid eluhellitusse ja — hukkusid!

Geniaalse makedoonlase Aleksander Suure maailmariik, kuhu kuulusid peaaegu

kõik tolle aja tuntud maad, varises pärast tema surma kohe kokku ja purunes üksikuteks osadeks. Hiljem tulid araablased ja kandsid oma võimu vahemere rannikuni Ibeeriani. Kuid nende jõud rauges eeskätt pehmes elus ja tugevate valitsejate puudusel, nii et vägevail vallutajail Dschingis-khanil ja Timur-lengil oli kerge asi tungida kaugele lõunasse ja läände. Kuid nende jõul ei olnud pikka aega ja mõni aeg pärast nende surma kadusid ka nende riigid. Põhjus oli üldiselt seesama mis mujalgi — tugeva valitseva isiku puudus ja eluhellitus. Nooruslikel osmanitel ei olnud siis kuigi raske võtta võimu kogu lähedases idas enda kätte ja kanda seda ajutiselt isegi kaugemale läände.

Kui algas germaani e tung lõunasse, siis oli Rooma riik teutoonide ja kimboide tulekul veel nii tugev, et ta suutis võrdlemisi kergesti lüüa tagasi barbarite ründe. Kuid mõni aeg hiljem oli Rooma seesmiselt juba nii nõrgenenud, et hoolimata tema mitmekümne miljonilisest rahvaarvust, vallutasid uued germaani rahvad vana ja kõrge kultuurilise Lääne-Rooma riigi üsna kergesti. Ometi olid need germaani rahvad üsna väikesed, umbes sajatuhande hingega, nende hulgast vaevalt 15.000 sõjameest. Kuid ükski neist rahvaist ei jäänud kuigi kauaks Itaaliasse püsima, vaid kadusid kaunis ruttu peaaegu jäljetult oma enda nõrkuse tagajärjel. Seejuures avaldas nende vähenenud arv ainult vähest, osalist mõju nende hukkamisele, kuna peapõhjuseks oli siingi peenendatud kultuuri loiustav mõju. Seni kui püsisid kanged juhid — läänegootidel Alarich, idagootidel Teodorich, vandaalidel Geiserich — püsisid ka need rahvad, kuigi hellitusemärk oli juba tunginud nende verre. Kuid pärast nende tuge-

vate juhtide kadumist tuli kiire kokkuvarisemine, ning neist rahvastest, mis tungisid loodusjõuna põhjast lõunasse, ei jäänud muud järgi kui hispaania hidalgode teos ja seiklus-himu ning sageli otse imetlemisväärne, põhjarassile omane, energia. Kuid gooti veri pääses Hispaaniasse juba Itaalia pehmes olus nõrgenenuna, segunes seal oma vähesuse tõttu muude vähem energiliste rahvastega, hukkus rohkel määral meretaguseis seiklusis ja võitluses vahemere pärast ning tagajärjeks on nüüd rahva väsimus ja tarretus.

Järgi on jäänud neist germaani vallutajaist veel berberite sõjakus ja vabadusarmastus, ühes berberite hulgas kaunis sageli ette-tulevate siniste ja hallide silmadega. Kuid kadunud on goodid, vandaalid, ka lango-bardid rahvana, millel on oma keel ja oma pärane elu.

Purunes ka Attila tugev riik õige varsti pärast tema surma ja isegi veidi kindlamale alusele rajatud frankide suurriik ei suutnud püsida kuigi kaua pärast vägeva juhi, Karl Suure, surma.

Rikkalikult võiks veel tuua näiteid rahvaste tõusust ja langusest, tugevate riikide kujunemisest ja kokkuvarisemisest. Kuid see ei ole vajalik, sest juba mõningate näidete varal saab selgeks, et rahvaste languse ja hukkamise põhjus on kõikjal olnud enastmasti üks ja seesama — vastupanu jõu nõrgenemine üleliigse heaolu tagajärjel ja see tõttu vähem hellitatud, füüsiliselt kui ka vaimselt kõvemale rahvale allajäämine. Küll suutsid suured juhid rahva hävinemist sageli edasi lükata, kuid isegi seda mitte alati. Nõnda leidub mitte väga tihti selliseid võimsaid juhte, nagu olid Karthaagol Hamilkar, eriti aga Hannibal. Ometi oli see riik seesmiselt juba väga nõrk, kui tuli otsustav võitlus roomlastega. Karthaagolasil puudus tõsine vabaduse tahe, nad mõtlesid ainult rikkusele ja hea elu mõnudele, ei söandanud ise astuda oma iseseisvuse kaitseks relvis välja, vaid jätsid selle ülesande — kõige tähtsama ülesande rahva elus — palgasõdurite hoolde, kellele võitlemine ei ole isamaalik tegevus, millesse panakse kõik, mis omatakse, kogu oma isik, vaid kellele sõdimine on harilik töö — moonamehe töö. Kas on siis ime, kui isegi nii geniaalne väejuht nagu Hannibal ei suutnud seista vastu Rooma kindlale võidutahetele, mis avaldus kujukalt Cato tuntud korduvas ütluses: Viimaks arvan, et Karthaago tuleb hävitada! Seejuures ei saa unustada, et Roomal ei olnud ühtki väejuhti,

kes oleks olnud oma võimete poolest võrdne Hannibalile — ka Scipio mitte.

Ja meie päevil?

Muidugi, olud on mitmes suhtes põhjalikult muutunud, kuid alused on jäänud püsima. Rahva seesmisest jõust ühelt poolt ja ta juhtide tublidusest teiselt poolt oleneb nüüdki väga tähtsal määral ta vabadus ja iseseisvus.

Ei ole ka nüüdisajal mõnel rahval, mis seesmiselt nõrgenenud, võimalik jätta oma riigi kaitsmist palgasõdurite hoolde, nagu tegid kreeklased, karthaagolased ja roomlased oma langusajajärgul ja nagu seda on nähtud veel mujalgi. Kuid ka rahva enda kaitsevägi võib muutuda riigi kaitsmiseks nõrgaks ja puudulikuks, kui see rahvas on seesmiselt nõrgenenud ja ta enda kaitsetahe jõuetu, olgu see nähe tekkinud tsivilisatsiooni pehme elu tõttu või vastava kihutustöö tagajärjel, mis rahva endakaitse tahet halvab ja mis sageli tuleb välja õilsate põhjendustega igavesest rahust ja muist selliseist ilusaist asjust.

Kui algas Maailmasõda, siis kuulutati kogu maailmas, et see sõda on sõda sõjale. Pärast seda sõda ei pidanud tulema enam mitte ühtki sõda, vaid kõik tülid rahvaste keskel pidid õiendatama rahulisel teel. Muidugi, suurt sõda ei ole pärast seda olnud, küll aga nähtakse kõikjal väga suuri ettevalmistusi sõjaks, mida võib niisama hästi pidada ettevalmistusiks rahu säilitamiseks. Ja väikesed sõjad on pärast sõda hävitavat Maailmasõda üha jatkunud, olgu rahvastevahelised või ka kodusõjad. Kas ei ole seepärast ülekohus rahva vastu, eriti väikerahva vastu, kuulutada tema keskel patsifismi mõtteid ja sel viisil vähem iseseisvalt mõtelda suutvate olluste keskel riigikaitse tahet sumbutada!

Kõikjal ja alati on tulnud rahvaste keskel ilmsiks ühiselulised erinevused ja nende alusel seisvad vastolud. Neid on võimatu täiesti kaotada. Kuid hoopis ekslik on lükata neid sel määral esikohale, nagu teeb seda mõni poliitiline õpetus. Endiste maailmariikide üheks nõrkuse ja kerge kokkuvarisemise põhjuseks, pärast üksikute suurte valitsejate surma, oli just nende rahvusliku kokkukuluvuse puudus. Aga rahvustunde nõrkus võib saada hädaohlikuks ka rahvusriigile, millist nõrkust arendab muu seas liiga tugev ühiselulise erinevuse teguri toonitamine. Muidugi on loomulik, et iga inimene igatseb saada paremaid äraelamise tingimusi. Kuid

Meie kaitseväge kõrgemad juhid Poola külaliste vastuvõtmisel Balti jaamas.

see igatsus ei tohi minna nii kaugele, et ta sunnib unustama terviku huvid ja taotleb ainult oma kihi huvisid, näiivilt uskudes, et need huvid ongi terve rahva huvid.

Igatahes seni ei ole veel leitud maa peal sellist ideaalset riiklikku ja ühiskondlikku korda, kus valitseks absoluutne õiglus ja ühesarnadus. Jääb väga küsitavaks, kas seda üldse kunagi leitakse, sel lihtsal põhjusel, et inimesed üksteisest erinevad. Ei tohita lükata tagaplaanile ega siinjuures lõhkuda rahvuslikku ühtlust, millest oleneb otsustaval viisil iga üksiku rahvaliikme hea käekäik.

Enne 12. märtsi 1934. a. ka meil võitluse-tuhinas unustati meie rahvusvaheline ja geopolitiline seisukord, lasti silmast, et leidub väljaspool jõudusid, kēs ei igatse midagi nii kui Eesti riigi kadu ja et need jõud töötavad kaasa, kus vähegi suudavad, et Eesti riik langeks jälle põrmu. Kas võib kujutleda suurimat kergemeelsust ja ettevaatamatust, kui varsti pärast seda, kus sündinud ime ja Eesti saanud vabaks, taheti panna rahva vabadus uuesti kaalule ainult oma isikliku viha sunnil, selle viha sunnil, mis tunti valitseva korra vastu!

Pärast 12. märtsi tuli eesti seltskonda, mis tuletas oma meeleolult kuni tähendatud päevani elavalt meelde vene revolutsiooni aegset miitingu määratsuse õhkkonda, tunduv rahunemine. Kuid ometi ei paista rahvusliku terviku vaim olevat saanud eesti seltskonnas veel täiel määral valitsema. Veel antakse sageli liiga suur tähendus oma isiklikele ja kihi huvidele, veel ei taheta mõista, et üldhuvidele, rahva tervikule, tulevad vahel tuua ohvriks oma isiklikud mõnud ja heaolu nõuded. Vähe seda, isegi isiklikud tujud tõstetakse mõnikord üldhuvide kõrval esikohale ja kiputakse nende tujude nimel arvus-

tama inimesi, kes seisavad rahva julgeolu ja hea käekäigu valvel.

Mitte rahva hea ainelise elu tingimuses ei seisa rahva jõud, vaid tema füüsilises, veel enam vaimlises tugevuses, tema kindlas rahvuslikus ühtehoius ja endaohverdamise meelsuses üldhuvides.

Loomulikult on rahva majanduslik jõukus tähtis ka riigikaitse huvides. Kuid ühtlasi ei saa salata, et ainelise jõukuse kannul käib sageli hellitus, mis nõrgendab rahvast. Seepärast tuleb noorsoo kasvatamisel pidada eriti hoolega silmas kõike seda, mis mõjub kaasa noorsoo tugevdamisele füüsilisel kui ka vaimliselt. Seejuures on viimane veel tähtsam kui esimene. Muide, võitluses Vana-Kreeka vabaduse eest etendas vaimliselt tugev Atheena suuremat osa kui spordikõva Sparta. Ka meie päevil nõuab riigi kaitsmine rahvalt just väga suurt vaimlise jõu pingutust, palju rohkemgi kui endiseil aegadel. Selline vaimline jõud võib areneda kõige soodsamalt seal, kus valitseb kindel rahvuslik ühtehoid ja suur isamaa-armastus.

On hea, kui rahval on tugevad ja jõulised ning teovõimsad juhid, iseäranis keerulikel ja raskeil aegadel. Aga parimadki juhid ei suuda hoida rahvast orjastumast või hukkamast, kui rahvas ise on seesiselt nõrk, täis lahkkelisid ja isiklikku ning ühiskondlikku korruptsiooni. Need pahed on hävitanud juba mõnegi andeka ja varem tugeva rahva.

Neist tuleb meil kõvasti hoiduda ja kannada hoolt, et meil kasvaks puhas, füüsiliselt kui ka vaimliselt terve rahvas, mis hoiab alati nii kindlasti kokku nagu kõige kõvem müür ja kus isiklikud huvid ning tahtmised ei kujune kunagi kahjulikuks üldsusele. Selline kasvatus peaks olema võimalik, ta on võimalik!

— Ho —

Eesti Vabadussõda käsitlevaid arhivaale Läti arhiivides.

Kolonelleitnant M. Kattai.

Vabadussõja Ajaloo Komitee ülesandeks on tõetruult ja põhjalikult uurida neid sõjalisi sündmusi, mis on ühenduses Eesti Vabariigi loomisega ja kaitsmisega ning arenesid aastatel 1917—1920. Tõetruu ja põhjalik uurimus nõuab aga kõigi olemasolevate ja kättesaadavate allikate ärakasutamist. Sellest seisukohast lähtudes ei saa piirduda üksi meie oma arhiivide ärakasutamisega, vaid tulevad läbi töötada ka nende meie naabrite ja liitlaste arhiivid, kellega meil Vabadussõjas oli kokkupuuteid. Seega kerkis kõigepealt üles Soome ja Läti arhiivide kasutamise küsimus. Soome võimude lahkkel vastutulekul avanes 1930. ja 1931. a. võimalus läbi töötada Soome vabatahtlike osavõttu käsitlevaid arhivaale.¹⁾ Järjekorras võeti käsile Läti arhiivides alahoitavate materjalide läbitöötamine, mis nüüd osaliselt teostatud.

Eesti-Läti sõjalise koostöö algus viib meid tagasi 1918. a. detsembrisse, mil kerkis üles ühise enamlastevastase rinde loomise vajadus; ta viib meid tagasi 1919. a. jaanuarisse, mil salk Eesti kooliõpilasi a/l. „Vaasa“ kaitsemeeskonnana sõitis Liibavisse ja sealt siirdus enamlastevastasele rindele Venta jõel, kus koos Läti vägedega võttis osa lahingust Šrundeni vallutamiseks.

1919. a. jaanuaris algas ka Läti kodanikkudest koosnevate kaitseliidu roodude organiseerimine Tallinnas, Tartus ja Pärnus. 1919. a. veebruaris kuulutati välja Eestis esimene Läti kodanikkude mobilisatsioon. Mehi tuli kokku sedavõrd rohkesti, et neist moodustati Tartus 1. Volmari polk ja 1. Volmari patareid.

Järgnevad mobilisatsioonid andsid veel mehi juurde. Need koondati Tartu Läti tagavarapataljoni. 1919. a. mai lõpul oli meeste arv tagavarapataljonis nii suur, et neist jätkus 2. Võnnu polgu ja 2. Võnnu patareid vormeerimiseks. Ratsamehed koondati Üksikusse Läti eskadroni. Rindel loodi Partisanide salk, millest hiljem võrsus 1. Latgallia Partisanide polk. Juunikuu teisel poolel väerindel pandi alus veel ühele patareleile.

¹⁾ Vaata „Sõdur“ nr. 19/20 — 1931. a., lk. 556 kuni 560.

Kõik eelpool loetletud väeosad moodustasid Põhja-Läti Brigaadi, mille eesotsas brigaadi ülem ja tema käsutuses staap. Brigaadi koosseisu kuuluvad väeosad ei teotsenud aga koos. 1. Volmari polk ja 1. Volmari patareid 1919. a. märtsi lõpul ja aprilli algul asusid võitlusse enamlaste jõududega Hopa rajoonis meie II diviisi koosseisus ja alluvuses, külg külje kõrval meie väeosadega.

1919. a. mai lõpul II diviisi ja soomusrongide divisjoni väeosad koos 1. Läti Volmari polguga asusid pealetungile Marienburgi suunas. Selle pealetungi tulemuseks oli Põhja-Läti vabastamine punaväest, mis lõpetati Jakobstadi vallutamise 5. juunil.

Samaks ajaks meie III diviisi oma pealetungiga oli vabastanud Lemsalu, Volmari, Võnnu. Maikuu lõpupäevil III diviisi koosseisus oli asunud võitlusse enamlastega ka 2. Läti Võnnu polk. III diviisi koosseisus ja alluvuses 2. Võnnu polk koos meie väeosadega võttis osa ka balti-saksa landesvääri purustamisest. Landesvääri löömise järgi Põhja- ja Lõuna-Läti brigaadid ühinesid Riias ja neist kujunes ühine Läti armee.

1919. a. oktoobris Lätimaad ähvardas uus hädaoht Bermonti vägede poolt. Läti ülemjuhataja palvel kindral J. Laidoner saatis Riiga meie kaks soomusrongi, kes aitasid vaenlase pealetungi seisma panna ja toetasid Läti vägesid vastupealetungile üleminekul. Kuna Läti väed olid tegevuses Bermonti salkade likvideerimisega, jätkasid Eesti väed Läti idapiiri kaitsmist enamlaste vastu, vastutades rinde eest Luubani järvest Eesti piirini. Punaväe ägedad pealetungid Viru väerindel sundisid 14. XII 1919. a. üle andma Läti vägedele rinde kaitsmist Luubani järve ja Marienburgi vahel.

Nagu toodud konspektiivsest ülevaatest selgub, oli Eesti-Läti vägedel õige tihe kokkupuutumine kogu Vabadussõja kestel. Nende ühiste võitluste igakülgne ja objektiivne uurimine on võimalik vaid mõlema riigi nende väeosade arhivaalide ärakasutamisel, kes sündmustest osa võtnud või kellega olnud kokkupuuteid.

Kirjeldatud sündmustest selgub, et meil oma Vabadussõja ajaloo koostamisel on vaja läbi töötada Põhja-Läti Brigaadi Staabi

ja tema koosseisu kuulunud väeosade arhiivaalid, mis käsitlevad nende väeosade moodustamist ja sõjategevust Läti põhjapiiril 1919. a. märtsist mai lõpuni, osavõttu Marienburg-Jakobstadi operatsioonist ja operatsioonist balti-saksa landesvääri vastu. Peale selle on meil vajalik selgitada sõjalist olukorda Bermonti avantüüris aja kohta, mil meie soomusrongid sellest osa võtsid. Lõpuks on meil vajalik uurida nende Läti väeosade tegevust, kes teetsid meie vägede paremal tiival Põhja-Läti idapiiri kaitsel. Kõige selle juures arusaadavalt on meile tähtsad meie ühiste vastaste — enamlaste, landesvääri ja Bermonti vägede materjalid, niipalju kui neid leidub. Juba see loetelu üksi, arvestades seejuures ühiste võitluste kestvust, loob teatud ettekujutuse nende materjalide hulgast ja kriipsutab alla nende läbitöötamise vajadust lisaks meie arhiivaalidele.

Lähtudes sellest tungivast vajadusest Läti arhiivide kasutamiseks, pöördui Läti armee staabi poole, kelle lahel vastutulekul nende ridade kirjutajal avanes võimalus kahel korral — 1933. a. nov. lõpul ja detsembris esimesel poolel ja 1934. a. detsembris töötada Läti sõjarhiivis. Seal töötati läbi järgmised arhiivaalid:

1. Põhja-Läti Brigaadi Staabi operatiivdokumendid ja tähtsamad arhiivaalid tema tegevuse algusest kuni 1919 juuli keskeni;
2. 1. Läti Volmari polgu operatiivdokumendid, alates polgu sõjaliinile minekust kuni 1919. a. juuni lõpuni ja
3. 2. Läti Võnnu polgu operatiivdokumendid 1919. a. maikuu lõpust juuliku alguseni.

Nende väeosade operatiivdokumentidest on tehtud meie arhiivi jaoks ära kirjad. Peale selle on märgitud ära kirjade võtmiseks need Põhja-Läti Brigaadi Staabi, 1. Volmari ja 2. Võnnu polgu käsikirjad, mis meie arhiivis puuduvad.

Läti sõjarhiivis leidis ka rikkalikku materjali balti-saksa landesvääri ja Saksa rauddiviisi tegevusest meie vastu. Leidusid nimelt landesvääri ja rauddiviisi päevakäsud (viimased küll ainult osaliselt). Eriti rikkalik kogu operatiivdokumente leidis rauddiviisi peajõudude tegevusest Roopa ja Stolbeni all, peale selle operatiivkäske rauddiviisile ja landesväärile. Leidus veel rida huvitavaid dokumente saksa vägede tegevusest Kuramaal 1919. a. juulist kuni oktoobrini ja Bermonti sõjakäigust. Läbitöötatud materjalist meid huvi-

tavatest dokumentidest on tehtud rida ära kirju ja väljavõtteid Vabadussõja arhiivi jaoks.

Ära kirjade valmistamisega eelpool loetletud väeosade ja asutiste tähtsamatest arhiivaalidest oleks meil käes vaid uurimiseks vajaline hädatarvilik materjali miinimum, ilma milleta sündmuste üksikasjaline ja objektiivne valgustamine ei ole üldse mõeldav. Kuid sellega pole kaugeltki kõik Läti arhiivides leiduvad materjalid ära kasutatud. Peale Läti enda väeosade ja asutiste arhiiv-materjalide leidub sõjarhiivis rohkesti punaväe, eriti läti punaarmee tegevust käsitlevaid materjale. Kõigi nende materjalide läbitöötamist tuleb aga paratamatult edasi lükata sel lihtsal põhjusel, et meie ei suuda praegu kõike materjali põhjalikult läbi töötada. Kuid uurimisel võib siiski tekkida möödapääsematu vajadus lisamaterjalide hankimiseks ja siis tuleb uuesti kasutada Läti armee staabi külalislahkust.

Vabadussõja ajaloo materjalide kogumisel ei tule küsimusse mitte üksi Läti sõjarhiiv, vaid veel rida teisi Läti arhiive.

Läti välisministeeriumi juriidilis-administratiiv büroo direktori lahel vastutulekul nende ridade kirjutajal avanes võimalus pääseda ka Läti Välisministeeriumi arhiivi. Seal leidis eriti huvitavat materjali Bermontiaadi kohta. Nimelt Bermont, Miitavist lahkudes, oli „unustanud“ sinna kaks pakki, „salajasi, erilise tähtsusega kirju, pabereid ja dokumente“, mis valgustavad selle affääri poliitilist ja majanduslikku külge. Neid on ümmarguselt paarsada dokumenti, millest nüüd ära kirjad olemas meie Vabadussõja arhiivis.

Mõningat meid huvitavat materjali saime ka Läti Valitsuse kantselei korralduses olevast Läti Ajutise Valitsuse arhiivist. Tahaksin nimetada läti keelset kokkuvõtet Needra valitsuse tegevusest Läti landesvääri võimuloleku ajal.

Ka Läti riigiarhiivis leidis nii mõndagi meid huvitavat materjali, eriti Saksa okupatsiooniajast, kuid seni pole meie veel suutnud selle läbitöötamisele asuda.

Rääkides meile uurimiseks vajalikkudest arhiivaalidest Riia arhiivides, ei saa jätta märkimata meie arhiivide, eriti meie Vabadussõja Arhiivi tähtsust Läti Vabadussõja uurimisel, peamiselt Põhja-Läti vabastamisel ja kaitsmisel. Mis osa Eesti Valitsus, vägede juhatus ja meie väed selles etendasid, see selgus üldjoontes eeltoodud konspektiivsest ülevaatest. See osa ei ole aga

mitte väiksem, kui Saksa vägede osa Kuramaa vabastamisel, mida võrdlemisi üksikasjaliselt on käsitletud meie kaitsevæes nii hästi tuntud endine Läti armee komander kindral M. Penikis, kes meile ka tuntud objektiivse ajalooürijana. Lahingud Läti põhjapiiril, Põhja-Läti vabastamine enamlastest, Eesti vägede osavõtt Põhja-Läti idapiiri kaitsmisest on aga kindral M. Penikis'elt käsitletud õige konspektiivselt, kusjuures tegevust 1919. a. talvel ja kevadel on vaadeldud peamiselt vaid 1. Läti Volmari polgu raamides. Olen veendunud, et

selle põhjuseks ei ole miski muu, kui vastava materjali puudumine Läti sõjaarhiivis. Kõik vajalikud materjalid on aga meie Vabadussõja arhiivis ja on loomulikult avatud ka Läti Vabadussõja ajaloo uurijaile.

Lõpuks ma tahaksin alla kriipsutada Läti armee staabi külalislahkust, suurt vastutulelikkust, sõbralikku ja lahket kaasabi kõigi nende Läti ohvitseride ja ametiisikute poolt, kellega minul oma ülesannete täitmisel Riias tuli kokku puutuda. Tuletan neid siinkohal meelde sügava tänutundega.

Sõjaväe Tehnikakooli asutamise 15. aastapäevaks 2. 3. 1935.

Vabadussõja päevil andis end valusasti tunda tehniliste jõudude puudus, mis tekitas vajaduse nende ettevalmistamiseks. Ja juba 1919. a. lõpupoole valmib ministeeriumis mõtte avada vastav õppeasutus, kursuste näol, mis ka samal aastal veel leiab ametlikku kinnitust. Kursuste organiseerimise eeltööd kestavad 1920. a. alguseni. 2. märtsil 1920. a. ilmub Sõjaväe Tehniliste kursuste esimene päevakäsk. Seda päeva peavadki lõpetajad kooli asutamise päevaks. Kursuste ülem, kindralmajor Silberg (†) asub suure andumusega kursuste vormeerimisele ja 4. juunil ilmuvad kohale esimesed õpilased. Õpilasi võeti vastu umbes 200 kadetti ja 60 ohvitseri-kuulajat. Nende kogumine kestab juulikuuni. Siis algab õppetöö. Kuid juba augustis leitakse, et õpilaste koosseis on liig suur ja tuleb vähendada. Ja 10. septembril muudetakse kursused ümber kolmeaastase õppekavaga Sõjaväe Tehnikakooliks, mille ülesandeks on „ette valmistada sõjaväe tarvituseks hästi väljaõpetatud tehnilisi jõudusid, kes mõistaksid oma erialal iseseisvalt töötada ja oskaksid ka teisi juhatada“, nagu ütleb kooli põhikirja § 1. Kursustelt kooli lasti õpilasi läbi võistluseksamite filtri.

Kool algas tööd Tondil 65 kadeti ja 10 ohvitseri-kuulajaga. Õppeasutus jaotati 7

osakonda: sõjariistade, suurtüki-, pürotehnika-, auto-, raadio-elektrotehnika nõrgavoolu- ja tugevvoolu osakonnad. Kooli ülemaks oli senine kursuste ülem kindralmajor Silberg.

Kadettide eluruumiks olid Tondil järjekorras II blokk, siis esimene blokk ja lõpuks „valge maja“. Klasside, töökodade, laboratooriumide, kabinetide ja administratsiooni ruumid olid I blokis. Hiljem ehitati koolile juurde veel garaaž ja raadiojaam. Kõikide nende hoonete ümbrus oli täis igasuguseid ehitusmaterjalide ülejääke ja prahti, täiesti koristamata ja õudne. Samuti ka ruumid. Sinna endale kolmeaastase kodu loomiseks tuli kadettidel 1920. ja 1921. a. suvel ohverdada kogu oma vaba aeg, kivide, palkide, rauarisu, mulla ja muu prahi veoks ja ka aednikutöödeks, sest praegune puistтик I bloki ümbruses on Sv. T. kooli kadettide vabaaja high ja vaeva vili.

Õppetöö koolis kestis 1920. a. septembrist vahetpidamata kuni 1923. a. juulini, välja arvatud tavalised pühade puhkused. Loengud, praktilised tööd ja muud õppused kestsid 8 tundi päevas, kella 0800-st kella 1630-ni, kusjuures k. 1200—1230-ni oli lõunaeline, k. 1930-st kuni 2130-ni oli sunduslik õppimise aeg klassiruumides korrapidaja ohvitseri järelvalvel. Tööd tehti otse

masinliku täpsusega ja kõige suurema intensiivsuse pingega. Õppustele järgnesid perioodilised repetitsioonid ja kontrollkatsed, neile jälle õppused jne. Nii järjest intensiivselt töötades kadus kolmeaastane õppeaeg kiirelt ja 1923. a. varasuvel seisis õpilased äkki lõpukatsete palavikulises keeles. Veel kord kõige läbivõetu põhjalik uurimine ja meeletuletamine ja 27. juulil 1923. a. ongi ülendamine ja lõpuparaad õpilastele ülemuse soojade tänu- ja tervitussõnade ning õnnitlevate käesurumiste saatel.

• Kooli lõpetasid 65 kadetti ja 6 ohvitseri-kuulajat, seega oli kolme aasta vältel koolist lahkunud 4 kuulajat-ohvitseri. Kõik lõpetajad omandasid sv. tehniku kutse, rahu-aegse ohvitseri õigused ja kooli põhikirja (Sõmini pvksk nr. 391 — 1921. a.) § 11 põhjal „oma erialal eesõiguse teiste sõjaväelaste eesvæeosades, valitsuse-asutustes ja töökodades vastavate kohtade peale määratud saada.“ Kõik lõpetajad olid tegelikud vabadussõjalased, sest vastuvõtmise üheks tingimuseks oli, et sisseastuja peab vähemalt 6 kuud olema teeninud Eesti sõjaväes. Kolm lõpetajaist on Vabaduseristi kavalerid.

Juulis 1923. a. sooritasid õpilased, kes polnud veel keskkooli täielikult lõpetanud, eksternidena keskkooli lõpueksamid. Haridusministrilt määratud ainetes ja vastava komisjoni ees.

Kooli lõpetades 61 õpilast valgus rivi-væeosadesse ja määrati seal esialgu ka rivi-kohtadele, sest erialalised kohad olid vahepeal juba täidetud riviohvitseridega, kuna 10 õpilast jäi keskasutiste juurde, peamiselt arsenalis.

Praegu on kooli lõpetajaid kaitsevæes veel 54 ohvitseri, neist væeosades 45 ja keskasutustes 9; rivikohtadel 36 ja erialalistel kohtadel vaid 18; T. k. lõpetajaist on hiljem lõpetanud kõrgemaid õppeasutusi välismaal üks, Kõrgema Sõjakooli kaks,

Tallinna Tehnikumi üks, Tartu Ülikooli üks. Praegu õpib Varssavi Politehnikumis pikaajalise puhkusega neli, Eesti Kõrgemas Sõjakoolis üks, Tartu Ülikoolis ametliku läkitusega üks ja eraviisil 4—5 T. k. lõpetajat. Oma erialal on kõik lõpetajad nii keskasutustes kui ka væeosades leidnud ülemuse ja kaasteenijate täielise tunnustuse nende asjatundlikkuse ja töövõime poolest ning määratud vastutusrikastele kohtadele. Ka rivis on lõpetajad töötanud suure eduga. Lennuväkke siirdunud T. k. lõpetajaist on kujunenud mitmed meie üldtuntumateks ja paremateks lenduriteks.

Surma läbi lahkunud on 6 ja reservi läinud 11 lõpetajat.

Koolist lahkumisel asutasid lõpetajad omavahelise koondise „Sv. T. K. L. O. K.“, mis töötab omavahelise kodukorraga. Selle koondise auesimeesteks on olnud endised isalikud ja lugupeetud ülemad — kindralmajor Silberg ja kindralmajor Unt kuni nende surmani ja praegu on auesimeheks kindralmajor Reimann. Koondise esimeheks oli kuni 1932. aastani kooli lõpetaja kapten Paas ja praegu kapt. Tiiveli.

Sv. T. K. L. O. koondis on korraldanud omavahelisi koosviibimisi, kus omavahelises koduses õhkkonnas lõpetajad mälestavad koolis veedetud päevi ja seal valitsetud meeletulusid.

Eriti on meeles asjaolu, et kooli peeti omal ajal väljaspool venemeelseks ja seda selletõttu, et suur % õppejõududest olid venelased. Õpilaste keskel aga valitses sellele vaatamata just vastupidi väga tugev rahvuslik vaim, sest olid ju õpilased ise eestlased peale 4—5 saksa-vene päritoluga õpilase. Mitmed lõpetajaist on üldiselt tuntud oma väga sügava ja tõsise rahvusliku meelsusega, pealegi olid õpilased, nagu juba eespool tähendatud, tegelikud vabadussõjalased.

Pärast esimest ja ainukest lendu kooli liikvideeriti.

P. A.

LEEDU KAITSEVÄGI.

Ohvitseride ettevalmistus Leedu kaitseväes.

Kapten Jodauga.

Leedu sõjakooli võetakse vastu 18—25 a. vanuseid gümnaasiumi, sellele vastava või kõrgema haridusega poissmehi pärast vastavate võistluskatsete sooritamist sõjakooli juures.

Peale selle sõjakooli võetakse vastu ka kõikide väeliikide üleajateenijaid allohvitseride, kes vastavad järgmistele tingimustele:

- on atesteeritud lähemate ülemate poolt väga hästi,
- on teeninud rivis üleajateenijana vähemalt 2 aastat,
- omavad vähemalt gümnaasiumi 6 kl. või sellele vastava hariduse,
- ei ole üle 26 a. vanad, on poissmehed ja
- on sooritanud sisseastumise katsed leedu keeles, ajaloo, matemaatikas ja füüsikas gümnaasiumi täieliku kursuse ulatuses.

Õppetöö sõjakoolis kestab 2 aastat ja jaguneb kolme õppeperioodi:

- a) ettevalmistusperiood,
- b) I (noorem) kursus,
- c) II (vanem) kursus.

Ettevalmistusperiood kestab umbes 8 nädalat (augusti lõpust kuni oktoobri keskpaigani). Selle perioodi kestes võetakse läbi noorsõduri õppused. See õppeperiood lõpeb katsetega ja piduliku truudusetootuse andmisega, mille järele õpilased nimetatakse ümber kadettideks (kariunai).

Õppetöö I kursusel algab oktoobri lõpul ja kestab ühes puhkevaheajaga kuni järgmise aasta augusti keskpaigani. Selle kursuse õppetöö eesmärgiks on valmistada ette kadette jaoülemateks. Õppekursuse kestes õpitakse praktiliselt jalaväe väiksemate üksuste lahingutegevust kuni rühmani s. a., koondrivi kuni kompanini s. a., teostatakse praktilisi töid ja kursuse lõpul korraldatakse katsed kõigis kursuse kestusel läbi võetud ainetes.

Suvekuudel kadetid viibivad staazil neis väeliikides, millistesse nad ohvitseridena teenistusse astuvad pärast sõjakooli lõpetamist.

II õppekursusel jaotatakse kadetid väeliikide järgi eriklassidesse. Õppetöö sel kursusel kestab septembri algusest kuni järg-

mise aasta oktoobri keskpaigani. II kursuse õppetöö eesmärgiks on rühmaülemate ettevalmistamine. Õppekursuse kestes võetakse läbi praktiliselt väliteenistus (väeliikide kaup), s. o. kompani, patarei ja eskadroni õppused. Peale selle teostatakse praktilisi töid topograafia, side ja pioneri aladel. Kursuse lõpul korraldatakse katsed kõigis kursuse kestusel läbivõetud ainetes.

II kursuse kadetid on rivistaažil neis väeliikides, millistesse nad määratakse pärast sõjakooli lõpetamist. Väeosades staažil olles kadetid täidavad riviallohviteride ja rühmaülemate kohuseid, võttes osa kõikidest väeosas teostatavaist õppustest.

Vanema kursuse kadetid, kes edukalt kursuse lõpetanud, kõrgendatakse nooremleitnantideks ja määratakse vastavatesse riviväeosadesse.

Edaspidine ohvitseride hariduse täiendamine sünnib mitmesugustel täienduskursustel.

Perioodilisteks kursusteks tuleks lugeda:

- kindralstaabi kursus ühes selle juures oleva majanduselise haruga ja
- kaitseväge lendurite ning lendurvaatlejate kursused.

Mitteperioodilisteks kursusteks tuleb lugeda:

- kõikide väeliikide ohvitseride täienduskursused,
- kuulipildurite kursused,
- kõrgemad insenerikursused,
- relvurite ja tehnikute kursused,
- lennುವäge ohvitser-mehaanikute kursused,
- administratiivkursused,
- kehalise kasvatuse instruktorite kursused,

— kaitseväge tuletõrje instruktorite (kv. tuletõrje k-do ülemate) kursused.

Nende kursuste vältus ja õppeainete ulatus määratakse igakord eraldi. Kursused kestavad vastavalt kursuse kavale ja eesmärkidele 2—8 kuud. Kursused, kus antakse põhjalikku erialalist ettevalmistust, näiteks kõrgemad insenerikursused, relvtehnikute või lennುವäge ohv.-mehaanikute kursused, kestavad vähemalt 2 aastat.

Täienduskursustele määratakse ohvitseri ülemuse äranägemisel.

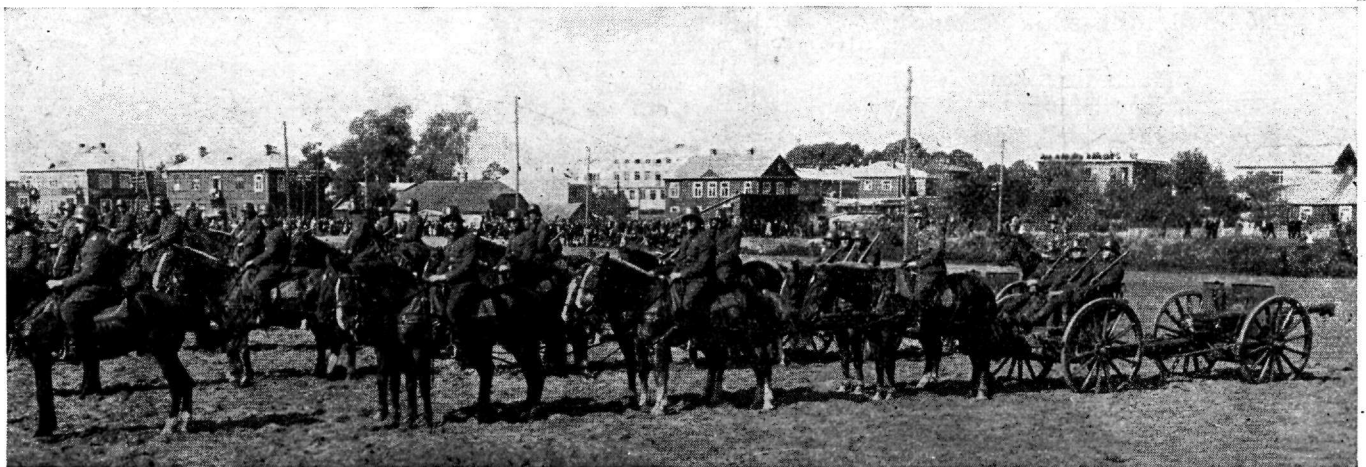
Kindralstaabi kursusele valitakse ohvitseri pärast vastavate võistluskatsete sooritamist. Võistluskatsetele lubatakse kõikide väeliikide ohvitseri vanadusega mitte üle 35 aasta, kes on vähemalt gümnaasiumi haridusega, teeninud riviväeosades vähemalt 5 aastat, sellest vähemalt 3 viimast aastat rivis, on tervislikult riviteenistuseks kõlblikud ja kolme viimase aasta jooksul hästi atesteeritud.

Võistluskatsed sooritanud ohvitserid loetakse kindralstaabiohvitseride kursuse kandidaatideks ja läkitatakse 8—10 kuuks mitmesugustesse väeliikidesse staažile. Staaži hästi läbiteinud kandidaate määratakse kindralstaabi kursuse kuulajateks.

Peale selle iga aasta läkitatakse mõned ohvitserid välismaale sõjaväelise erihariduse omandamiseks või täiendamiseks.

Peale lähendatud mitmesuguste täienduskursuste korraldatakse talveperioodil kõikides väeliikides ohvitseride täiendusõppusi. Viimased koosnevad taktikaliste ülesannete lahendamisest kaardil, välismaa sõjakirjanduse jälgimisest, referaatidest ja ettekannetest.

Talveperioodi esimesel poolel korraldatakse taktikalisi harjutusi oma väeliigi pii-

Leedu suurtükivägi.

rides, teisel poolel lahendatakse taktikalisi ülesandeid kõikide väeliikide koostöö alal, korraldatakse sõjamänge, talviseid välisõite jne.

Sõjakool valmistab ette ka reservohvitseri. Aspirantideks võetakse vastu keskkooli või kõrgema haridusega noormehi. Aspirantide kursus kestab 1 a. (septembri keskpaigast kuni järgneva septembrini). Septembrist kuni novembrini teostub noor-

sõduri väljaõpe, novembrist kuni aprilli lõpuni — teoreetiliste teadmiste omandamine ja praktilised tööd, lõpuks katsed. Mais ja juunis on ette nähtud praktilised välisõppused, selle järele aspirandid saadetakse väesadesse staažile kuni augusti lõpuni. Ülejäänud aeg kasutatakse teadmiste ja oskuste kontrollimiseks, laskeoskuse arendamiseks püstolitest ja vehklemise oskuse arendamiseks.

Allohviteride ja sõdurite ettevalmistus ja nende teenistuskäik Leedu kaitseväes.

Kapten Jodauga.

Leedus on sundusliku kaitseväeteenistuse kestus kõigis väeliikides 18 kuud. Noorsõdureid võetakse vastu kaitseväkke kaks korda aastas: mai- ja novembrikuul algul.

Sõduri õppekursus jaguneb 4 õppeperioodi. Esimesel perioodil teostub üksikõppus, vältusega kõikides väeliikides 2—2,5 kuud. Selle perioodi peamiseks eesmärgiks on üksikvõitleja lahinguline ettevalmistus. Rõõbiti lahingulise ettevalmistusega ja laskeasjandusega tutvustatakse noori üldjoontes ka kaitseväge määrustikkude ja eeskirjade algnõuetega, distsipliiniga, kaitseväge organisatsiooni üldmõistega, sisekorraga ja ametiisikute üldkohustega, oma väeliigi omaduste ja ülesannetega.

Esimese õppeperioodi kestel selguvad lähematele ülematele noorte võimed ja omadused sel määral, et valida kandidaate mitmesugustele ametialadele ja määrata tarvilik arv noori õppekompanitesse.

Teine õppeperiood kestab 3—3,5 kuud, millise aja jooksul teostatakse pooljao, jao ja osaliselt ka rühma lahingulist väljaõpet. Peale selle süvendatakse noorte teadmisi määrustikkude ning eeskirjade alal. Sellel perioodil algab ühtlasi noorte erialaline ettevalmistus.

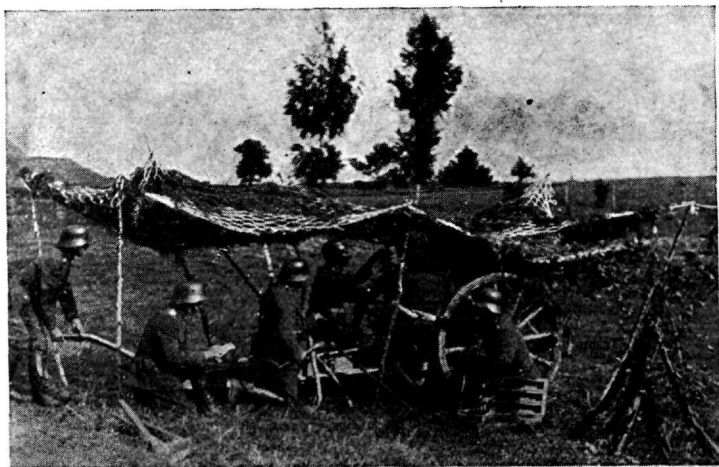
Esimese ja teise õppeperioodi kestel noori ei määrata mingisugustele töödele ega toimkondadesse.

Teise õppeperioodiga lõpeb noorsõduri ettevalmistus ja noored annavad truudusetootuse. Truudusetootuse andmisega noored ülendatakse reameesteks ja

neid võidakse määrata vahtkondadesse, toimkondadesse ja töödele.

Kolmas õppeperiood kestab ligi 6 kuud. Selle perioodi kestel jätkatakse meeste teadmiste ja oskuste süvendamist ja teostatakse lahingulist väljaõpet rühma, kompani (eskadroni, patarei) ja pataljoni (ratsa- ja suurtükiväedivisjoni) koosseisus.

Kui esimese ja teise õppeperioodi kestel kiirendatud tempos valmistati ette üksikvõitlejaid, kes on võimelised teotsema väikeses üksustes (kuni rühmani), siis kolmanda perioodi kestel pannakse peamine rõhk üksuste (rühma, kompani) koostööharjutustele kompani ja pataljoni koosseisus. Kompani ja pataljoni õppustel reamehed peavad täitma mitmesuguseid ülesandeid, mida esitab kaasaja lahing, ning jõudma veendumusele, et lahinguolukorras neilt nõutakse rohkem kui et olla ainult head laskurid või kuulipildurid.

Suurtükid moonutatult.

Leedu ratsavägi.

Kolmanda õppeperioodi lõpul teostub ka rivi- ja kompaniide koostööle määratud reameeste eraldamine.

Neljanda õppeperioodi peale jääb ülejäänud teenistusaeg, s. o. 6—7 kuud. Selle perioodi kestel teostub läbivõetud õppeainete kordamine ja oskuste süvendamine. Suuremat tähelepanu pühendatakse sellele, et sõdurid omandaksid võimalikult rohkem kogemusi teotsemiseks lahinguoludes. Selle perioodi kestel korraldatakse üksustega eriõppusi ja manöövreid ja ka suuremal arvul näitlikke taktikalisi õppusi.

Püütakse kõigi abinõudega selle poole, et kaitseväest lasta välja sõdureid, kes tagavaraväes võimalikult kauem mäletaksid kaitseväge sisekorra ning garnisoniteenistuse aluseid ja kes ei unustaks niipea sõduri kohuseid ja ülesandeid lahingus (pealetungil, kaitstel jne.).

Igal sõduril tuleb viibida ligi kaks kuud armee poligonil, kus ta võttes osa õppe- ja lahingulaskmistest, õpib tundma oma laskevõimeid ja taktikalistel õppustel omandab ettekujutuse kaasaja lahingu olukorrast.

Rööbiti võimlemisharjutustega ja spordiga juba teisel õppeperioodil algavad rännakõppused, mille eesmärgiks on nõue, et sõdur noortekursuse lõpuks peab suutma päeva jooksul vabalt teostada 30 km rännaku täielikus lahingurakmes.

Suurt rõhku pannakse ka õistele õppustele.

Allohvitsere valmistatakse ette õppekompanites. Õppekompanid komplekteeritakse 2 kuud teeninud täieliku algkooliharidusega noortega.)*

Eriala allohvitseride koolidesse (lendurid, san. ja vet. allohvitserid) võetakse vastu noori, kes omavad vähemalt 6 kl gümnaasiumi hariduse.

Õppetöö õppekompanites ja allohv. koolides kestab 6—8 kuud, välja arvatud lendur-allohvitseride kool, kus õppetöö kestab 2 aastat.

Õppekompanites valmistatakse ette instruktoreid-jaoülemaid, kes vajaduse korral on võimelised asendama ka rühmavänemaid.

*) Praegu on Leedus 4-klassilised algkoolid, 1935./36. a. alates teostub järkjärguline üleminek 6-aastasele algkoolile.

Leedu partisanid 1919. a.

Tehniliste väeosade õppekompanite eesmärgiks on valmistada ette: a) väiksemate üksuste ülemaid, kes on suutelised lahendama ka lihtsamaid tehnilisi ülesandeid lahingus, b) instruktoreid ja lihtsamate tööde juhte.

Vastavalt oma eesmärkidele õppekompanite (koolide) õppekavad on mitmesugused.

Õppekursus õppekompanites jaguneb õppejärkudesse. Alul võetakse läbi üksikõppus, sellele järgnevad õppused väiksemate üksuste (pooljao, jao, rühma) koosseisus, siis võetakse läbi instruktoriline ala ja lõpuks õpetatakse kätte jao juhtimine lahinguolukorras.

Õppekompani lõpetajaile korraldatakse vastava komisjoni poolt katsed.

Pärast õppekompanite lõpetamist läkitatakse õpilased tagasi oma üksustesse jao ja andekamad rühma juhtimise praktikate.

On kujunenud traditsiooniks, et õppekompani kolmele paremale lõpetajale määratakse auhinnad ja nad ülendatakse nooremateks allohvitserideks, kuna hästi lõpetanud õpilased ülendatakse kapraliteks. Kõik teised õpilased lähevad reameestena tagasi oma väeosadesse, kus neid kiiduväärt teenis-

tuse eest võidakse ülendada kapraliteks ja allohvitserideks.

Õppekompani lõpetanuile jääb praktilist teenistust väeosades jao ja rühma juhtimiseks veel ligi 10 kuud.

See aeg iseenesest ei ole pikk, kuid intensiivse töö juures võib selle aja jooksul õppekompani lõpetanuile anda teatud praktikat jao juhtimises ja andekamaid õpilasi ette valmistada ka rühmavanemateks.

Neid allohvitseri, kes omavad vähemalt 4 kl. gümnaasiumi hariduse, võidakse jätta pärast sundteenistuseaja ärakandmist üleajateenijate väeosadesse vakantkohtadele.

Kui võrrelda Leedu jaoülemaid teiste riikide vastavate allohvitseridega, siis näib, et Leedu allohvitseride hariduslik tase on üldiselt madalam kui teistes riikides. Kuid siin peab meeles peetama, et leedulastele anti alles 1905. a. emakeele kasutamise vabadus ja neil tuli kanda ligi 4 aastat kurnavat sakslaste okupatsiooni, mis olid mõjuvateks takistusteks rahva haridusliku taasehitamisel.

Lähemas tulevikus, kui Leedus üldhariduslik tase tõuseb, kaob ka see puudus.

Kultuur-selgitustöö Leedu kaitseväes.

Major A. Ružancovas.

Leedus viimasel ajal on hakatud panema suuremat rõhku üldise hariduse tõstmisele noorsoo keskel. Kauaaegne võõra võimu all viibimine ei annud Leedu rahvale endale võimalust asuda oma koolide korraldamisele, — hariduslik tasapind oli võrdlemisi madal. Koole oli vähe ja selle tagajärjel kirjaoskamatus protsent võrdlemisi suur. Nii kõikus veel 1922—1927. a. vahel täitsa kirjaoskamatus protsent kaitseväes 25,1—31,0% ja nende arv, kes ainult lugeda oskasid, tõusis kuni 12,5%-ni. Erist raskust sünnitas selline asjaolu noorte väljaõpetamisel kaitseväes. Et sellest üle saada, asusid Leedu kaitseväe juhid üldhariduse tõstmisele oma alluvate juures kultuur-selgitustöö abil, — millele pandi alus juba 1919—1920. aastatel.

Algus oli raske. Töötada tuli sõjaoludes, isegi tihtilugu tehti seda kaevikutes vabal tunnil.

Kultuur-selgitustöö kava Leedu kaitseväes on laialdane, kaugeulatav.

Selle töökava läbiviimiseks moodustati armee staabi juures eriosakond. Peaasjalikult pidi see osakond igasuguste selgitustööde abil kaotama kaitseväes kirjaoskamatus, arendama noores sõduris isamaalist vaimu, kui kaitseväe aluse kindlustamist.

Nagu juba tähendatud eelpool, on Leedu kaitseväes hakatud suurt rõhku panema kirjaoskamatus kõrvaldamisele sõdurite seas. Selleks on väejuhatuse poolt välja antud erimäärus, mille alusel iga sõdur oma teenistuseaja kestel saab oma hariduse täiendamiseks 194 õppetundi.

Mitteedasijõudjate kohta on ette nähtud veel eratunnid teenistusest vabal ajal.

Peale lugemist ja kirjutama õpetamist tutvustatakse sõdureid mitmesuguste teiste küsimustega, näiteks: selgitatakse kaitseväeteenistuse vajadust, kaitseväe tähtsust üldse, sõduri ja kodaniku kohustusi oma kodumaa kaitsmisel jne.

Paljud üleajateenijad allohvitserid täiendavad oma haridust keskkoolides, (mis on

Jalavägi õppustel.

eriti asutatud vanemate inimeste jaoks) ja leidub koguni neid, kes oma teadmisi täiendavad ülikoolis.

Peale selle on väeosades veel korraldatud kursused allohvitseridele ja muusikakomandode kasvandikele. Nendel kursustel võetakse läbi õppeained 4-klassi keskkooli programmi ulatuses.

Harilikult on Leedu kaitsevæeosades, nagu staapides ja teistes väeasutistes, kultuur-selgitustöö tegijateks ohvitserid või neile hariduslikult vastavad teised isikud.

Üldiselt võiks tähendada, et tulemused sel alal on rahuldavad. Teenistusaja kestel jõutakse kirjaoskamatu õpetada lugema, kirjutama, arvutama ning tutvustatakse neid ajaloo ja maadeteadusega. Erilist rõhku pannakse väeosade raamatukogude asutamisele. Praegu on Leedu kaitsevæes 35 raamatukogu ühes 64.929 köitega (raamatuga).

1933. aastal on raamatukogusid kasutanud 8136 lugejat ja üldiirte läbivõetud raamatute arv tõusis mainitud aastal 70.808 peale. Samuti on asutatud raamatukogude juures lugemislauad, kus lugemiseks on välja pandud peaaegu kõik ilmuvad ajalehed ja ajakirjad. Osa ajakirjandust saadetakse lugemislauadest laiali kompanitesse, eskadronidesse ja patareidesse, kus kohati on sisse seatud ajalehete ettelugemine üksikute sõdurite poolt

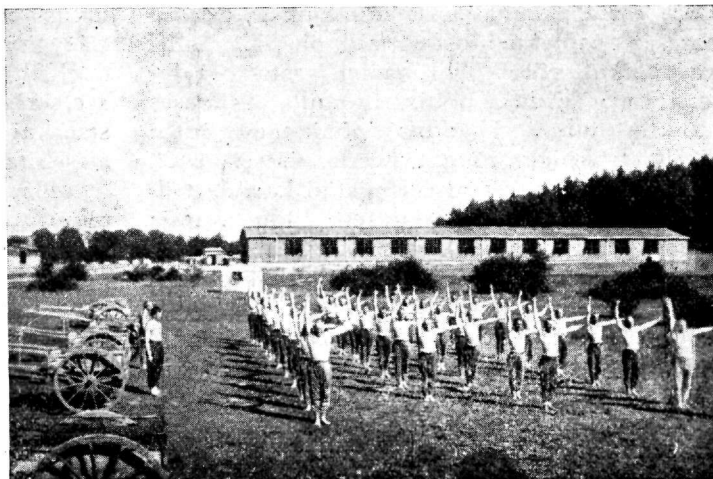
Üldisest ajateenijate arvust Leedu kaitsevæes 80% on põllu-

harijaid. Et neid varustada praktiliste teadmistega edaspidises elus, selleks korraldatakse talvisel ajal mitmesugused põllumajandusse puutuvad ettelugemised, nagu loomatervishoiu alal, maa-kultuuri alal jne.

Unustusse pole jäetud ka sõdurite elamute — kasarmute — korraldamine, et seeläbi sõduri elu mugavamaks teha. Nii on kasarmute seinad dekoreeritud praegusi ja endisi Leedu väejuhte kujutavate piltidega. Ei puudu ka seintelt maakaardid ja tabelid auhindade üle. Suvel kaunistavad sõdurid oma elukortereid looduses leiduvate ehetega, nagu kuuse- ja männikäbidega, samblaga jne.

Leedu üleajateenijatel allohvitseridel on omad kogud, mis asutatud ühisel alusel ohvitseridega. Riigiteatrites antakse kaitsevæelastele tasuta etendusi mitu korda aastas. Selline olukord võimaldab ka neil ajateenijatel etendust pealt vaadata, kellele asukohad (kodud) asuvad teatritest kaugel. Samuti korraldavad sõjaväelased ise peoõhtuid, kus tegelastena peale nende eneste esinevad ka perekonnaliikmed. Sellistel peoõhtutel kantakse ette näidendeid, esinetakse muusikapaladega ja lõpetatakse õhtu tantsuga. Suvisel ajal korraldatakse sellised peod vabas õhus — lahtise taeva all.

Leedu kaitsevæes leidub peale harilikude orkestrite veel mitmed jazz-bandid, keelpillide orkestrid ja laulukoorid. Üldiselt peab tähendama, et Leedu on „laulude

Hommikune kehalise kasvatus tunde laagris.

maa“, Leedu laul „daina“ on laialt tuntud. Praegusel ajal pannakse Leedus suurt rõhku muusika arendamisele, milles nähakse palju kasulikku rahva kasvatamise mõttes.

Samuti omavad paljud Leedu väeosad oma kinod, kus näidatakse kaitseväelaste filme kas päris tasuta või õige vähese maksu eest. Kus väeosades puuduvad oma kinod, korraldatakse sõduritele kinoskäimine ühisel alusel teistega, s. o. samadel maksutingimustel, erakinodes, kus väeosa juhatus sõlmib kokkuleppe erakinodega. On ka tarvilusel väeosades raadio. Seda on korraldatud nii, et rügemendi staabis on vastuvõtja aparaat ja seal antakse edasi kompanidesse, kus on üles seatud valjuhääldajad. Riiklikust raadioringhäälingust antakse kord nädalas eriprogramm kaitsevæ

jaoks, kestusega 30 minutit. Suvisel ajal tehakse seda poligonilt, kus üles seatakse mikrofon; selle ülekande vastu tunneb suurt huvi Leedu rahvas ja ootab seda alati suure põnevusega.

Mis puutub veel sõduri algkooli, siis võiks lõpuks tähendada, et püütakse täiendada teadmisi ekskursioonidega muuseumidesse, tehastesse, vabrikutesse, ajalooliselt huvitavatesse kohtadesse ja võõrastesse väeosadesse (tutvumine võõraste vääliikidega). Erilist huvi tunneb Leedu sõdurikond sõjavæ muuseumi vastu, mida tuntakse Vitautas Suure muuseumi nime all.

Seal hoitakse alal igasuguseid mälestisi Vabadussõjast ja seal võib näha riigilipu allalaskmise tseremoniid ühes auandmisega tundmata sõdurile.

Leedu Küttide Liit.

Jonas Kalnenas.

Raskel katseajajärgul, kui Leedul tuli astuda välja oma iseseisvuse kaitseks peale tungiva vaenlase vastu, otsustati 1919. aastal asutada Leedus n.n. „Leedu Küttide Liit“. Ta koosnes vabatahtlikkudest kodanikkudest ja noorsoost, kellel oli kallis kodumaa saatus ja kes ühiselt noore Leedu sõjavæga astus võitlusse vaenlasega.

„Küttide Liidu“ asutajaks ja selle idee ülesvõtjaks oli Leedus laialt tuntud seltskonnategelane Vladas Putvinskis, kes suri 1929. aastal.

Esimene Küttide Liidu (Lietuvos Šaulig Sajunga) asutamiskoosolek peeti 8. augustil 1919. aastal Kaunases, Leedu ajutises pealinnas. Koosolekust osavõtjaid oli 33. Sellel koosolekul võeti ühel häälel vastu organisatsiooni (liidu) põhikiri, mille esimeses punktis juba väljendus põhipanev idee: „Kaitsta kõige jõuga Leedu iseseisvust“. Koosolekud ja organiseerimistöö kavade väljatöötamine sündis esialgselt liidu asutaja Vladas Putvinskise korteris, kuna sõjavælisi harjutusi korraldati ühes Kaunase pargis.

Juba esimeses küttide salgas Kaunases valitses kohe algusest peale kindel sõjavæline kord. Küttide sõjaline ettevalmistus ja seega ühenduses seisev seltskondlik töö Kaunases sai lühikese aja jooksul teatavaks üle kogu Leedu. Hakati korraldama küttide salku ka teistes linnades, alevites ja külades. Kaunasesst valgusid mööda maad laiali küti-

salkade organiseerijad ja instruktorid, asutati insruktorite ettevalmistamise kursused, asuti tegema propagandat küttide Liidu organiseerimise tähtsuse selgitamiseks. Hakati korraldama sõjalisi ja sanitaarala õppusi ja arendama sportlikku liikumist nii küttide salkades kui ka väljaspool.

Esimesel tegevusaastal Liidul puudus oma häälekandja. Organiseerimistööga seoses olid küsimuste lahendamine ja propaganda teostus teiste ajalehtede kaudu. Kuid juba järgmise aasta alul — 1920. a. aprillis — Küttide Liidu Keskjuhatus otsustas hakata andma välja oma ajalehte „Trimitas“, mis alul ilmus kord nädalas. See leht ilmub tänapäevgi ja on loetavamaid lehti kogu Leedus.

Küttide Liit laiendas oma tegevusalasid aasta-aastalt ja osutas suuri teeneid nii sõja ajal kui ka rahuajal seltskondlikus kultuuri ülesehitamise töös.

1919. aastal mõned võõravaimulised mõisnikud ühes vähese linlaste hulgaga asutasid salajase sõjavæelise organisatsiooni, kes pidi takistama üldise maareformi läbiviimise teostamist. Sellel salajasel organisatsioonil oli kavatsus kukutada Leedu iseseisvus ja liita maa Leedule vaenuliku Poola külge. See sündmus andis omal ajal palju kõneainet P. O. W. (Po'lska Organizacia Wojskova). Siin astusid Leedu valitsusele abiks kütid. Nad olid abiks vandeseltsi avastamisel ja kavatsatud riigipöörde mahasurumisel. Sama

Leedu Kütide liidu keskjuhatuse ja osakondade ülemad.

Vasakult: keskjuh. liikmed A. Marcinkevičius, kindral T. Daukantas, ins. A. Graurogkas, A. Zmuidsinavičius, liidu ülem kol.-ltn. Kalmantas, liidu esimees dots. L. Vailionis, keskjuhatuse liige kol.-ltn. J. Kazitenas; teises reas: kol.-ltn. Vegelis, kultuurosakonna ülem V. Daudzvardas, juhatuse liikmed — A. Staškevičius, kol. J. Sarauskas, „Trimitas'is“ toimetaja J. Kalnešas ja adjutant kapten A. Gedmantas.

aasta sügisel tuli küttildel koos Leedu alalise kaitsevägega astuda välja pealetungiva vaenlase — Bermont-Avalovi salkade — vastu. Kütid, teotsedes partisaansalkadena, demoraliseerisid vaenlast ootamatute retkedega ja rongide õhkulaskmisega tema tagalas. Eriti tähelepanndav oli kütide sõjaline tegevus Seinai, Radivilskis, Šianliai, Giedraicjai, Širvintos, Vaekimirkai, Perloja, Kapčimies-tis rajoonides, millisega nad jäädvustasid oma nime Leedu ajalukku.

Kõige suuremaks Kütide Liidu teeneks tuleb lugeda — Klaipeda, kui ainsama Leedu kaubasadama, vabastamist ja ta ühendamist Leeduga. Klaipeda sadam koos tema juurde kuuluvate maa-aladega oli kuussada aastat sakslaste võimuses ja vast nüüd õnnestus teda ühendada oma kodumaaga — Leeduga. Ta vabastamine nõudis Kütide Liidult ja kaasvõitlejailt vabatahtlikelt palju verd ja ohvreid. Vabastatud Klaipeda vajas ka edaspidi kaitset; selleks formeeriti 1. Klaipeda rügement, kes koosnes Kütide Liidu liigetest ja vabatahtlikkudest. Selle vastformeeritud rügemendi ülemaks oli ko-

lonelleitnant Kalmantas — praegune Kütide Liidu Ülem. Kol.-ltn. Kalmantas on neid väejuhte, kes võttes osa Klaipeda vabastamisest, esimesena koos oma salgaga tormas linna. Pärastpoole kutsuti kolonelleitnant Kalmantas Kütide Liidu juhi kohale. Tema nimetamisega tähendatud organisatsiooni juhiks hakkas viimane veel enam kasvama ja tugevnema. Kütide Liidu jaoskondade ülemateks olid palutud tegevvaie ohvitserid, kes oma vastutulelikkusega on osanud võita mitte üksi kütide, vaid ka kogu rahva poolehoidu ja lugupidamise.

Kütide sõjaline ettevalmistus praegusel ajal on juba jõudnud kaunis kõrgele tasemele, kuid organiseerimistöö kestab kogu aeg edasi. Iga aastaga tuleb juurde uusi liikmeid ja jaoskondi.

Pataljonide, kompanide ja rühmade ülemateks on praegu tagavaraväe ohvitserid ja allohvitserid. Nagu tegevvaies, samuti ka Kütide Liidul on olemas omad väeliigid, nagu jalavägi, ratsavägi, jalgratturid, motosüklistid ja pioneerid. Kütide sõjalised harjutused ja ettevalmistus sünnivad kindla

kava järele, mida kinnitab Kaitsevägede juhataja.

Sõjalisi õppusi peetakse enamasti püha-päeviti ja vabal ajal. Igal sügisel korraldatakse väliõppusi ja laskeharjutusi. Praegusel ajal maakondades ja ka teistes vähemates linnades on korraldatud ja korraldatakse veel selleks määratud instruktorite poolt gaasi ja õhukaitse kursusi.

Sellistest kursustest peale küttide eneste võtab elavalt osa ka kohalik rahvas. Küttide Liidu Ülema lähemateks abilisteks on sõjalise väljaõppe alal kolonelleitnant Kasitenas, organiseerimise alal kolonelleitnant Kairiuktis, hariduse ja propaganda alal Küttide Liidu liige V. Daudzvordas ja Küttide Liidu häälekandja „Trimitas'e“ peatoimetaja kütt J. Kalnenas. Ühel ajal sõjalise kasvatusega töötatakse ühiskondliku kultuuri arendamise alal. Kõike seda juhib Küttide Liidu keskvälitsus kui üksikute jaoskondade ja salvade esindus. Keskvälitsuse esimeheks on praegu Leedu vürsti Vitautas nimelise ülikooli dotsent Lindas Vailionis.

Liit oma häälekandja „Trimitas'e“ kõrval annab välja raamatuid ja brošüüre, juhib rohkearvulisi küttide koore, orkestreid, asjaarmastajate teatreid, rahvaülikoole, kursusi, raamatukogusid, lugemislaudu ja hoolitseb oma majandusliku seisukorra eest.

Pikemat aega on keskjuhatuse teinud kihutustööd selleks, et iga üksik küttide jaoskond püüaks soetada omale maja, mida võiks kasutada sõjaliste õppuste puhul ja kultuuriselgitustöö levitamisel koosolekute ruumina. Ja tõesti, selliseid seltsimaju on seni ehitatud üle 50. Siinkohal ei või jätta tähendamata, et selleks toetust on andnud rahvas ise.

Mõni aasta tagasi seadis Küttide Liit omale ülesandeks tuletõrje korraldamise. Selleks asutati vabatahtlikud tuletõrjesalgad — komandod. Senini on juba üle maa jõutud korraldada üle 200 komando, kes oma liigete arvult seisavad esimesel kohal.

Samuti on Küttide Liit pannud rõhku spordi edendamisele. Selleks korraldatakse iga aasta, enamasti sügisel, võistlusi küttidele. Nendel omavahelistel võistlustel kütid esinevad jaoskondadest üle kogu maa.

Ka naiskodanikud on Küttide Liidu tegevusest võtnud elavalt osa selle algpäevist alates. Igas jaoskonnas on asutatud naisosa-kond, kellel on oma juhatus esinainesega. Naiste õlgadel lasub peamiselt kultuuriselgitustöö ja sanitaarala korraldamine, väliõppustel viibivate meeste toitlustamine ja jaoskonna majandusliku ala kindlustamine. Teataval määral võtavad naised osa ka sõjalistest harjutustest.

Leedu Küttide Liit on iseenesest erapooletu isamaaline organisatsioon, millest osa võtavad kõikide rahvakihtide esindajad, vaatamata oma seltskondlikule või majanduslikule seisundile.

Küttide Liit on Leedus rahva ühinemise sümboliks kodumaa heakäekäigu ja iseseisvuse kindlustamise töös.

Leedu Küttide Liit, olles lahutamatu omast rahvast ja kodumaast, elab kaasa ta raskused ja tunneb ta tõiseid muresid. Ühtlasi tunneb ta suurt rõõmu kolme Balti riigi — Eesti, Läti, Leedu — ühinemise tahtest ja jälgib suure tähepanelikkusega iga sammu, mis aitab kaasa nende kolme iseseisva riigi üksteisele lähenemisele.

Leedu sõjamuuseum sai uue hoone.

Neil päevil valmis Leedus uus ja ajakohane Vitautas Suure nimeline sõjamuuseumi hoone.

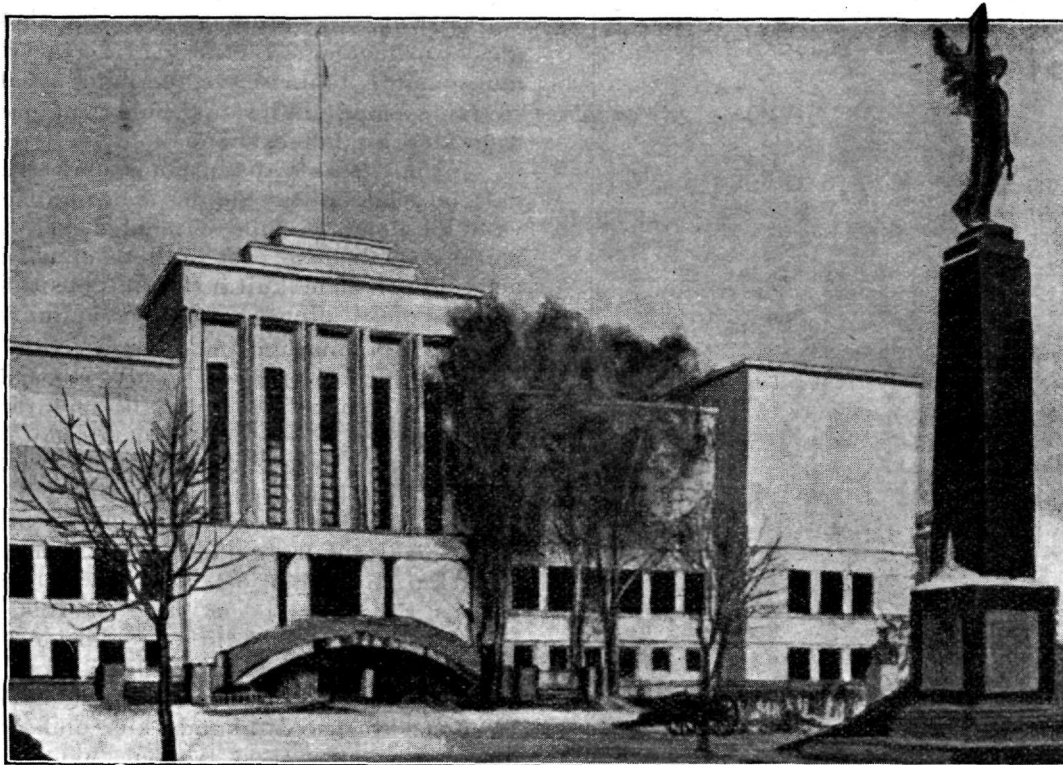
Ka meie Vabadussõja muuseumi tema praeguses olekus ei suuda täita otstarbekohaselt kõiki ajakohaseid nõudeid ja tema arendamise küsimus on olnud kõne all.

Lõplik lahendus on aga seni leidmata. Seepärast ei oleks huvituseta siinkohal heita pilku teiste rahvaste vastavatele algatustele ja jälgida nende lahendamist. Väärrib tähelepanu, et leedu sõjamuuseumi taotleb väga suuri ja laiaulatuslikke sihte —

nii kui see selgub käesolevast kirjutisest allpool; ning see, et seoses sõjamuuseumiga on lahendatud ka vabadussõja mälestamise küsimus. Wiimane seisab selles, et muuseumi hoone esisele väljale on püstitatud vastav monument.

Alljärgnevalt toome kokkuvõtte Leedu ohvitseride ajakirjas „Kardas“ ((Mõök) nr. 4 1935. a. ilmunud artiklist „Sõjamuuseumi hädad või suur arusaamatus“.

Meie kõik ootasime uut Vitautas Suure hoonet, kuhu pidi asuma sõjamuuseum, et end vastavalt korraldada selleks, et ta

Vitautas Suure muuseum ja tema juures asetsev ausammas — Leedu vabaduse sümbol.

saaks paremini saavutada oma sihti. See siht on lõpmata kõrge ja tähtis ning on selgelt väljendatud vastavates määrustes, kus on öeldud:

„Sõjamuuseum on sõja- ja hariduse- teaduse asutus. Tema esimene siht on näidata, kuidas leedu rahvas võideldes vaenlastega aastasadade jooksul kaitses oma vabadust. Tema teine siht on arendada sõjaväes ja seltskonnas rahvuslist arusaamist, kodumaa-armastust ja valmisolekut kaitsta oma iseseisvust.“

Sealsamas on ka selgesti väljendatud, kuidas ja mis abinõudega sõjamuuseum oma sihte peab saavutama. On määratud 8 liikmest koosnev sõjamuuseumi kolleegium, kuhu kuuluvad kõrgemad ohvitserid-juhivad.

Sõjamuuseum paigutati ümber uutesse Vitautas Suure hoonetesse ning algas uus intensiivne loov töö. Sellal tuli kokku sõjamuuseumi kolleegium, et oma koosolekul harutada valusaid küsimusi.

1. veebruaril 1935. a. sõjamuuseumi kolleegium koosseisus: kolleegiumi esimees san.-kindralleitnant Nagevičius, garnisoni ülem polkovnik Čaplikas, lennuväe ülem plk. Gustaitis, varustusevalitsuse ülem plk.

Pečiulionis, sõjaväe intendant plk. Novakas, sõjatehnika ülem plk. Popeliučka, kindralstaabi kursuste lektor kindr. st. plk. Zaskievičius, trüki- ja hariduseosakonna ülem plk. Šarauškas, kaitseväe korteri- osakonna ülem inseneriväe plk. Barzda, hariduseministeeriumi direktor dr. Juška, sõjamuuseumi juhataja ja sekretär leitnant Mačis. Otsustamisele tuli uue sõjamuuseumi ruumide määramise küsimus.

Muuseumi juhataja andis lühikese ülevaate sõjamuuseumi ja tema vanade ruumide ajaloost. Sõjamuuseumi juhataja esitas aruanded uue muuseumihoone võistlustingimuste üle. Selgus, et muuseumi väljapanekutele oli nõutud pindala 1.700 m²; ja et rivijaoskonnale ja suurtele trofeedele oli nõutud suuremad saalid, oli nähtud ette riigilipu austamise kultus ja mälestissammas hoone ees. Nüüd, kui tuli aeg asuda uute ruumide korraldamisele, just need, mis olid määratud sõjamuuseumile ja osa sobivaid ruume, nimelt 5 saali hoone teisel korral, milliste pindala on 488 m² ümber, tahetakse võtta Čiurlionies galeriile. Nende viie tähendatud saali asemel nüüd aga pakutakse võtta 1-sel korral mõlemaist külgedest, kummastki üks madalam saal väik-

Leedu Vabadussammas Sõjamuuseumi esisel väljal, ilustatud Eesti vabariigi 17.aastapäeva puhul eesti ja leedu lippudega ja eesti riigivapiga.

sema üldise pindalaga ja iseäranis suure külg-akende arvuga, ruumid, millised arhitekt kohandas tõenäoliselt arheoloogiliste ja etnograafiliste vitriinide jaoks, aga mitte niisugusele muuseumile, millele on tarvis iseäranis suuri seinu piltide, skeemide, ülesvõtete jne. ülesriputamiseks.

Ära kuulates muuseumi juhataja vastavad seletused ja käies läbi kõik huvialused ruumid jätkas kolleegium uuesti koosolekut, kus ühel häälel otsustati:

1. Kolleegium sugugi ei vaidle Čiurlionies'i arheoloogia, etnograafia ja teiste muuseumide tähtsuse vastu, kuid arvab et sõjamuuseumile Vitautas Suure muuseumi ruumides kuulub esimene koht, sellepärast et see on Leedu vabadusmuuseum. Temas väljenduvad mitte ainult meie kaitseväge, vaid ka kõigi leedulaste püüded ja ohvrid võitluses vabaduse eest, millela ei või laiendada ükski meie kultuuriharu ja millela rahvas oleks olnud määratud kadumisele.

2. Sõjamuuseum omal ajal pani ette väga minimaalselt arvestatud nõudmised. Tema väljapanekute pindala määramine 1,700 m² ei või saada vähendatud, vaid peaks olema suurendatud, sellepärast et temal tuleb kasvada ja laieneda. Temas väljendub mitte ainult minevik ja olevik, vaid temal tuleb näidata ka tulevikku. Seni kui muuseum oli vanades, tulekahju mõttes kardetavates ja väga vaestes ruumides, oli raske ka tahta, et oleks rohkem laiendatud osakondi. On loota ka uute asutuste osakondade juurdekasvu, näiteks: varustusvalitsuse osakond, kus oleks pandud välja mitte ükski trofeed, vaid näited relvade ajaloolisest arenemisest, keemilisest sõja kaitsevahendid jne.

3. Ettepanek vahetada teisel korral asuvad saalid kahe saaliga esimesel korral, ei ole sugugi vastuvõetav, sest need saalid on kohandatud teistele muuseumi sihtidele. Akende rohkus mõlemast saali küljest oleks võinud olla kasulik arheoloogilistele ja etnograafilistele väljapanekutele, aga mitte sõjamuuseumile, millel on terved seinad ja kõrgemad ruumid; lennuvägi, näiteks ei saaks siia sugugi mahutada suuremat osa oma väljapanekutest.

4. Nendest otsustest sõjamuuseumi kolleegium leiab tarviliku olevat informeerida sõjamuuseumi juhataja kaudu vastavaid instantse, kellest selle küsimuse otsustamine oleneb.

Bibliograafia.

Prantslaste vaated raskekuulipilduja kaugetule kasulikkusele.

Major K. Banach.

„MUSU ZINYNAS.“ Nr. 118 — 1935.

Prantsuse kirjandus, elavalt arutades rk kaugetule kasulikkuse probleemi, toob selles küsimuses esile mitmesuguseid huvitavaid arvamusi.

Jalaväe relvade asjatundja major Paillé ajakirjas „Revue d'Infanterie“ 1933. a. kirjutab selle küsimuse üle kaks huvitavat artiklit, tsiteerides väljavõttena 1918. a. prantsuse jalaväe määrustikust lauset: „Ülesanne, mis nõuab raskekuulipildujalt kauget, lihedat ja pidevat tuld“ — major Paillé küsib, kas siin on arusaamatus või redaktisiooni viga, sest kui see tõesti oleks nii, siis seisukord oleks olnud paradoksaalne.

Paljud teoreetikud selles küsimuses ütlevad, et rk kaugetule tarvitamine on vajalik ainult erandlikel juhtudel ehk märgatavalt piiratult, kuid praktiliselt valitseb arvamine, et rk kaugetuld kui mitte tõhusat ei ole sugugi vaja kasutada. Major Paillé tahes leida keskteed, ütleb: „Rk kaugetuli võib olla tarvitatav täiendavalt, mitte aga üksikult kui normaalne, sest rk kaugetule mõju on erakordselt väike.

Ei ole õige ka see väide, et rk ülesandeid lähematel ja keskmistel kaugustel võivad üle võtta kk. Kk ei või asendada rk järgmistel põhjustel:

1. Rk on viis korda*) raskem kui kk ja levitab vastavalt rohkem hävitavat, tõhusat tuld.

2. 1200 m kaugusel kk tabatav ala on $\frac{1}{6}$ võrra vähem kui rk-l, aga kuuli läbistuss jõud on poole võrra vähem kui rk oma.

3. Vähema kaalu ja stabiilsuse tõttu kk hajuvus on suurem. Sihik ja tuli sõltuvad märgatavalt sihturi tahtest ja närvidest.

Edasi vaadeldakse mitmesuguste tulistamisviiside tagajärgi ja nende olenevust kaugusest.

a) T a b a v u s j a h a j u v u s. Soovides, et kõik tabamused asuksid vertikaalselt asetatud märgis ja tulistades rk-st koondatult lahtiste pärssidega, laskeandmed oleksid järgmised:

Vihu tihedus:

kaugusel: 1200 1800 2400 3000 3500 m
oleks umbes: 6 25 89 317 844 kor-
da vähem kui 600 m kaugusel.

Pannes tähele hajumist laiuses ja sügavuses, tabamuste tihedus oleks:

kaugusel: 1800 2400 3000 3500 m
umbes: 17 3 3 10 korda vä-
hem kui 1200 m kaugusel.

Seega oleks ekslik arvata, et tule täpsus on sarnane kõigil kaugustel.

b) L a s k m i n e j a p a r a n d u s e d. Oma arvestamiste aluseks major Paillé võtab ainult kaks tõenäolist hajumisriba, s. o. 50% kogu vihust ja ainult seda vihu osa loeb kasulikuks, milline hajumine on kõigil kaugustel sügavusse 100 m ja laiusesse 6 kaugustubandikku. („Przegląd Piechoty“ (Poola) ajakirja toimetuse märgib, et aluseks oleks tarvis võtta mitte 50%, vaid 70% kõiki tabamusi.)

Edasi autor lisab, et hajumise seadusele — 100 m sügavusse ja 6 tuh. laiusesse — oleks tarvis lisada juurde sihtimise ebatäpsuse, relvaosade kulumise ja võimalikkude arvestamiste vigade tõttu pool sellest normist, s. o. 50 m sügavusse ja 3 k.tuh. laiusesse, kokku 150 m sügavusse ja 9 k.tuh. laiusesse.

Vead, mis ei olene klp. toimkonnast, võivad olla järgmised:

1. Viga kauguse mõõtmisel, olgugi kaugusemõõtjaga, sest viimane — ütleb autor — küll hästi reguleeritud ja tarvitatav kindla kaugusemõõtjana teeb 2000 m kaugusel 50 m-lise vea. Vastavalt teeb kaugusemõõtja 50 m eksituse ka vähemas kauguses.

2. Sihtimisvahendite mitte õigest seadmisest teistel põhjustel.

*) Andmete arvestamisel aluseks on võetud rk Hotchkiss (kalb. 8 mm).

Kaugus	600	1200	1800	2400	3000	3500 m
Märgi suurus	18	112	450	1600	5700	15200 m ²
Või umbes	3 × 6	8 × 14	15 × 30	30 × 55	60 × 95	100 × 150 m

3. Algiiruse muutmine raua kuludes. Siin autor kriipsutab alla, et poligoni õpustel viimase põhjuse pärast 1200 m kaugusel tekkis viga 50 m ja et veel suurematel kaugustel see viga oleks olnud suurem.

4. Kuulivihu muutlikkus, mõjutatult atmosfääri tingimustest.

Suurendades laskekaugust need vead ikka rohkem mõjuvad tabavusele ning lõpuks nad võivad olla veel suuremad kui lubatav. Seepärast rk kaugetuli võib olla vähe ehk mitte sugugi tabav ning seega kasutu.

Eeltoodud vigu rahuajal on võimalik kõrvaldada, tehes vastavaid parandusi, kuid küsitav on, kas see on võimalik lahingu oludes ja kas alati on tabavused vaadeldavad.

Kõik parandused, välja arvatud tuul kuni 1500 m on vähese tähendusega ning seepärast autor loeb kaugetuleks tuld — alates 1500 m kauguselt, s. t. siis, kui juba on tarvis panna tähele ka teisi asjaolusid: õhu niiskust, kõrguse vahet merepinna suhtes, temperatuuri j.n.e.

c) L ä b i l ö ö g i v ö i m e. Ehk küll rk kuulil 3500 m on küllalt energiat, et võitlejat rivist välja viia, ometi ei saa seda võrrelda jõuga, millega tabab märki 1000 m kaugusel.

d) L e n n u j o o n j a t a b a v a l a: Lennujoon püskuju kohta (umbes 1,6 m) tabatav pindala on:

kaugusel: 600 1200 1800 2400 3000 3500 m
umbes: 600 42 17 9 5,2 3 m,
s. o.: tabamisvõimalus

kaugusel: 1800 2400 3000 3500 m on
umbes: 2,5 5 8 14 korda vähem kui 1200 m kaugusel.

Eeltoodud tabeli kaudu tuleme otsusele, et näiteks 2400 m kaugusel kuulivihk katab 3 korda suurema riba kui 1200 m, aga tabatav pindala on 5 korda vähem, nii siis tule kasulikkus 2400 m kaugusel on $3 \times 5 = 15$ korda vähem, kui oleks saadud tulistades 1200 m kaugusel.

Kaugusel: 1800 3000 3500 m on tule võimsus vastavalt 4 48 140 korda vähem kui 1200 m kaugusel, või kui 1200 m kaugusel 1 rk antud lõigus annab nõuetava tihedusega tuld, siis

kaugusel: 1800 3000 3500 m oleks tarvis umbes: 4 48 140 rk, et saada samasugust tuld, kui annab üks rk 1200 m kaugusel,

Rk kaugetule reaalsed võimalused.

Rk-le antakse kolmesuguseid tuleülesandeid: tõkestada, maas hoida ja hävitada. Arvutamised näitavad, et 2 rk 1200 m kaugusel ja 80 m rinde laiusel välja lastes minutis 500 padrunit, vaenlase seisvale jaole võivad tekitada kaotusi 50%, lamavale jaole — 15%.

Otsus on selline: rk tule võimsus on küllaldane selleks, et ükskõik millist osa hoida maas, kuid igasugune vähem tule tihedus võib vastast ainult segada ja teda ei jätku pealetungimiseks ehk kaitsmiseks.

Samasuguse rinde (80 m) katmiseks sama võimsa ja tiheda tulega oleks tarvis

kaugusel: 1800 2400 3000 3500 m
6 10 22 48 rk.

Tulistades rk jaoga (2 rk) 1800 m kaugusel ja eesmärgiga saada sama tihedat tuld, peab rinnet vähendama kuni 35 m; kaugusel 2400 — 16 m see on praktiliselt võimatu, sest 2400 m kaugusel hajumine on suurem kui 40 m.

Arvutame teist ülesannet: vaenlase rk toimikond, asub 30—50 m laiusel rindel. Ülesanne: hävitada vaenlase rk. Koondades tuld ühte punkti, vajame:

Kaugusel	1800	2000	2400	3000
Laskem.	1 grupp 1000	2 gr. 2000	2 rühma 4000	1 rk komp. 8000 padrunit

Need on teoreetilised arvutamised, vaadatuna tuletiheduse seisukohast, vastase maashoidmise võimalustest rk kaugetulega. Need teoreetilised arvutamised, ehk küll optimistlikud, jäävad praktiliselt saavutamatuiks, sest enne on tarvis sünnitada selline kuulipildur, ütleb major Paillé, kes 2000 m kaugusel ja ka lähemal lahinguväljal oleva relvaga leiab kiiresti tarviliku märgi, arvutab õieti kauguse, viib 8—16 laialipaisatud relva ilma vigadeta ühisesse suunda ja kaugusesse, ja laseb välja oma hävitava kuulide valangu. Oma tule tagajärgi kuulipildur ise aga kõige sagedamini ei näe sugugi.

Palju kasulikum, õigem ja ökonoomsem oleks üksikute gruppide (jagude) või rühmade tegevused, tulistades otsesihimisega nähtavat vaenlast 800—1200 m kaugusel. Anda tõkestavat tuld on kergem kui hoida kaugetulega maas väikseid märke. Oletame, et on käsitud luua vahetpidamatu tuletõke pataljoni lõigus. Siis oleks tarvis:

kaugusel: 1300 2000 2500 m
kompanit: 2 5 10 või lasta välja
16000 40000 80000 padrunit 2 min.

jooksul.

Sellise aritmeetika peale ei mõtle need, kes unistavad tõkestada vaenlast nn. läbi-pääsmatute tuletõketega suurtel kaugustel.

Peab aga konstateerima, et vaatamata nendele arvutamistele rajatud otsustele, sõja-ajal kaugetuli ikkagi tarvitusele võetakse ja seda pimesi, ka mittenähtava vaenlase vastu, kes kasutades maastiku omadusi öösel või udu kattel liigub sinna, kuhu tal tarvis.

Mis puutub maashoidva tule ülesannete täitmisse, siis major Paillé arvutab, et ühele rk rühmale (4 kp) võib määrata rinde laiuseks:

kaugusel — 1500 — 400 m, 2000 — 200 m, 3000 — 100 m.

Siin olukord on neli korda parem tulistava pindala suhtes, kui tõkketule juures või kaugteid kitsaid märke tulistades. Peale selle jätkub laskemoona palju kauemaks ajaks.

Tahtes rk kaugetule juures saada paremaid resultaate, on vaja häid, täielikke kaudsesihtimise instrumente, hästi väljaõpetatud toimkonda ja samuti kuulipildureid, kes oleks praktiliselt hästi ette valmistatud. Vaid siis on võimalik täita ettetulevaid lahingülesandeid.

Autor tõstab üles mõtte moodustada rügemendis erilist kuulipildurite osa, kus oleks head relvad, sihtimisabinõud ja kvalifitseeritud juhid — kuulipildurid.

*

„La Revue d'Infanterie“ 1933 a. märtsikuu numbris major Maffré teoreetiliste väljaarvestuste tulemusena esitab andmed, mis näitavad, kui laiu rindeid võib tulistada üks rk kompani.

Autor kahetseb, et on vähe vilumusi, mis aitaks seada üles piirid, millega oleks kindlalt ära määratud, missugusest kaugusest alates rk tule tarvitamine on kasutu laskemoona raiskamine.

See on sama tähtis teada ka neile, kes annavad rk osadele ülesandeid. Antud tabel näitab, kui laia rinnet on võimeline tulistama rk kompani.

Sagedasti juhtub, et rk antud ülesannet ei saa täita suure laskemoona kulu pärast ja seepärast andes rk-le ülesannet, on tarvis ette teatada tule intensiivsus ja kui kaua ta peab kestma, rk juht peab aegsasti otsustama, kas ülesannet on võimalik täita või ei.

Näiteks on tarvis tulistada 100 m laia rinnet 40% tabavusega.

3500 m kaugusele on tarvis kaks rk kompanit ja 35.840 padrunit, aga 1800 m — üks rühm ja 2560 padrunit. Või selline ülesanne: luua 1800 m kaugusel ja 200 m rindel tõkketuli, mis ei võimaldaks vaenlasel tulla välja metsakesest. Kuidas arvestada rk arvu, tule intensiivsus ja aega ning kui palju on tarvis laskemoona. On tarvis 60% tabamusi.

Tabelist nähtub, et selle ülesande täitmiseks on tarvis terve rk kompani, tulistades minutis iga kahe rk 480 padr. ja et iga kahe minuti kohta on tarvis 10.000 padrunit. See on miinimum selle ülesande täitmiseks. Aga siiski ei või olla kindel, kas läheb korda vaenlast tõkestada.

Mjr. Maffre soovib seada üles järgmised normid:

a) kaugemale kui 3000 m üldse ei lasta.
b) 2000—3000 m kaugusel kasutada maashoidvat tuld väikeste kokkusurutud märkide pihta sel juhul, kui on palju rk ja laskemoona. Siiski rühma tuli sellisel kaugusel toob vähe kasu.

c) 1800—1200 m kaugusel rk tuld võib lugeda küllalt võimsaks ja hävitavaks, isäranis kaitsel ja viivitus-lahingutes.

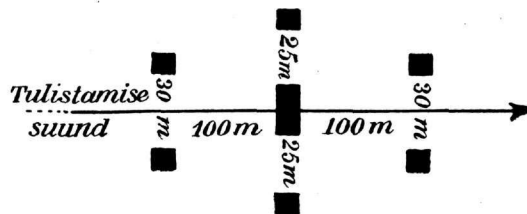
Ajakirjas „Przeglad Piechoty“ (Poola) on toodud andmeid prantsuse rk osade proovilaskmistest poligonil 1932. a.

Tulistamise eesmärk (siht).

1. Ettevalmistavate tööde ja rk kaugetule täitmine.
2. Katsetada tule kasulikkust mitmesugustel kaugustel.

Tulistamise tingimused.

Viis ühesugust märki asetatud kaugustel: 1000, 1500, 2000, 2500 ja 3000 m. Iga märk koosneb ühest vertikaalsest kilbist $4 \times 2,5$ m ja kuuest teisest 2×2 m, mis olid paigutatud järgmiselt.

Tulistasid:

kaugusel — 1000 m — 2 rk, 1500 m — 2 rk, 2000 m — 4 rk, 2500 m — 8 rk, 3000 m — 16 rk.

Tule tagajärgede tabel

Kaugus	Kulutatud laskemoon	Tabavused kilpides	Saadud	Loodetud
1.000 m	1.152	5 5 93 0 0 10 3 0	116	130
1.500	1.152	1 2 109 1 1 1 1 1	116	65
2.000	2.304	2 0 37 10 8 1 19 8	77	65
2.500	4.608	2 0 11 3 18 0 0 18	34	68
3.000	9.216	4 0 5 0 10 0 1 10	20	47

Laskmiseks oli valitud parim rügemendi toimikond, relvad ning lahingulaskemoon.

Kaugused mõõdeti nelja kaugusmõõtjaga. Mõõtmistulemuse keskmine võeti kahe täpsema mõõtmise järele. Sihtimine keskmisse kilpi. Igale laskmisele, alates 1500 m, tehti vastavaid sihtimisparandusi.

Atmosfääri tingimused.

Tuule kiirus 5—8 m/sek., $t^{\circ} + 12$, õhurõhumine 690, nähtavus hea. Otsustati tulistada (ette nähes hajumist) 50 m laiuselt; kaugusel 1000 m — 40/1000; 1500 — 20/1000; 2000 m — 20/1000; 2500—3000 m kaugusel koondati tuli lahtiste pärssidega.

Tulistati ühe rk kaupa vaheldamisi vältusega 4—6 m iga kord. Ei märgitud ühtki tabavust.

Iga märgi pindala oli 34 m². See pindala vastas eest vaadeldavale pindalale, millele on mahutatud 60 inimest, 50 laiuti ja 200 m sügavuti.

Tabeli järgi on kuulivihk 200 m kaugusel laiuses umbes 50 m ja vihu diameeter vertikaalselt 24 m. Selliselt oleks kõigi tabavuste mahutamiseks vaja kilpi mõõduga 50×24=12.000 m². Laskmisel tarvitati 2304 padrunit, ja oodati 2304×43:1200=65 tabavust.

Tulemused, ütleb autor, võrreldes ootustega olid rahuldavad. Tule tihedust 50 m

rindel oleks tarvis tunnistada küllaldaselt lõkestavaks tuleks.

Nende, autori otsustele La Revue d'Infanterie" lisab juurde mõned oma märkmed, et lugeja selle artikli teoreetilisest otsusest ei tuleks arvamisele, et tulistades suurtele kaugustele rk tuld, tema suure hajumise tõttu ei ole otstarbekohane kasutada kui mittekasulikku. Toimetus märgib, et määrustik ei nõua lõkestavast rk tulest püüda saada aru nii, nagu teda paljud intrepreeerivad kui „lähistamatu tuletõke“; on tarvis arvestada, et kui väikestel ja keskmistel kaugustel rk on määratud võitlema vaenlase kindlustatud pesadega, siis suurtele kaugustel need ülesanded on: vastupanu punktid, küladest väljumised, väeosade kogumispunktid jne.

Näiteks rklp kompani ka suurel kaugusel võib tulistada 200×400 pindala s. o. pindala, mida katab lähenemiskorras vaenlase laskurkompani.

Selle prantsuse ajakirja näite puhul „Przeglad Piechoty“ märgib, et mjr. Maffre'i tabeli järgi tulistades niisugust märki 20% tabavusega 2400 m kaugusel 1 minutis, peaks kulutama 3000—12.000 padrunit.

Lõpuks „La Revue d'Infanterie“ toimetuse jõuab otsusele, et rk kaugelt tuleb ikkagi tarvitada nii pealetungil kui kaitsel ja need rk moodustavad ühise osa ešeloneerimisega sügavusse.

Kompani öine kallaletung Shinsho juures 13./14. 5. 32.

PRZEGLAD PIECHOTY — veeb. s. a. (1935).

1. Sissejuhatuseks.

Jaapani-Hiina sõjas Mandshukuo's 1932. a. 13. mail Shinsho nimelises maakohas ühel jaapani laskurikompanil, mis oli kõvendatud rk rühma ja 2 Stockes'i miinipildujaga, läks korda Hukaren'ist (vt. joon.) põhja suunas peale tungides pärast raskeid võitlusi keskpäevaks sisse murda hiinlaste vastupanupositsiooni — kõrgustikkudele põhjapool Hukaren'i, Kokosuishi ja Tagegouchi ja vallutada siin organiseeritud vaenlase toetuspunkti. Seda edu ei saanud aga jaapanlased arendada päevavalges, kuna hiinlastel oli korda läinud jääda püsima teistes rindeosades, kust nad võtsid sissetungijaid vastu mõjusa rk tulega, tehes faktiliselt võimatuks igasuguse edasiliikumise.

Seega siis edu arendamise jaapanlased pidid paratamatult edasi lükkama ööpimeduse tulekuks. Kuidas see tegelikult läbi viidi, seda kirjeldab kapten Ohiro Hideji, kes oli eelpoolmainitud kompani ülemaks ning juhtis kõneall olevat operatsiooni, jaapani sõjaajakirjas „Kaikoscha Kiji“ („Ohvitseride kuukiri“) järgmiselt (vt. „Przeglad Pichoty“, veebruar 1935. a.):

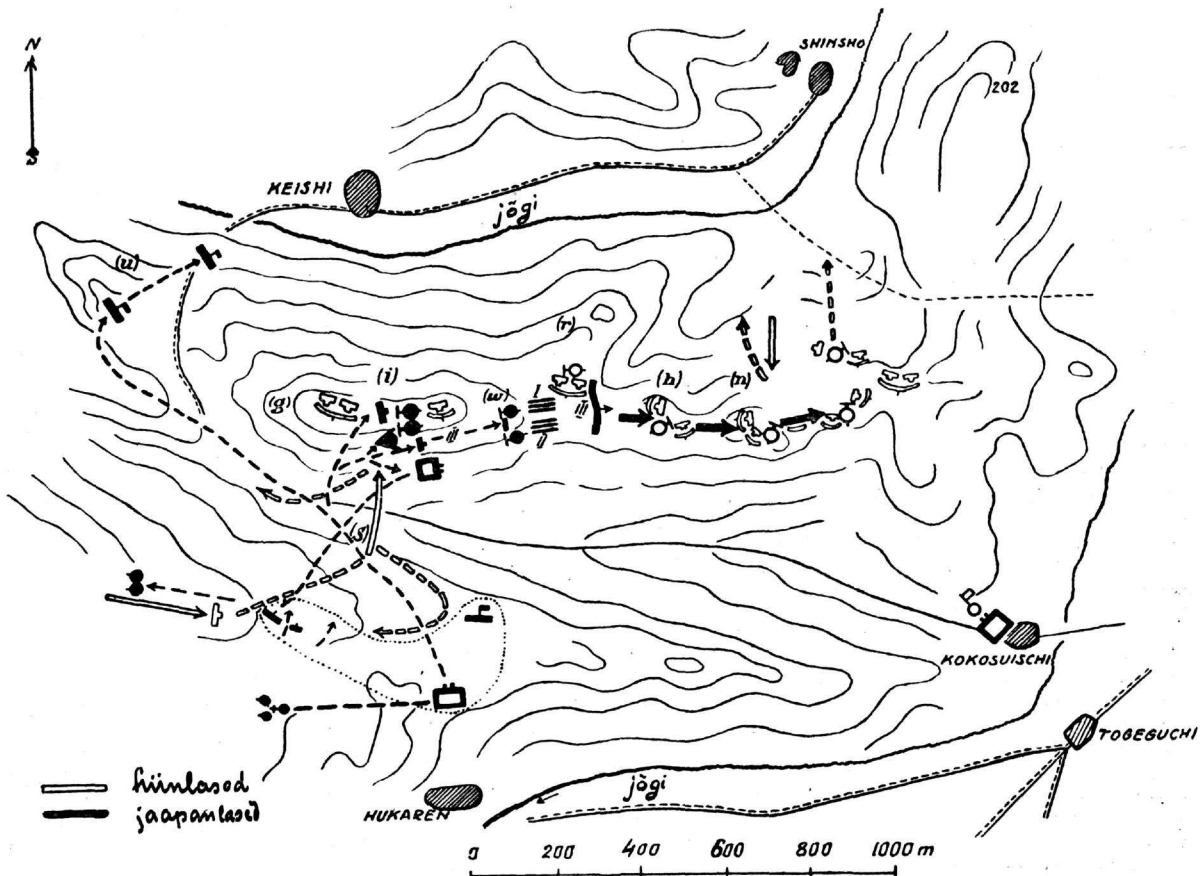
2. Kallaletungi läbiviimine.

1. Otsuse võtmine. Pärast sissemurdmist vaenlase vastupanupositsiooni tegin kohe

algust tulede organiseerimisega, et nende katte all, hoolimata vastase marulisest tulest, edasi liikuda. Selleks tegin kolmele hiina päritoluga mehele ülesandeks muretseda kohale laskemoona automaatrelvade tarvis. Jõudnud oma kanda-mitega punktini „i“ kõrgustikul „G“, need mehed olid seevõrra mõjutatud vaeniase tulest, et nad heitsid pikali maha ja ei julgenud tõsta päid. Kahetsustundest vallatud, ulatasin iga-ühele neist paberossi, missuguseid nemad aga ei julgenud süüdata suure närvide vapustuse puhul.

Meilt sissevõetud positsioon asus perpendikulaarselt hiinlaste rinde joonele. Mõlemaid positsioone, s. o. meie ja vaenlase oma, ühendas omavahel kitsas mäeseljandik, mis üldiselt langes läänepoolt ida suunas ja tunduvalt takistas meie tulesüsteemi korraldamist, ilma milleta järgmise hiinlaste toetuspunkti ründamine kõrg. „r“ võis osutada väga raskeks, kui arvesse võtta, et vastane hoidis lähised oma positsioonile väga efektiivse tule all. Seepärast otsustasin jätkata kallaletungi pimedada tulekuga ja asusin kohe selleks tegema ettevalmistusi.

2. Kallaletungi ettevalmistamine. K. 1900 paiku jõudis minu juurde pataljoniülema käskjalg ja andis minule edasi järgmise korralduse: „9. kompanil pärast päikese

loojenemist alata kallaletungi vastase positsioonile, mis asub kompani vastas kõrgel mäeharjal. Selle korralduse saanud, käskisin vastata patüüle, et kallaletungi algan k. 2200, teatakse sellest raketiga ja et varem nimetatud tähtaega pole võimalik tegevusse astuda, sest kompani jõudude koondamine, eriti aga II rühma tagasitõmbamine kõrgustikult „U“, kuhu see oli saadetud tiiva julgestamiseks, on seotud ajakuluga.

Lasksin oma Stockes'i miinipilduja enne päekese loojenemist mäe otsa positsioonile vaenlase tulistamiseks üles seada. See õnnestus suuri vaevu, kusjuures ka füüsilise jõu poolest tugevamad mehed tublisti ära väsisid. Arvan, et sellist erakordset jõupingutust võib meeskonnalt nõuda ainult sõjakorral. Pärast tulistamisvalmistamist miinipildujad andsid üksteise järgi 7 kogupauku; nende mõju oli ootamatult tugev: lõhkevad miinid kostsid müriseva kajana mägedes ja panid värisema maapinna; vastase automaatrelvad p. „h“ ja „n“ olid sunnitud vaikima ja, nagu selgus järgmisel päeval, vaenlasel oli olnud siin tunduvalt kaotusi.

Samal ajal III rühma ülema k. t. seersant Okabe oli toimetamas maastiku ja vastase positsiooni luuret. Tema rühm koosnes esimest aastat teenivatest noortest; kuid vaatamata sellele meeskond oli tubli ja luurpatrulli koosseisu määratud sõdurid olid väga uhked, et just neile oli usaldatud selline vastutusrikas ülesanne; üks neist lausub: „Läheme ja tingimata täidame ülesande.“ Vastasin neile: „Täita ülesanne, mitte rutates, rahulikult ja külmavereliselt.“

Sel ajal kui luurpatrull hakkas laskuma kompani asukohast „r“ suunas, ta sattus vaenlase tule alla. Selle peale meie vastasime temale k. tulega positsioonilt „i“, kuhu need relvad olid üles seatud kompani tagala ja parema tiiva kaitseks. Kompani peajõud koondasid positsiooni parempoolsele tiivale, et üle vaadata relvi.

K. 2200 ümber oli kompani jõud koondatud, seal hulgas ka II rühm, millise ma olin tagasi tõmmanud julgestuspositsioonilt „u“. Samaks ajaks jõudis tagasi ka seersant Okabe luurpatrull, tuues teateid vastase positsioonist, tema automaatrelvade paiknemisest ja eelolevast maastikust. Kuna leidsin tarvilikuks silmas pidada kõrg. „r“, siis käskisin III rühma ülemal kahe jaoga asuda ettenihutatud positsioonile „w“ ja sealt julgestada peajõudude edasilikumist, ühtlasi toimetades vastase luuret pos. „r“.

Umbes k. 2300 algas kompani, juhtimisrühm eesotsas, liikumist, eesmärgiga jõuda ettepoole nihutatud III rühma joonele, et siin asuda kallaletungi lähtealusele.

3. Kallaletungi läbiviimine. Meie liikumine vaenlase suunas mäekallakut mööda allapoole, kallaletungi lähtealusele tõmbas endale vastase tähelepanu; kompani sattus vastase tule alla ning seetõttu jõudis päralt hiline misega, kuigi kaugus polnud suur. Liikumist toetasid meie automaatrelvad ühes miinipildujatega tulepositsioonilt „i“. Selle tulegrupi juhataja rühmaülem Sakaki, kelle ülesandeks muuseas oli pidada sidet seersant Okabe poolrühmaga, tõi minule teate, et viimane on vahepeal pealetungile üle läinud ja vallutanud hiinlaste toetuspunkti „r“. Samal ajal saabus sellesisuline ettekanne ka seersant Okabelt ühes vaenlase automaatrelvade asukohtade äramärgimisega. Seepeale andsin rühmaülem Sakaki'le käsu võtta tule alla vaenlase kuulipildujad „h“ ja „n“ rajoonis, et seega takistada hiinlaste vasturün-

nakut „r“-le. Vaenlane vastas, kasutades sealjuures käsigranaate, millised lõhkedes andsid mägedes väga tugeva vastukaja.

Jättes varuna maha noorema aastakäigu sõdureid, algasin teistega liikumist vaenlase suunas, kelle positsiooni üks Okabe'lt teejuhiks saadetud sõdur pidi kätte näitama. Vahepeal oli juba täiesti pimedaks läinud, mis tublisti kergendas meie ülesannet. Jõudnud vaiksest ilma ühegi lasuta hiinlaste lähedusse, andsin käsu nende positsiooni rünnakuks.

Sõdurid, kelledest igauks tahtis esimesena vaenlase positsiooni sisse tungida, läksid rünnakule nii suure hooga, et hiinlased, täägivõitlust vastu võtmata, hakkasid kabuhirmus taanduma ida suunas, oma järgmise toetuspunkti „n“; mõningad vaenlasest, kes ei suutnud pimedas orienteeruda ning taandumiseks teed leida, olid pugunud kaljurahnude vahele peitu, kust nad minu sõdurite poolt üles otsiti ja täakidega surnuks pisteti. Pärast „h“ vallutamist osa minu sõdureist jätkas omal algatusel liikumist, kuid sattus vaenlase mõjusa tule alla „n“-st; pimeduse tõttu meil kaotusi siiski ei olnud.

Olles korraldanud pärast „h“ vallutamist oma osi, andsin käsu pealetungi jätkamiseks, et rünnata vastase järgmist toetuspunkti „n“. Vastasega kokkupuutumisel käskisin tormata tema kallale võimsa lahinguhüüdega, et seega julgustada iseendid ja demoraliseerida vastast, kelle peale — nagu näitavad kogemused — selline kära rünnaku momendil harilikult mõjub väga rusuvalt. Hiinlaste tuli meie edasilikumist suuremat ei takistanud. Teel tuli ette kaljusid, mis oma siluettidelt pimedas seevõrra tuletasid meelde inimesi, et minu sõdurid neid ründasid täakidega; pärast nad avaldasid kahetsust, et need siiski polnud tõelised hiinlased, keda nad oleksid võinud läbi pista.

Vastase kuulist langes van. sõdur Nihiyori, kelle leidsime kaljude vahelt. Samuti kukkus edasilikumisel maha rühmülem Tagami. Mul polnud aega peatuda temale abiandmiseks. Kuid seda suurem oli minu üllatus, kui just rünnaku momendil silmasin läheduses oma truud ja ustava lahingukaaslase siluetti; nagu pärast selgus, ei saanud tema surma ega ka haavata, vaid oli pimedas komistanud ning maha kukkunud. Sõdurid võitlesid vaprasti, surmates vaenlast täakidega.

Tuli lühike vaheaeg lahingus. Rühmaülemad kogunesid minu juurde ja aitasid korraldada kompanit, mis nõudis mitte vähe aega. Üldine närvid pingutus lõdvenes ja sõdurid hakkasid tundma nälga, eriti aga janu. Kuid suuremal osal meestel olid veepudelid tühjad. Meeleolu tõusis tunduvalt, kui rühmülem Jonera'l läks korda hankida sõjasaagina toidupoolist, seal hulgas ka hiinlaste leiba, mis osutus meile siiski mitte-söödavaks. Vahepeal oli keegi toonud kohale mõne mannergu täie vett; sõdurid jaotasid selle omavahel väikeste annustena. Pärast janu kustutamist ja väikest puhkust olid kõik jälle värsked ja valmis astuma lahingusse.

4. Hiinlaste vasturünnak. Kesköö ajal kuulsime põhjapool asuvalt kõrgustikult sarvesignaali, mis ennustas kallaletungi hiinlaste poolt. Samal ajal vaenlane avas meie peale tule ja varsti pärast seda oli märgata, et ta on lähenemas meie positsioonile. „Kas kõik on juba valmis? Saame võitlema viimse hingetõmbuseni?“ küsisin oma sõdureilt. „Igauks meist on valmis võtma oma peale vähemalt

10 vastast,“ kõlas pimedast vastuseks. Meie uskusime oma jõusse ja seepärast olime rahulised ja tugevad.

Samal ajal oli vastase juures märgata elavat liikumist. Patrull teatas minule, et hiinlased tungivad kallale.

Kompani oli asetatud järgmiselt: positsioonil „i“ kaks kuulipildujat ja miinipildujad ühes I l-rühmaga; II ja III rühmad positsioonidel „r“, „h“ ja „n“. Ise asusin kõrg. „n“. Minu rühmad ootasid vaenlast, olles valmis temale kallale tormama. „Tulge, tulge, hävitame teid kõiki viimaseni,“ hüüdsid mõned minu sõdureist vaenlasele hiina keeles. Käskisin niiviisi hüüda, et julgustada oma mehi ja ühtlasi kutsuda vastast sõnavahetusele, et saaks häälekõla järele tema asukoha ning kauguse üle selgusele jõuda.

Kuid vastane ei ilmunud, jätkates endiselt tulistamist, mis ei sünnitanud meile palju kahju. Kella 0300 ajal kuulsin sarvesignaali „i“ suunast; otsustasin selle järele, et vastane hakkab teostama oma vasturünnakut, mida ta nähtavasti õõ vältusel oli ette valmistanud rajoonis loode pool Hukaren'i. Ühtlasi oli märgata vaenlase lähenemist rajoonist lõunapool Shinshot meie positsiooni „n“ suunas.

Märkasin salkkonda hiinlasi, 40—50 sõdurit, lähenevat meie positsioonile, ees kolmemeheline grupp. Käskisin täpselt sihtida ning tulistada. Kaks meest langes. Nagu selgus hiljem, oli üks neist kompaniülem kapten Ho-ko-shi, kes oma meeste eesotsas julgelt liikus edasi vahetpidamata tulistades karabinist ja kes langes kuulist tabatuna kõigest paarikümne meetri kaugusel meie tulejoonest. Tema kukkumist nähes rühmajuht van. seersant Yoshinaga hüppas kaevikust välja ja vana rüha samurai mõõgaga „kondo“ meisterlikult rüüsis hiina juhil pea otsast maha. Peab siiski üttelema, et kapten Ho-ko-shi oli vapper sõdur.

Ülejäänud hiinlased, nähes oma juhi lange-mist, taandusid segaduses. Selle rünnaku tagasilöömisel paistis silma oma tule täpsusega laskur Ejena.

Samal ajal arenes hiinlaste vasturünnak piirkonnast loodepool Hukaren'i. Umbes 60 vaenlase sõdurit olid hiilunud üldist tähelepanu äratamata meie positsioonini „i“ lähedusse. Neid märkas esimesena laskur Koyama ja valju hõikega oma laskuripesast hoiatas meid varitsevast hädaohust, kuid ise sealsamas langes tabatuna vaenlase kuulist. Avasin tule, mille tagajärjel vastane hakkas taanduma ja varsti kadus malku hommikuämarusse.

Sellela lõppes lahing 13./14. mai öösel. Kui päevavalgel hakkasin pikksilma abil uurima ümbruskonna maastikku, siis märkasin Kokosuishi juures tõusva päikese lippu lehvimas. See oli pataljoni ülem, kes 11. komp. eesotsas tõttas meile appi. Meid vallutas suur rõõm; tundsi-me kui kõva on moraalne side keisri sõjaväes.

3. Kokkuvõtte.

Eelpooltoodud kapten Ohiro Hideji kirjutisest teevad tõlkijad järgmise kokkuvõtte.

1. Taktikalisel alal.

a) Jaapanlaste lahingtegevus Mandshukuo's sündis enamasti pikkadel rinnetel, liikuvõja oludes, kus väeosadel ja allüksustel tihti tuli töötada oma ette, iseseisvalt, mis nõudis hästi ettevalmistatud juhtide kaadrit. Seda näeme piltlikult ka ülaltoodud Shinsho operatsioonist, kui 13. mail päeval jaapanlased algasid peale-tungi Hukaren'i juurest ja järgneval 13./14. mai ööl hiinlased samast rajoonist ja samas suunas ründavad japanlasi seljatagant.

b) Ülalkirjeldatud õine lahing väärrib tähelepanu oma kontseptsiooni poolest: omades selleks liialt vähe jõude, et tungida hiinlastele kallale rindelt, kapten Ohio Hideji otsib üles vastase tiiva, ründab seda, murrab vastase asetusse sisse ja loob siin endale lähtealusele pealetungi jatkamiseks ja hiinlaste positsiooni kokkurullimiseks ööpimedusse kätte all.

c) Jaapanlased hindavad täiel määral õise lahingtegevuse paremusi, mida näitab ka käesolev juhtum, kus kompül ja patül mõlemad otsustasid jätkata kallaletungi öösi, ilma et nad varemalt oleks saanud selle küsimuse üle mõt-teid vahetada ja kokkuleppele jõuda.

d) Väärrib äramärkimist kapten Ohiro Hideji oskus hinnata olukorra elemente, võtta õige ot-sus uuendada kallaletungi pimeduse kätte all, ja osavus tule ning liikumise kombineerimisel (tulebaasi loomine positsioonil „i“ ülesandega katta löögigrupi liikumist).

2. Väljaõppe alal. Jaapani jalaväe heast väljaõppest ning kõrge lahingulise ettevalmistuse tasapinnast annavad tunnistust järg-mised asjaolud:

a) otstarbekohaselt korraldatud julgestus ja lahingluure andmete kogumiseks vaenlase kohta;

b) side korralik töötamine õises lahingolu-korras, eriti mis puutub ühendusse ülemate ja käsualuste vahel ja virgatsite tegevusse käsku-de ja teadaannete edasiandmisel;

c) kõva tuledistiipliin, mis muuseas väljen-dus selles, et tuleavamine võib tarbekorral sün-dida ainult käsu järgi;

d) usk täägi kui võitlusvahendi tõhukusse rünnakutel öösi;

e) õige arusaamine tarvidusest aeg-ajalt kor-raldada oma ridu edaspidiseks tegevuse jatka-miseks ja oskus organiseeruda vallutatud positiioonidel.

3. Moraali ja kasvatuse alal:

a) kompüli ja temale alluvate juhtide kül-mavereline, asjalik ja rahuline töötamine la-hingu läbiviimisel;

b) iga üksiku sõduri usk enda võimetesse;

c) tung täita oma kohuseid parema arusaa-mise järgi;

d) juhtide hool oma käsualuste eest, solidari-teet ja ühtehoidmise tunne.

Teatavasti kõik need tegurid on väga täht-sad lahingulisest vaatepunktist hinnatuna ja nende olemasolu annab tunnustust sõjaväe kõr-gegest moraalsest väärtusest. Kk.

Õhurelva praegune seisukord mõningates suurriikides.*)

Rootsi „Kungl. Krigsvetenskaps-Akademiens Handlingar och Tidskrift”.

Venemaa õhustrateegilist seisukorda peab autor Euroopas parimaks, võttes arvesse maa suurust ja tema eeskätt põllumajanduslikku laadi, kusjuures ühtlasi tööstusettevõttes asuvad kaugemal idapool. Kuid siiski ei saa jätta tähelepanemata, et Moskva on raskeile pommituslennukeile saavutatav niihästi Balti riikidest, kui ka Poolast. Teiselt poolt aga ei saa jätta tähelepanemata asjaolu, et mitme Venemaa naabri asend on lennustrateegiliselt nõrk. Saksa Flieger-Vizekommodore von Bülow ütleb muuseas: „Balti riikide üleujutamine Venemaa poolt pommiründe läbi, on vaid lapse mäng.” Euroopa Venemaa, võibolla kõige nõrgem punkt õhusõja suhtes, on Leningrad ja selle ümbruses asuv tööstuspiirkond. Olemasolevate andmete järele on nende kaitseks määratud 150 mitmet laadi lennukit.

Vene kõige uuem lennumaterjal on väga hea. Vene suurim lennuk „Maksim Gorkij“ on varustatud 8 mootoriga, kaalub laetult 47 tonni, võib tõusta 6000 meetri kõrgusele ja võtta kaasa 70 inimest. Neljamootorilised Vene pommituslennukid, mis moodunud aastal sõitsid eskadrillid Pariisi ja Rooma, on moodsaimad suurte võimetega masinad. Tuleb märkida, et vene lennukite ehitamisel pannakse erilist rõhu nende tegevusraadiusele, mis tunnistab offensiivi kavatsusist. Kõige järgi otsustades on vene õhurelv oma kvaliteedi poolest kõige parem vene relvalaad.

Vene juhid ei salga sugugi, et nad tahavad kasutada sõja korral oma õhulaevastikku hoolimatuks ründeks. Igatahes näivad Douhet' õpetused olevat leidnud Venemaal head pinda. Palju rõhku pannakse ka õhugaasisõja arendamisele, kuna ühtlasi püütakse oma elanikke sellega harjutada. Õige rohkesti näib venelasi huvitavat ka öine õhuründ. „Pommitamiseskadrill“, ütleb vene õhujõudude juhataja Tschirpin, „mis ründab öösi või halva ilmaga, on tegelikult mitte haavatav.“

Hävituslennukite kohta ütleb Tschirpin: „Hävitajad võivad halvata pommituseskadrilli, kui hävitajaid on 4, ühe pommituslennuki vastu.“

Viimaks tähendab autor, et venelased ei tööta üksi relvaga, vaid nad tegelevad ka väga suures ulatuses propagandaga, kuna sedalaadi sõjapidamine tuleb lõpuks kõige odavam. On teada, et venelased kavatsevad tulevikusõjas kasutada mitte tühise ründerelvana neid agitaatoreid ja seda propaganda kirjandust, mis nad tahavad lasta langevarjude abil oma vastase seljataha. Sõda näib tulevikus hõlmavat kogu rahva.

Väärib küllalt tähelepanu, et õhusõda peetakse meie päevilgi, hoolimata rahust, mis valitseb maailmas. Nii tegid Prantsuse lennuväed 9. veebr. — 27. märtsini 1933. a. Marokkos 1362 lendu, mis võeti ette sealsete mägielanike rahustamiseks. Seejuures sooritati 524 pommituslennukit 127 tonni pommide alla viskamisega ja transporteeriti lennukitega 161 haavatut ning tehti 105 sidelendu kindralite ja staabiohvitseride edasitoimetamiseks.

Veel tugevamad õhuvõitlused olid alles hiljuti Kauges Idas, kus jaapanlased sundisid

hiinlasi allaandmisele peamiselt just õhurelvade abil.

Jaapani ja Vene vahekord on Kauges Idas loonud õhkkonna, kus mitte päris ilma põhjusega kardetakse sõja süttimist ja kus on mõlema suurriigi poolt käimas õige tugevad ettevalmistused sõjale. Arvatakse, et venelased on koonduvad Kaugesse Itta umbes 1000 lennukit ja see suur õhujõud sumbutab kindlasti omajagu jaapanlaste ekspansiooniindu.

Lennustrateegiline seisukord Kauges Idas on väga huvitav ja sõda Venemaa ning Jaapani vahel näitaks, mis õhujõud suudavad operatiivselt saata korda rasketes oludes. Vene lennukitel tuleb läbi lennata väga pikk tee, enne kui nad jõuavad strateegiliselt tähtsaile kohtadele. Vahemaa Vladivostokist Jaapani saartele on 600 kuni 1000 kilomeetrit, see tähendab, piiri peal ehk juba isegi üle selle, kui lennukid võivad veel saavutada häid tulemusi. Samuti on lugu vahemaaga jaapanlaste sadamatesse Koreas ja Port Arthuris.

Mandshuuria raudtee asub suuremalt osalt 400—500 km kaugusel vene lennubaasidest ja on seepärast kättesaadav vene raskeile pommituslennukeile. Jaapanlaste seisukoht on ses suhtes soodsam, sest et vene Ida-Siberi raudtee läheb Mandshuuria piirilt võrdlemisi lähedalt mööda. See raudtee, nagu ka Vladivostoki, Habarovski, Aleksandrovski ja mõned teised linnad on kättesaadavad jaapani keskmistele ja isegi kergetele pommituslennukitele. Paistab seepärast tõenäolisena, et sõja puhul püüavad jaapani lennuväed rünnata peamiselt vene sideteid, kuna aga venelased omalt poolt katsuvad rünnata sihte, mis seisavad enam otseses ühenduses maaväe operatsioonidega. Et venelased ühtlasi püüavad rünnata jaapani lennubaase, on täiesti loomulik. Seepärast näib küll, et sõda Mandshuuria-Mongoolia rindel nõuab õhujõududel võitlust peamiselt lennubaaside ja ühenduste vastu.

Edasi toob autor näiteid selle kohta, milliseid tulemusi andis lennuvõitlus Maailmasõjas, võitluses vastase lennubaasidega.

Juba 18. augustil 1914. a. ründasid prantsuse lennukid saksa lennubaase Frescaty juures Metz'i läheduses, kusjuures hävines üks saksa õhulaev ja mitu lennukit. Üldse hävitati sõja kestes 5 saksa õhulaeva nende baasides. Lennujaamade ründamine sõna otseses mõttes algas 1916. a. suvel. Saksa hävituslennukid olid nimelt püüdnud vahepeal kiskuda enda kätte ülevõimu õhuvõitluses läänerindel. Inglise õhujõud ei leidnud muud vahendit saksa hävitajate tegevuse sumbutamiseks, kui nende baaside ründamise. Kuigi tagajärg ei olnud, võttes arvesse tolleaaja mitmetäielikku materjali, küllalt suur, olid sakslased siiski sunnitud paigutama oma õhujõudude teise kohta. Samal aastal võeti ka ette esimene korraliseseisev sõjaline operatsioon lennujõudude abil ja nimelt inglise sõjaministri Winston Churchilli ja admiral Vaughan-Lee algatusel. Tähendatud aasta teisel poolel tegi inglise merelennuväeosa, mis koosnes umbes 100 lennukist, terve rea ründe, näiteks bensini ladude vastu Mühlheimis, Mauseri vabrikute vastu Oberndorfs. Thysseni vabrikute vastu Haugtingenis jne. Hiljem aga neelas selle õhujõu Somme'i lahing ja ta

*) Vt. „Sõdur“ nr. 9 s. a.

kaotas oma lennuoperatiivse väeosa iseloomu. 1917. a. arendati lennubaaside vastu võitlemist eeskätt öösiste rünnetega raskete lennukite varal. Eriti häid tulemusi andsid ses suhtes saksa pommituslennukite ründed Dunkerque'i mere- lennujaama vastu. Nõnda hävitati seal öödel vastu 1. ja 2. oktoobrit muuseas 140 mootorit. 18. detsembril samal aastal aga purustasid saksa pommid Dunkerque'i lennujaama lõplikult. Inglise suured lennukid Coudekerques pääsesid sakslaste ründest ainult seeläbi, et nad jätsid oma peabaasi igal öhtul maha ja siirdusid lähedalolevasse abibaasi. Hästi õnnestus sakslastele ka öine ründ prantsuse lennujaamade vastu Ver-rines ja Raray juures 17. juunil 1918. aastal, kus hävines tervelt seitse lennudiisjoni.

1918. a. olid liitlased saavutanud läänerringil arviliselt juba sellise ülejõu, et nad hakkasid tegema kallaletungimisi jälle päevavalgel. Peamiselt inglased ja ameeriklased ründasid saksa lennujaamu enamasti kiirete ühe- ja kaheistmeliste lennukitega, varustatud kuulipildujate ja kergete pommidega. Need lennud sündisid sageli õige madalalt ja andsid tihti häid tulemusi. Samuti võeti uuesti ette iseseisev õhusõda, kus juures inglise õhujõud ründasid saksa raudteejaamu ja tööstuskeskusi Lotringis, Saaris, Schwartzwaldi ümbruses jne. Kuna saksa hävitusslennukid püüdsid seda võitlust takistada, siis tehti kallaletung ka nende lennujaamadele Hagenaus ja Bühlis 30. juunil ja 8. juulil.

1. juulil 1918. a. tehti katset tungida kauge-male kuni Stuttgartini ja Mainzini, kuid inglased said ise seejuures väga raskeid kahjusid. Ei aidanud muud, kui tuli uuesti rünnata saksa lennubaase, mis ka tehti 15. augusti ja 4. septem-bri vahel Boulays, Doncourtis, Morhangeis, Bühlis ja Hagenaus. Alles pärast seda võisid inglise õhujõud võtta uuesti ette pommiennukite retked Lotringi ja Reini äärde. Viie kuu kes-tes visati 550 tonni pomme, nendest umbes pool saksa lennujaamade vastu. Igatahes selgus juba Maailmasõja ajal, et vabade kättesaamiseks õhu-võitluses, on väga tähtis püüda hävitada vas-tase lennubaase.

Edasi võtab autor lähemale vaatlusele operatiivse õhusõja pidamise peamiselt Rootsi olude seisukohalt. Kuna need olud on meie omadele mitmeski suhtes sarnased, siis ei ole huvitusetä üldjoontes tutvuda rootslaste vaadetega ses suh-tes.

Seisab väljaspool kahtlust — kinnitab rootsi sõjaväe ajakiri, — et operatiivne õhusõda eten-dab tulevikusõjas suurt osa. Õhuvõitlusvahen-dite peamisteks omadusteks on nende kiirus, paenduvus ja võime liikuda ka kolmandas di-mensioonis. Operatiivset õhusõda võiks nime-tada vaenlase sügavaks vertikaalseks üm-berharramiseks.

Üllatus on strateegias väga tähtsaks momen-diks. Õhulaevadele on aga just omane üllatus-likkus.

Näib olevat tõenäoline, et esimeseks ülesan-deks õhusõjas peetakse katsuda tabada vastase õhujõudusid nende baasides, et sel teel vähen-dada vastase ründejõudu õhus miinimumini. Otse selle järele ehk võibolla ka samal ajal püüab kallaletungija kasutada oma õhujõudusid selliste sihtide vastu, millel on sõja tulemuse kohta otsustav tähendus. Aga sedaviisi võib ta talitada otstarbekohaselt ainult juhul, kui ta on saanud õhus ülevõimu ja initsiatiivi. Teiste sõ-

nadega, kui ta on võitnud endale kätte tegevus-vabaduse.

Sõja sihiks on võimalikult kiiresti ja võima-likult väheste vahenditega sundida vaenlasele peale oma tahe. Sõda tegeleb lõpuks alati inime-sega. Võidab see, kes suudab teha vas-tasele selgeks tema seisukorra lootusetuse. Ees-kätt on ikkagi moraalne jõud, mis tuleb murda. Näib väga tõenäolisena, et vaenlane püüab saa-vutada seda sihti tähtsal mõõdul piiramatul õhu-sõjaga, et otseselt või keemiliste ja muude vahenditega halvata elanikke, eriti suuremates lin-nades. Samuti on tõenäoline, et vaenlane püüab pidada õhuvõitlust n.n. poliitiliste märklaudade vastu, nagu seda on maavalitsus, parlament, riigipank, keskametiasutused jne. Ühtlasi ei jää vaenlase poolt kasutamata ka õhuagitat-sioon lendkirjade ja agitaatorite maaletõime-tamise kaudu.

Mis puutub õhudesarmeermise küsimusse, siis oleks liiga ettevaatamatu jääda lootma isegi võimalikele sellekohastele rahvusvahelistele kok-kupeetele. Hoolimata vaenlane võtab tarvitusele igasugused võitlusvahendid, mis töötavad viia teda sihile.

Peale otsese õhusõja katsub vastane loomu-likult takistada maa- ja merejõudude mobili-seerimist ja koondamist. Hiljem tuleb siia juurde võitlus ühendusteede vastu, samuti ka sõjatööstuse vastu. Igatahes pilt ei paista kuigi meelitatav olevat. Rahvas ei saa etada ilma elu-majadeta, toiduta ja veeta, sõjavägi ei saa tege-leda ilma ühendusteeteta ja laevastik ilma dok-kiideta. See pilt võib muutuda tõelisuseks, kui ei ole võimalik panna vastu vahendeid, mille varal saab takistada või raskendada vaenlase õhuründeid.

Rootsi geograafiline asend on õhusõja suhtes iseendast soodus, sest Rootsimaa on ümbritsetud suurelt osalt vetega, mis hoiavad vastase õhubaasid kaugel. Inimesed asuvad kaunis hõ-redalt, samuti ka tööstusettevõtted, mis pärast nad ei ole nii tundelised õhurünnete vastu, nagu suured tööstuskeskused teistes maades. Kuid õhusõja hädaohtu jääb siiski ka meilgi küllalt püsima. Kõige tähtsam on siin moraalne külg. Rünnatud rahvas peab osutama visa vastupida-vust ja võitlema võitluse lõpuni, maksu see, mis tahes. Rahvas vajab selleks tugevat tahte-jõudu, meelerahu ja endavalitsemist. Need oma-dused ei tule hädaohu hetkel taevast, vaid neid tuleb juba rahuajal kasvatada ja õpetada inimesi kaitsma end õhuründe vastu.

On selge, et meie ei ole kunagi ründajad, vaid rünnatavad. Seepärast on väga tähtis, et riigi luure- ja teadete teenistus toi-miks eeskujulikult. Kui õhuründ tuleb meie peale ootamatult, nagu välg taevast, siis on vaenlane sõja pooleldi juba võitnud. Kui meile aga jääb natuke aega ettevalmistuseks vaenlase tulekule, siis võime tema tagasitõrjumiseks mõn-dagi teha.

Edasi toonitab autor, et tuleb hakata pane-ma palju suuremat rõhku kohalikule õhukaitse arendamisele, mille juures seab ta eeskujuks vene õhukaitseühingud.

Kõige tähtsamaks ja mõjuvamaks õhukaitse vahendiks jäävat aga ikkagi õhurelvad, kus-juures panna peamist rõhku offensiivsele kaitse-le. Sõda ei saa võita ainult kaitse läbi, vaid tarvis on ka peale tungida. Vaenlase õhurünnete tagasitõrjumise püüdmine hävitusslennukite va-ral on juba seetõttu sageli üsna küsitava väär-

tusega, et suure maa-ala juures tuleks omada väga palju hävitajaid, mis paigutatud tähtsamasse kohtadesse. Mõnigi paik, mida tahetakse kaitsta hävituslennukite varal, seisab rajale või merele nii lähedal, et hävituslennukid ei suuda vaenlasele enne vastugi astuda, kui see on juba oma pommid alla saatnud, eriti suurest kõrgusest. Seepärast on offensiiv nõrgemale poolele ainukeseks tõsiseks vahendiks vaenlase õhujõudude tegevuse halvamiseks ja oma maa kaitsmiseks.

Nagu tähendatud, tuleb rünnata vaenlast tema baasidel, alatistel või juhuslikel. Seejuures võib tähendada, et kerged pommituslennukid suudavad lennata meie baasidelt 200 kg pommikoormaga üle Baltimere kõige laiemale osale ja tagasi; keskmised pommilennukid lendavad 500 kg pommikoormaga üle Baltimere ja veel edasi 50—100 km maa sisse ja sealt tagasi; rasked ja kõige raskemad pommitajad lendavad 1—2 tonni pommidega Stockholmi ümbrusest Viiburi-Narva liinile ehk ka Saksamaa põhjapoolsemale osale. Kui tahetakse raskete lennukitega lennata kaugemale, väheneb pommikoorem väga kiiresti. Vaenlane, kes tahab rünnata küllaldase ründejõuga sügavale maale, peab looma endale ettepoole abibaasid, millised aga on saavutatavad kaitsja keskmiste pommilennukitega. Kui vaenlane tahab lennata kohe oma peabaasidelt kaugemale vastase maale, kahaneb tema löögijõud tunduvalt. Muidugi etendavad ründamisel omajagu mõju ka vaenlase lennuki emalaevad, mis Rootsi suhtes võivad asuda Põhja-Jäämeres või Atlandis. Selliste rünnete mõju on küll omajagu piiratud, kuid siiski mitte tähtsusetu.

Suurimaks hädaohuks sõjas on, kui maa sõjaline ja moraalne kaitsejõud surutakse alla, halvatakse või mürgitatakse vaenlase pommide läbi. Asi on seda tõsisem, kui selline seisukord saavutatakse ilma, et vaenlane saaks panna oma jala meie maale. Otse meie eluline huvi nõuab, et meie oleksime sõja süttides suutelised hoidma vaenlase pommitajaid eemal.

Vaenlase lennubaaside hävitamine on meie õhujõudude peaülesandeks.

Tankide liikuvus.

„MOTORIZACIA I MEHANIZACIA“

Nr. 1 — 1935. a.

Kaasaja tanki lahinguline hinnang ripub täiesti tema igasugusel maastikul liikumise võimest, sealjuures vähendamata tema lahingulist väärtust ja operatiivset liikuvust. Viimaseil aastail on tankide konstrueerimisel üles seatud nõue: saavutada lahingumasin, millel oleks tanki taktikaline ja soomusautooperatiivne liikuvus, ning soomusauto vastupidavus. Soomusauto taktikaline liikumatus on tingitud peaasjalikult tema võrdlemisi suurest erisurve (erisurve = keskmine surve 1 sm² maapinnal). Võimsatel soomusautodel on esimeste rataste eri-

surve 2,75—3,0 kg/sm² ja tagumiste — 5,6—6,25 kg/sm², sealjuures on tagumistel ratastel kaks rehvi. Kolmanda telje tarvitusele võtmine vähendab küll tagumiste rataste erisurvet 50% võrra ja seega suurendab taktikalist liikuvust, kuid ei anna siiski veel kaasaja tanki taktikalist liikuvust. Seni kui soomusautode konstrueerimisel ei saavutata nende minimaalset erisurvet, mis kindlustaks neile läbipääsu igasugusel pinnal (soo, liiv, värskest küntud põld), jääb nende valmistamine ja tarvitamine piiratuks.

Peale tankide tarvitamiselevõtmist Maailmasõjas nõuti kohe nende erisurve vähendamist, sest nende erisurve 1,6 kg/sm² ei võimaldanud liikumist soisel pinnal. Seati üles nõue, et tanki erisurve peab olema vähem, või vähemalt võrdne jalaväelase erisurvega, mis on 0,38—0,45 kg/sm². Jagades tanke kolme gruppi: kerged, keskmised ja rasked, nõutakse et nende erisurve oleks:

kergetel . . .	kuni 0,2 kg/sm ²
keskmistel . . .	0,4—0,5 „
rasketel . . .	0,6—0,9 „

Olemasolevad ülrasked tankid, milliseid omavad Prantsusmaa ja Itaalia, ületavad tugevasti neid norme, kuid ka kõigi teiste kaasaja tarvitusel olevate tanki tüüpide erisurved on suuremad eelpoolnimetatud normest. Kõige lähemal nõuetavale erisurve normile on inglise kerge tank „Martel“, mille erisurve on 0,38 kg/sm². Teistel tanki tüüpidel on 8—12-tonnilise lahingkaalu juures erisurve 0,6—0,95 kg/sm².

Tankide ehitustehnikas võistleb praegu kaks voolu, millede põhimõtted on:

1. Suurendada tanki taktikalist liikuvust tema pealetungi võimete vähendamise arvel.
2. Parema soomuse ja pealetungi võimete suurenemine taktikalise liikuvuse arvel.

Mõlemad need eesmärgid on tingitud kas manööver- või positsioonisõja eelistamisest. Manööversõda nõuab suurendatud liikuvust isegi teiste omaduste arvel. Pealetungi võimalused omavad positsioonisõjas aga suurema tähtsuse, sest võimalus läbi murda pidevat kindlustuste rinnet otsustab paljugi.

Vaadeldes tankide katse mudelid, mis tihti erinevad üksteisest ainult kaalu ja lüliliku laiusega, jõuame otsusele, et kaasajal katsetatakse eelpoolnimetatud ühe või teise seisukoha kohaselt ehitatud tanke. —an.

LEEDU.

Ühenduses Eesti Vabariigi iseseisvuse 17. aastapäevaga ilmus Leedus tuntud sõjasjanduse ajakirja „Karys'e“ — („Sõdur“) erakorraline number, mis on pühendatud Eestile. „Karys“ ilmub iga kahe nädala järele, ta omab kaunis suure tiraashi, kuna teda tellitakse mitte ainult Leedu kaitseväge, vaid ka Leedu kaitseväe, terve rea leedu koolide ning teiste asutuste poolt.

24. veebruaril 1935. a. ilmunud „Karys“ sisaldab leedu ja eesti autorite töid. Ta sisu on järgmine:

„Vaba Eesti kaitsevaelased“ — artikkel eesti ja leedu keeles.

„Eestlased ja meie“ — V. Kemežys.

Dr. Leppik'u kirjutis „Karys'le“ Eesti erinumbri puhul.

Härra Riigivanema K. Päts'i elulugu.

Kindral Laidoner'i, kindralmajor Lill'i, dr. Leppik'u, kindralmajor Reek'i elulood.

Üldsisulised artiklid:

„Eesti Vabariik.“

„Valitsev kord Eestis.“

Riigikaitse sisuga artiklid:

„Võitlused Eesti iseseisvuse eest“ — kolonelleitnant M. Kattai.

„Tänapäeva Eesti kaitseväge organisatsioon“ — major T. Lango.

„Eesti kaitseväge õpetuste alused“ — kolonelleitnant J. Remmel.

„Riigikaitse ettevalmistus koolides“ — major M. Haber.

„Eesti Kaitseväe“ — kolonelleitnant A. Balder.

Peale selle on ajakirjas veel teisi üldsisulisi artikleid, nii kui:

„Eestlaste võitlused iseseisvuse eest“ — dr. Sepp.

„Tallinn, Narva, Tartu“ — Hanno Kompus.

„Balti riikide koostöö“ — P. Sirgedas.

Erinumber on toimetatud hästi ja peale värvilise eesti vapiga illustatud kaane sisaldab hulga pilte Eesti kaitseväge elust ja meie kodumaast ning on tähelepanuväärseks tööks Eesti tutvustamisel Leedus ja ka mujal välismaal.

SOOME.

„SOTILASAIKAKAUSLEHTI“.

Nr. 1 — 1935.

Mjr. J. Chr. Fabritius. — „Belgia eeskuj.“

Artikli autor, osutades Belgia sündmustele 1914. a., rõhutab tõsiselt riigikaitse küsimuste esikohale tõstmist. Ta kirjutab

muuseas: „Ajaj, kus kogu maailmas valitseb kärsitus, kus lahkkelid ja vaenulikkus viivad tunded keemiseni, peab iga arukas inimene hoidma enda mõistuse tasakaalus. Kuid meelerahu, mis on saavutatud taltsutatud mõtlemisega, ei tohi muutuda ükskõikseks hoolimatuseks, kui küsimus on suurtest maailma sündmustest ja neist järeldustest, mida need võivad tuua meie maale. Meie seisukord ei ole enam sama, kui see oli kaks aastakümmend tagasi, kui Sarajevo paugud andsid märku maailma tulekahju algusest. Meie seisukord on endisega võrreldes praegu hoopis teine. Seda peame mees pidama; meie ei saa seda kunagi jätta väljaspoole oma vaatepiiri.

Teiste kodanikukohustuste kõrval, — eeskätt arusaamise ühtekuuluvuse ja vastastikuse arusaamise säilitamine riigis, vääriline esinemine teiste rahvaste suhtes ja välismaa suhete mõistusepärane korraldamine, — meie ei või oma silmi sulgeda tähtsama tösi politilise teguri ees, kui küsimus on relvastatud kokkupõrkest, t. s. riigikaitse tõhususest.

Meie sõjageograafiline asend ja sõjapolitiline olukord ei luba kahelda, et tõsine oht ükskõik millal võib meie iseseisvust riigina ähvardada. Kui piirdume oma ülevaates ainult kaasajaga, mõtlemata minevikku ja tulevikku, võime tunda kergendust. Me elame ju rahuaega! Kuid tuleviku politilisi sündmusi ei suuda keegi ennustada. Meie peame olema valmis tõhusaks enesekaitseks igal ajal, — see on meie kohus. Samal ajal tugev kaitse takistab või vähemalt vähendab relvastatud vastolude võimalusi.“

Edasi autor kirjeldab Belgia erapooletuse küsimust enne Maailmasõda ja selle rikkumist Saksamaa poolt. Belgia tugev riigikaitse oleks kindlasti sundinud sakslasi mõtlema erapooletuse rikkumises, pealegi kus Maailmasõja algpäevil Saksamaal oli tollaegse Belgia kaitse juureski palju erapooletuse kaitsjaid.

Paljudelt sõjaajaloolastelt on laiadele massidele loodud selline pilt, nagu oleks Belgia määratu materjalse ja elavjõu ülevõimu ees pidanud paratamata kokku varisema. See ei ole kaugeltki õige. Belgia kindluste vallutamise tõsiasjad räägivad teist keelt. Seda väidet kriipsutavad alla ka saksa omad sõjaajaloolased.

Peapõhjus seisab Belgia ettevalmistamatuses sõjaks. Nii näiteks Antverpeni (viimane Belgia tugipunkt — ref.) langemise süüdlasti otsides, uurimiskomisjon märtsikuus 1920. a. ei süüdistanud kindluse ülemat hoolitust. Tõsi, et belglased kaitsesid end vah-

vasti, kuid riik oli sõjaks ettevalmistamata. (Kuivõrd hooletusse oli jäetud Belgia kaitseküsimus, sellest kirjeldab Antwerpeni kaitsja kindral Deguise „La défense de la position fortifiée d'Anvers en 1914“. Siin oli kahtlemata süüdi Belgia ettenägematus ja oma naabrite usaldamine erapooletuse tähe all — ref.)

Lõpuks autor tähendab: „Kerge on kustutada kaitse otstarbeks ettenähtud krediiti või lasta sellel oodata paremaid aegu, ja teatada lühidalt „ülemale“, nagu tegi Belgia sõjaminister. Igal juhul on ju ainult tema „ülem“, kes neid tagajärgi mõistab, mileni võib viia krediidi kustutamine või edasilükkamine. Ja „ülem“ hoidub hoolikalt nende tagajärgede levitamise ja paljastamise eest, sest vastasel korral ta kaotab oma alluvate usalduse enda jõusse. Ta peab vaikima ka sellepärast, et vaenlane kuulab alati ja igal pool! Ja lõpuks: sõdurid ei tohi ajada politikat! Nii kustutatakse krediit. Ja see, kes teeb sellise saatusliku viipe, ei riskeeri millegi muuga, kui ligemise eluga, järeldõlvede tulevikuga ja maa vabadusega! (— ref. sõrendus.)

Kpt. L. Wikman. — „Väljaõppeolud laskurikompanis pärast territoriaalsüsteemile üleminekut.“ Autor mainib puudusi, mis ilmnevad laskurikompani õppetöös, kusjuures toob näite ühe kompani legelikust väljaõppest. Puuduste vältimiseks esineb oma ettepanekutega.

Kpt. E. Hannula. — „Soome lahe küsimus Tartu rahuläbirääkimistel.“ Autor käsitleb rahuläbirääkimiste käiku.

Artikkel järgneb.

Mjr. P. G. Warén. — „Prantsus-, Saksa- ja Inglismaa õhujõud Maailmasõja ajal.“

Kpt. R. Boijer. — „Mootori kütte asenained.“

Autor annab enam-vähem üksikasjaliku ülevaate alkoholi, puu, puusöe, kivisöe, turba ja bensiini kasutamise võimalustest, tuues ühtlasi esile ka majanduslikke vaatekohti. Lõpul ta tähendab, et bensiini kasutamisest ei saa igal juhul mitte täielikult loobuda. Sellepärast tuleks juba rahuajal hoida ladudes teatud määral bensiini mobilisatsiooni puhuks. Küsimuse kõigeekülgseks kaalumiseks on Riiginõukogult määratud „mootori kütteaine komitee“.

S. — „Mõningaid mõtteid Välitöö eeskirjast II (K. Työ O. II) ja tankitõkkeist.“ Autor toob eeskirjast mõningaid väljavõtteid tankitõrje korraldamise alal ja jõuab tulemusele, et tähtsamateks tõketeks tuleb lugeda miinitõkkeid, kunstlikult valmistatud auke (järsundamised) ja paisutamisi.

Välismaa sõjaajakirjandust (Vene, Saksa, Rootsi, Austria). —r.

INGLISMAA.

THE ARMY QUARTERLY, jaanuar 1935. a.

1. Kindramajor H. De Pree. Tankide koostöötamine teiste väeliikidega Cambrai lahingus nov. 1917. a. Cambrai lahing pakub kõrgeväärtuslikku materjali tankide lahingtegevuse uurimiseks koostöötamisel teiste väeliikidega, sest ta näitab kujukalt, mis sünnib siis, kui lahinguväljale ilmuvad uued senitundmatud relvad ja mis juhtub, kui esimene üllatus on möödunud ning vastane on suutnud võtta tarvitusele vastuabinõud. Tolle aja tank mark IV liikumiskiiruselt jääb küll tublisti maha oma järeletulijaist, kuid ka tankivastased relvad olid Maailmasõja ajal võrdlemisi algelised ja neid ei saa kaugeltki kõrvutada tänapäevastega. Juba Cambrai all, kus tankid astusid lahingusse ootamatult, nad võisid teotseda edukalt ainult koos töötades jalaväega; selle koostöö puuduses, nagu näiteks Flesquieres'i juures, tankide rünnak jäi peatuma; üksi ilma jalaväeta edasi liikudes tankid võisid küll saavutada mõnesugust edu, kuid varsti nad olid sunnitud pöörduma tagasi jalaväe seisukohtadele ja neilt vallutatud maaala okupeeriti taas vastaselt; selle uuesti tagavõtmine oli juba palju raskem kui esimene kord. Väsinud jalavägi ei suutnud anda küllaldaselt toetust tankidele; samuti polnud need väsinud küllalt võimelised hulgaliste vaenlaste automaatrelvade vastu; kuigi nad paiguti suutsid saavutada ülekaalu vastases tules, siis ikkagi pidi olema käepärast jalavägi saavutatud edu utiliseerimiseks. Tankid omal jõul suutsid vaid vähe korda saata: rünnakute sooritamisel oli juhtumeid, kus vaenlane andis alla tankidele, kuid haaras uuesti relvad kätte, kui selgus, et tankidele ei järgnenud jalaväge. Suurtükiväe toetus ja suitsukatted olid Cambrai lahingus tankidele väga kasulikud; kahtlemata saavad nad seda olema veelgi rohkem tulevikusõjas, kus tõenäoliselt tuleb kasutamisele senisest võim-

samaid tankivastaseid relvi. Jalaväe diviisid, millised töötasid koos tankidega Cambrai juures, olid selleks hoolikalt ette valmistatud; tulevikus peab sellekohane treening olema veelgi põhjalikum, arvesse võttes, et modernsed tankid on suure liikumiskiirusega, mis tunduvalt raskendab nende koostööd jalaväeosadega, eriti just edu arendamisel kaugemale vastase positsiooni sügavusse. Mis puutub tankivarudesse, siis näitavad Cambrai kogemused, et need ei tohiks puududa. Kui, näiteks, 20. nov. pärast lõunat Bourlon'i metsa juures oleks olnud kasutada kaks värsket diviisi, igauks varustatud vastava arvu tankidega, siis kahtlemata oleks vallutatud Queant ja võetud sõjasaagiks kõik seal asuvad vaenlase suurüükid. Edu oli kavatsatud siin arendada ratsaväe abil, kuid sakslaste moraal oli tol ajal selleks veel küllalt kõrge, et nad oleksid kartnud ratsarünnakuid. Lahingus kurnatud tankimeeskond ja jalavägi ei suutnud aga edu arendada ise omal jõul. Üldiselt on aga uurimuse autor arvamusel, et Cambrai lahingu õpised tõendavad veel kord, et uute relvade ning uute meetodite tarvitusele võtmine ei suuda kõigutada vanu printsiipe; ootamatus, kõikide relvliikide omavaheline tihe koostöö, küllaldaste varude olemasolu ja nende liikuvus säilitavad oma tähtsuse ka uute võitlusvahendite tarvitusele võtmisel. — 2. Prantsuse ametlik ajalugu. Prantslastelt koostatava Maailmasõja ajaloo VI köite I osa lühike kokkuvõte. See osa käsitleb: „Ettevalmistust 1918. a. operatsioonideks ja sakslaste pealetungi Oise'i jõelt Põhjamerele (1. nov. 1917. a. — 30. apr. 1918. a.). Raamat — referendi arvates — esinevat rohkem mingi nimetatud operatsioonidesse puutuvate mitmesuguste dokumentide koguna, kui erapooletult läbitöötatud sõjaajaloona, mis baseerub tõesti sündinud asjaoludel; igatahes inglaste tegevusse puutuvaid andmeid ei olevat selles raamatus küllalt tõetruult esile toodud. Samuti tõsiolude kohaselt ümbertöötamata olevat ka raamatute juurde lisatud skeemid, esinedes kõige harilikuma reproduktsioonina operatsioonide ajal valmistatud olukorraskeemidest. — 3. G. I. Edwards. Briti rügementide ja väeühikute päritolu. Ajaloolisi andmeid selle küsimuse kohta. — 4. W. E. D. Allen. Sõjalised operatsioonid Daghestanis 1917.—21. a. Artikkel järgneb. — 5. Kindr. major I. F. Fuller. Liikuvuse uurimine Ameerika kodusõja kogemustel. Selgitades liikuvuse tähtsust üldse ja tingimusi,

millistes toimus Ameerika kodusõda, autor järgnevalt käsitleb strateegilise ja taktikalise liikuvuse probleemi, väljendades sealjuures järgmisi mõtteid. Liikuvuse saavutamine sõjas on olulise tähtsusega ning rahuajal tuleb tõsiselt kaaluda, mil viisil saavutada seda lahinguväljal. Ajalugu peab meid õpetama, kuidas hoiduda eksisammudest sellel alal. Midagi ei ole rumalamat, kui toimetada väljaõpet vanal kulunud viisil, sest see koormab päid kasuta ballastiga, mida sõjakorral on raske sealt välja visata. Ajalugu ei suuda meile anda küllaldaselt määralt juhiseid taktikalise liikuvuse probleemi selgitamiseks; neid peame ammutama meil kasutada olevate võitlusvahendite lahinguvõimete uurimise teel, sest iga muudatus relvade alal mõjutab ka taktikalist liikuvust. Sõjas esimeseks mentaalseks aktsiooniks peab olema meie strateegiline idee, ükskõik, milline see oleks, kas offensiivne või defensiivne, kuid igal juhul ta tuleb rajada liikuvuse põhimõttele. Teiseks on tarvilik võimaluse piires hoiduda ka kaugemale politilistest küsimustest, et seega saavutada suuremat mõtlemisvabadust, milline on tegevusevabaduse tähtsamaks eeltingimuseks. On kasulik — juhul kui oleme vastasest nõrgemad ja võitleme omal territooriumil — vahetpidamata tülitada vastase tagalat, sealjuures hoidudes lahingust; niiviisi sunnime teda nõrgendama oma rinnet ning aeglustama liikumist. Tugevamaks pooleks olles ja vaenlase maa-alal sõdides on targem kasutada looduslikke lähenemisteid, kui nad ka geograafiliselt oleksid pikemad, sest tihti nad võimaldavad kiiremat liikumist ja nõuavad enda kaitseks vähem jõude. Igakord kui vahetatakse relvi, tuleb uuendada ka taktikat, seda rajades võimsaimale meie käsutuses olevale relvale; selle viimasega tuleb kokkukõlastada kõikide teiste relvade tegevust. Sõjas meie ülesandeks on saavutada võitu väiksemate kaotuste ja lühema ajaga, seepärast rahuaegne ettevalmistus peab baseeruma taktikal, mida tõenäoliselt kasutatakse tulevikus, mitte aga möödunud sõja taktikal. Nagu nähtub ülaltoodust, kõik need õpised on enamal või vähemal määral seotud liikuvuse probleemiga ning seega omavad põhjaneva tähtsuse sõjapidamisel, väärides täiel määral meie tähelepanu. — 6. Marné'ist Aisné'ni. Ühe noore jalaväe ohvitseri-rühmaülesmälestusi 1914. a. septembrikuu lahingutest. — 7. Kindr. major V. Chernavik. Mida teadsid liitlased sakslaste sõjaplaanist enne Maailmasõja lahtipuhke-

mist. Artikli autor, end. vene kindralstaabi ohvitser, kinnitab, et sakslaste Maailmasõja plaan, mida üldiselt tuntud Schlieffen'i nime all, sai liitlastele teatavaks mitu aastat enne sõja algust. Selle olevat välja uurinud vene kindralstaabi kindral-kortermeister kindr. Borisoff. Viimasel olevat olnud erilist taipu strateegilistes probleemides ja loogiliselt küsimust arutades ning mitmesuguseid statistilisi andmeid kõrvutades ta olevat tulnud mõttele, et sõjakorral sakslased võiksid anda esimese ning purustava löögi prantslaste pihta, et alles pärast seda pöörduda oma idapoolse vaenlase vastu. Saksa relvastatud jõudude arvulist suurst silmas pidades — need olid välja kalkuleeritud kaunis suure täpsusega — olevat Borisoff otsusele tulnud, et tõenäoliselt kõiki neid pole võimalik korraga mahutada Prantsuse idapiirile, seepärast on paratamatult tarvis pikendada rinnet mõne naaberriigi arvel, kui tahetakse maksimaalselt ära kasutada käsutada olevaid jõude ning saavutada otsustavaid tagajärgi. Naabermaadest Paistis Borisoff'ile sobivamana Belgia, millist maaala läbistades sakslastel oli ühtlasi võimalus välja jõuda prantslaste idapiiri kindlustiste seljataha, ilma et oleks tarvis olnud neid võtta rindelt. Seda hüpoteesi olevat kontrollitud tol ajal Lääne-Euroopa riikidesse akkrediteeritud vene sõjaväe ja ka diplomaatliste esindajate kaudu. Neilt, eriti just Belgias viibivalt sõjaväe atašeelt, kolonel Adabash'ilt ja tema järglaselt kolonel Agapieff'ilt selle küsimuse kohta saadud andmed olevat andnud kinnitust eelpool nimetatud hüpoteesile. Seega siis venelastel juba 1912. a. oli täiesti konkreetne oletus sakslaste tegevuse üle sõjakorral ja nende plaanide kohta Belgia suhtes. Kes aga vaatas küsimusele skeptiliselt ning ei võtnud asja tõsiselt, see oli prantsuse kindralstaap, kuigi venelased korduvalt olevat juhtinud selle asutise tähelepanu niisugusele võimalusele. Igatahes prantsuse relvastatud jõudude hargnemise kava ida piiril ei olevat arvestanud sakslaste pealetungimist läbi Belgia. Vastutav selle eest olevat vormiliselt küll tollaegne prantsuse kindralstaabi ülem kindr. Joffre', kuid sisuliselt langevat süü Foch'i õlgadele, kes isiklikult ei uskunud sakslaste marssimise läbi Belgia ning kelle kooli mehed olid tol ajal mõõduandvad prantsuse kõrgemates sõjalistes ringkondades; ka kindralstaabi ülem Joffre olevat olnud nende mõju all. Praegu ei olevat veel paras aeg selgitada seda küsimust lõplikult, kuid üks olevat kindel, et liitlased tegelikult hoidsid oma käes võtit Maailmasõja põhi-

probleemi — vaenlase sõjaplaani — lahendamiseks, kuid ei kasutanud ära seda saatuse poolt neile antud trumpi. — 8. Teisel pool künkaid. Lahingu kirjeldus Inverness Copse'i juures 22.—24. aug. 1917. a. — 9. Kenneth Headlam Marley. Saar. Ajaloo andmeid Saarimaa poliitilise ja majandusliku seisundi kohta enne ja pärast Maailmasõda; põhjalikumalt valgustatakse praegust olukorda. Autor näikse kartvat, et Saarimaa ka tulevikus võiks anda põhjust rahvusvahelisteks sekeldusteks. — 10. Caporetto. Itaalia marssal Caviglia'lt selle lahingu (25. okt. kuni 9. nov. 1917. a.) kohta kirjutatud raamatu resümee. — 11. Hoffman Nickerson. Sõja ajalugu ja üldine ajalugu. Arutlusi sellel teemal. Autor arvab, et nende mõlema vahel on katkematu side, nagu seda kinnitab ka Clausevitz, kui ta ütleb, et sõda on poliitiline akt „riigi poliitika jätkamiseks teiste abinõudega“. Enamik õpetlasist ja kirjanikest kangekaelselt ei tahtvat aga võtta seda vaadet omaks, peites jaanalinnu taoliselt pea liiva alla, sel ajal, kui juba homme võidakse neile lennukelt mürkgaasidega täidetud pomme kaela visata, kusjuures jääb muidugi küsida, kas on seegi neile külalt tugevaks argumentiks. Ferrero, ingl. kindr. Fuller ja venelane Golovni, kes seda sõja ja üldajaloo omavahelist siduvust kõige veenvamalt on esile toonud, seisvat oma vaadetega ikka veel üksinda. — 12. Kapt. C. M. Sniger. Modernsed liikumised ja vägede tarvidused sõja ajal. Küsimust käsitletakse inglise olude kohaselt. — 13. Kol. ltn. C. E. Hudson. Tankid ja tiivakaitse. Autori arvates veel senini ei olevat leitud mõjuvat abinõu tiibtule vastu. Mis ütleks küll poksiija, kes just parajasti sel ajal kui ta osavasti manööverdades on valmis andma vastasele otsustavat lööki, saab rabava löögi, näiteks oma parema kõrva pihta, kusjuures see löök tuleks mitte vastaselt, vaid kustki kõrvalt, temale tundmatust suunast? Kahtlematult mõjuks see tema peale — tagasihoidlikult öeldes — hämmastavalt, seda enam, et oma pilku sinna poole suunides, kust tuli löök, ta ei näe muud kui pilkavalt naeratavaid pealtvaatajate nägusid... Umbes samasugune võiks olla jalaväeüksuse seisund, kui kalletungi ajal ta satub tiibtule alla, mida annavad maastikule hästi kohandatud ja rinde poolt varjatud vastase automaatrelvad. Nende relvade tule mahasurumine on kallaletungivale jalaväeosale (näit. pataljonile) praegu tema käsutuses olevate võitlusvahenditega väga raske. Kõige tõhu-

samaks abinõuks — arvab autor — oleksid siin tankid. Kui, näiteks, pataljoniülema käsutuses oleks paar kergem tanki, siis saaks ta nende abil juba palju edukamalt võidelda tiivalt tulistavate vastase automaatrelvadega. Maastik ei võimalda küll igalpool kasutada selleks tanke, kuid kus tank ei lähe läbi, seal on ühtlasi ka tiibtule võimalused väikesemad. Nimetatud ülesande täitmisel oleks tankidele suureks abiks nende asetatud tankivastased relvad ja suitsukate, mida nad peaksid suutma tõmmata oma jõuga; sellega teeks juba suure sammu edasi ka jalaväe tankivastane kaitse, millist probleemi senini ikka veel pole suudetud lahendada. Võidakse ehk väita, et tankide võtmine, näit., jalaväepataljoni koosseisu on üleastumine organisatsiooni põhiprintsiipidest. Autor ei karda seda, sest ei ole ju, näiteks, kuulipildujate, suurtükkide, ratsaväe ja isegi lennukite juurdeandmine suutnud paralüüserida või vähendada jalaväe kui niisuguse lahinguvõimeid; just vastuoksa, need on tublisti suurenenud. Nende jalaväe tankide meeskonna väljaõppe küsimused kuuluksid pataljoni ülema kompetentsi, kes sellega loodetavasti saab hakkama. Lõpuks arvab autor, et kui käesolev küsimus ei peaks leidma lahendust rahuajal, siis sõjaajal esimesed lahingud paratamatult otsustavad niisuguse tankide andmise jalaväeosade käsutusse, nagu see sündis möödunud sõjas kuulipildujatega, missuguste lahinguväärtus enne sõda ei leidnud tunnustamist ja oli tendents neist teha mingit eriväeliiki.

Kk.

UNGARI.

„MAGYAR KATONAI SZEMLE“.
Nr. 1 — 1935.

Kapt. Zoltán Horvath: Mõtteid jalgrattureid peamiselt abijõududeks, parimal juhul loendati neid jalaväe või ratsaväe juurde. Viimasel ajal on hakatud ka jalgrattureid kindlamini liigitama, kuid seni pole siiski veel jõutud selgusele nende väeliiki kuuluvuse kohta. Alljärgnevas olgu loendatud nende liigitus üksikutes riikides: Austria — jalgrattur-kütid. Belgia — ratsavägi. Bulgaaria — kütide väeosa. Tšehhoslovakkia — ratsavägi (sidepidam.). Taani — ratsavägi (sidepidam.) Soome — kütid. Prantsusmaa — jalavägi (luureosad). Jugoslaavia — ratsavägi. Ungari — jalavägi (luure, side). Itaalia bersaljeeri (kiirväeosad). Portugal — jalavägi. Rumeenia — ratsa divisj.-de osad. Hispaania — kütid. Šveits — kütid. Nagu sellest näha, on 14 riigist ainult kahel jalgratturid täiesti jalaväe juures, kuna 6 riigis neid kütidenä esile tõstetakse, 5 riigis aga laiemas või kitsamas mõttes paigutatakse ratsaväe juurde. Ainult ühes riigis on nad kiirväeosade sekka

asetatud. Riikides, kus kiiresti liikuvaid väeliike vähe ja isegi ratsaväge ei ole küllaldaselt (nagu Ungaris, rahulepingu põhjal), on jalgratas peaaegu ainus motoriseeritud väeosi kergesti asendav vahend. Kuid jalgrattur ei pea olema ei jalaväelane ega ratsaväelane, vaid omaette ühik, kiirväeliikide kõrval. Sellest järeldub, et ka jalgrattaväeosade juhatajad ei või olla jala- ega ratsaväe-ülemad, vaid jalgratturite väeosa vajab omaette, spetsialiseerunud juhatajat, ohvitseri ja allohvitseri, kes oleksid pädevad kõigis selle väeliigi nõudeis ja raskusis. Sellega kaasas käib ka väeliigi eraldi ja rippumata õppus, mis nõuab omaette juhiseid ja määrustikku. Seesuguse iseseisva väeliigina saab jalgrattureid, kui põhjalikumalt välja arendatud väeosa sõja puhul soodsamini tööle rakendada.

Kolonel Károly Bogányi: Suurtükiväelised sõjamängud. Sõjamängud ärku olgu kunagi üksnes õppusliku iseloomuga, vaid taotlegu ka eksamineerivat loomu. Suurtükiväe juhatamise eesmärk on, et tulistamine sünniks soodsal ajal, oleks suunatud õigesse paika ja saavutaks suurimat mõju. Aja mõiste alla mahub ka patareid seisukohale minek, tulejuhtimine, vaatluse korraldamine, laskemoona päraletoitamine jne. Suurtükivägi taotleb oma lahingu tegevuse eesmärki. Suurtükiväe tegevuse pearaskus lasub vaatlejail.

Kolonel Andor Szöke: Jalaväe ajakohane laskeõppus. Jalaväe tulevõime peitub moodsa sõja seisukohast peamiselt kergeis ja raskeis automaat-tulirelvades, nn. kollektiiv-relvades. Olukordades, kui ei saa loota suurtükiväe toetavale tulele, võib nõnda siis jalavägi end aidata üksnes enda relvadega. Siin on esimene nõue, et jalavägi õppel seisaks vajalisel tasemel. Lühikese teenistusaaja kestel ei suuda jalgväelane sinna tõusta ka intümseimagi õppuse kaudu. Sellepärast on vajaline, et riigikodanik juba enne väeteenistust omandaks teatava oskuse (teoreetilise ja praktilise) moodsate tulirelvade käsitamises. Õpetuse läbiviimine toimuks sellele vastavalt jaotatuna (aja ning õppetöö seisukohast). Laskeõppus jaguneks järgmiselt: ettevalmistamine laskeõppuseks, õppelaskmine, lahingulaskmine, erilised laskeharjutused. Harjutused õppepadruniga oleksid kodaniku vaba aja ülesandeks, kuna lahingpadrun oleks väeteenistuse asi. Peale teenistusõppeaja on vajaline, et noored ohvitserid ja allohv. mõneks ajaks jääksid jalaväe laskekooli, kus kõik jalaväe tulirelvade liigid praktiliselt põhjalikult läbi proovitakse. Ka edaspidised kursused — teatava aja tagant — olgu kohustuslikud, et tutvuda tulirelvade vahepealse arenguga. Kuulipildujaga ning automaatpüssiga ajakohaselt ümberkäimine nõuab vastavate harjutusväljade soetamist.

Insener Akos Hehs: Uuemat süsteemi langevarjude valmistamine ja tarvitamine. — Langevarjude materjaliiks tarvitatakse kas puuvillariiet või jaapani siidi. Uemat tüüpi langevarjude iseärasused on: 1) Hoidenõõrid ei ole kinnitatud varju sõõri külge, vaid jooksevad õmblusi mööda üles kuni langemist reguleeriva avauseni, mis läbi varju kandevõime on paranenud. 2) Varju riide niitude suund lõikab risti läbi õmbluste suuna. Seetõttu võivad õmbluse juures tekkinud rebenemised minna edasi ai-

nult kuni järgmise õmbluseni, s. o. järgmise kandenööri. 3) Vari koosneb üksikuist siiludest, mis omakorda jagunevad osadesse, mida ühendavad õmblused. See takistab rebenemist. 4) Varju ülemises tipus, võimalust mööda ka külgedes on kummirõngaga palistatud langemist reguleerivad augud. Need avasused oma venivusega takistavad hüppamisest ja tuulest tekkinud tõugete mahenemist ja võimaldavad ühtlast langemist. Enne langevarju valmistamist võetakse materjal hoolsa proovimise alla ja kui see vajaliste katsete järele osutub halvaks, hangitakse uus materjal. Riide siiludeks lõikamine ja kokkuõmblemine toimub asjatundja käe läbi, vajaliste, äraproovitud vahenditega. Nõnda valmistatud langevarjud jagunevad kahte liiki: inimeste ja pakkide langetamiseks. Langevarje isikute jaoks on kolm tüüpi: sunni (häda) korral avanev, käsitsi avatav ja kombineeritult avanev. Nende erinevus on peamiselt varju kokkupakkimises, edasi ka selles, et viimase kahe tüübi avanemine sünnib väikese spiraalse või lameda vedru abil töötava abivarju kaudu. Varju tarvitamisel on kogemuste varal osutunud parimaks nimelt sunnitsiavanev langevari. Kuid ka teiste tüüpide kohta väidetakse sedasama. Olgu seepärast näidatud langemise kolm viisi. Sunnitsi avanev vari on kinnitatud lenduri külge nii, et see hüppamisel tõmmatakse välja lennuki küljes olevast kotist ning avaneb nõnda iseenesest. Käsitsi avatav vari ei ole üldse ühenduses lennukiga. Pärast väljahüppamist vabastab ainus käepideme tõmme abivarju, mis enda järele siktub siis langevarju. Kombineeritud langevarju juures toimub abivarju vabastamine kas käega või lennuki külge seotud nõõri kaudu. *Langemine võib toimuda järgmiselt:* 1) Väljahüpanud lendur langeb kiiremini kui ta lennuk; sel juhul avaneb automaatselt ka sunnitsi avanev langevari. 2) Väljahüpanud isik ja lennuk langevad ühesuguse kiirusega; siis on ülalmainitud varju avamine kahtlane. 3) Lennuk langeb kiiremini kui väljahüpanud isik; sel juhul tõmbub küll vari kotist välja, kuid varju peale langev isik võib seda takistada avanemast. Automaatselt avaneva langevarju kasuks aga räägib veel see, et lennukist väljahüpanu õhu vastusurve mõjul kohe lennukist eemaldub mitu meetrit. Nõnda tõmbab ta ka varju kotist ühes enesega. Nõõri sassimine ja kuulist vigastamine võivad igitahes juhtuda, kuid samuti võib juhtuda ka, et lenduri käsi on haavatud, mistõttu ka käsitsi avamine jääb küsitavaks. Käsitsi avatava tüübi vastu räägib veel asjaolu, et õhulahingus erutatud lendur pärast väljahüppamist kas hajameelsuses või ärevuses kaotatud külmavere tõttu ei suuda tõmmata käepidet. Selliseid juhtumeid on kahtlemata ette tulnud. Ka kukkudes ei lähe mõnikord vari lahti, kuna see vahel satub kukkuja alla. Või siis, kui väljahüpanu kukub peaga allapidi, poolluipu, nii et selg ühes varjuga on maa poole. Pärast avamist jookseb abivari mööda kukkuja selga ülespoole ja jääb jalgade vahele kinni. Sellepärast on Ameerika lendureile kinnitatud kaks varju. Avatakse see, mis kukkudes juhtub olema ülevalpool. Peale selle olgu loendatud veel mõni asjaolu sõja puhul. Suures kõrguses külmast tardunud käsi sageli ei suuda langevarju avada. Haavatud või purunenud käega on avamine võimatu. Kahtlane on avamine siis, kui lendur

prillide purunedes või palava õli silma sattudes on kaotanud nägemise. 150 m. madalalt kukkudes on käsitsi avamine küsitav. Ülemleitnant István Parlay: Jalaväe ajakohasest riidetusest ja varustusest. — Ajakohase riidetuse ülesanne on selle peamise omaduse, ilmastikule vastavuse kõrval olla veel otstarbekohane: mugav, kergesti selgapandav ja äravõetav ning värvuselt maastikule kohandatav. Parim värv on kahtlemata pruunikas, või pruunrohekas, mis värvi ka maastikku leidub kõige rohkem. Riidetuse jaotavus tänapäeva jalaväelase kohaselt jääb endiseks: müts, pluus, püksid, jalanõud ühes säärevarjudega ja sinel. Varustisse kuuluvad: kiiver, ranits, padrunitask ja vöö, leivapaun ja telgisil. Kogemused on näidanud, et ungari kaitseväes on kõige praktilisem senitarvitatav pehme müts, nokaga. Noka vajadust päikesepaiste kaitseks silmadele on tõestanud nii väejuhid kui arstid. See on vististi parim ja ajakohasem peakate kogu maailma sõjavägede kõrval. Ajakohasemaks sõdurikuuks tuleb pidada kinnise, mahakäänatud kraega pluusi, eest, väljaspoolt üherealiselt nõõbitavat. Praktilisuse mõttes on ta parem lahtise, tsiviil kraega pluusist. Sellega ühenduses tekib küsimus ka krae alla käiva kaeluse või kaelasideme kohta. See olgu pehme ja tumedavärviline. Eeskujuks on soovitatav prantsuse „echarpe“. Pükste suhtes näitavad samuti kogemused, et otstarbekohasemad on avarate põlvekohtadega kintspüksid, võimalust mööda säärekohalt ka nõõbitavad. Pükstega ühenduses tuleks kohe mainida säärevarjajaid. Mähitavad säärevarjud ei ole kuidagi praktilised, nii aja kui vaeva seisukohast. Enamik riike tarvitab küll neid, kuna need on odavad. *Praktilisuse mõttes aga* (kiire jalgapanek ja jalaääre kindel kaitse!) tuleks nõõbitava püksisääre otsa ümber lühike nahast säärevari (nagu turistidel), mis ühtlasi kataks poolsaapa (kamass, nõõridega) ülemise osa. Jalanõuks sobib hästi senine, juhtnahast, kerge (kuid paksutallaline), jala seljal koomale käiv nõõridega poolsaabas. Lühikese säärega saabas (mis ulatab ülespoole jalaääre keskohta) on praktiline, kuid kallid. Sineli kohta on vaateid, et see peaks olema pikem, täites nõnda ka õõbimisel teki aset. Praktilisem aga on siiski lüheldane mantel ja õõbimiseks eraldi villane tekk; sest sineli ei saa igakord täita magamisvaiba ülesannet. Küll aga peaks tulema kõne alla küsimus, kuidas saaks sinelit valmistada materjalist, mis ei immutaks endasse vihma. Varustise suhtes olgu mainitud ainult need esemed, mis nõuavad uuendust. Kõigepealt kiiver ei ole ungari kaitseväes praktiline. Saksa rünnak-kiivril on see halb omadus, et ta tagumine äär ulatab liiga sügavalt kaelale ja ta on üldse mahutu. Palju otstarbekohasemad on väikese äärega madalad kiivrid, nagu prantsuse ja eriti nüüd itaalia sõjaväes. Ranitsa suhtes on igas riigis märgata püüet seda vähendada, nii et sesse mahuksid üksnes kõige vajalisemad asjad. Ühtlasi peab teda kergesti saama selga panna ja seljast ära võtta, samuti ka ranitsale, või ranitsa juurde kinnitatavaid asju peaks saama vallandada ja ära võtta võimalikult üksahaaval ja iseseisvalt. Padrunitask on ajakohane siis, kui ta on võimalikult õhuke ning lame ega takista roomamist. Aga võibolla veelgi praktilisem on padrunitask, mistõttu kohmakas

task saab üleliigseks. Uuemal ajal kerkinud vaated pooldavad samuti padroneid kanda erilisel valmistatud pluusitaskuis. Varustise hulka kuulub lõppeks telgisiil, mida eduga kasutatakse vihmamantli asemel. Selleks on õige otstarbekohane praegune saksa telgi kombinatsioon.

Ülemleitnant Miklós Jós: Suusaõppus. Meie kaitseväes on viimasel ajal hakatud suurt rõhku panema suusaõppusele. Seepärast on ajakohane püstitada küsimus, kuid võrd see on vajaline ning kuidas seda viia kõrgele tasemele. Mägises maastikus ja eriti lumisel talvel on mõnikord suusk peaaegu vältimatu (näiteks patrull kõrgmäestikus!). Väljaõppe juures on tähtis silmas pidada: 1) kohase meeskonna valikut. See ülesanne on väeosa instruktoriga ja väeosa arsti täita. Iga inimene ei kõlba suusatajaks, samuti ainult võistlus-suusataja ei suuda olla suusaväeosa sõdur, kuna viimasel tuleb kanda rasket varustist. 2) tuleb pidada silmas ühtlast ja võimalikult lihtsat suusavarustist. See peab olema kergesti käsitatav ja odav. See peab vastama ühtlaselt igasugusele maastikule ja lumele. Varustisse kuuluvad: püksid, pluus, müts, lumemantel, saapad, suusad, kepid, sidumisvahend, ranits ja relvastis. Kogemused näitavad, et püksid olgu pikad ja laiad ning alt seotavad, pluus avar, pehme, mille alla mahub mitmesugust pesu. Pluus samuti alt vöökohalt nõõritav, et lumi ei tungiks pesusse. Müts olgu nokaga, pehme ja omagu tingimata kõrvakaitseid. Otstarbekohaselt ei tarvitse saapad olla erilised, vaid tavalised sõdurisaapad, mis aga olgu hästi määritud, heast materjalist ning riidest voodrita (vettinud nahk üksi kuivab paremini). Lumemantli peamised omadused on: tihedast, kergest ainest, valge, vett mitte immutav. Võimalikult nii avar, et seda saaks ajada selga ka varustise peale. Keskpäigast nõõritav. Siia juurde kuuluvad ka kindad, villased, vihmakattega ületõmmatavad labakindad. Suusa juures (hästi prepareeritud, korras hoitud) on tähtsaim saapa suusale kinnitamine. Selle vahendi peamine omadus olgu paindumus ja kiiresti käsitatavus. Sagedasti see ei olegi ühtlastatav, vaid oleneb isikust. Suusasõduri seisukohast aga tuleks siin käia ühtlast teed. Sidumine olgu sobiv ühtlase sõdurisaapaga ja võimalikult lihtne. See ei tohi vaevata jalga. Selles peab saama kiiresti laskuda kõhuli ja põlvele. Sidumisrihma peab võima rikkiminekul puhul kergesti ja lihtsate vahenditega parandada. Ranits ei saa suusasõduril olla samane tavalise sõduri ranitsaga, kuna sisse tuleb mahutada lisavarustist ja see peab olema pehme ja painduv. Parempoolne on seda (tasakaalu mõttes) kinnitada ka alt vöö külge. Kuna püssi ei ole hõlbus kanda õlal või põiki seljas, siis peaks see, — pärapidi kotis — olema kinnitatud paremalt poolt seljaranitsa külge, nii et püssiraud on ülespoole. Muu vajaline varustis: kaart, kompass, binokkel ja märkerblok veekindlas kotis. Binokkel olgu ümberrikkupidi kinnitatud vöö külge, sest rihmaga kaelas kantuna oleks see takistuseks. Püstitol olgu paremal pool vöö küljes, nahkkotis, kuid püstol ise tingimata nõõri- või rihmapidi kaelas, et see kogemata käest kukkudes ei kaoks lumme.

RUMEENIA.

ROMANIA MILITARA.

Detsember, 1934. a.

Pärast manöövreid. (Kindral Economu Virgil.) Läänud aasta sügisel aset leidnud manöövrite organisatsiooniga ei ole autor sugugi rahul. Tuginedes kindral Lüdendorfi kriitikale, kes oma „Sõjamälestustes“ rumeenia juhtijaskonna kohta tähendas, et „viimased ei tunne sõjapidamist suures maastaabis...“, autor püüab tõendada edusamme, mis rumeenia juhtijaskonna silmaringi laiendamise alal tehtud eriti viimaste aastate jooksul. Viimased manöövrid, kus esmakordselt teotsesid armeegruppide juhatused, pidid olema teatud määral kontrolliks juhtimise oskusele „lais maastaabis“. Kuigi autor otsekoheselt ei eita manöövrite positiivseid tulemusi, ei ole ta päri manöövritest osavõtnud staapide koosseisuga. Nimelt oli mõnedes staapides koosseis äärmiselt piiratud, s. o. tegutses vaid staabi ülem koos operatiivjaskonna ülemaga. Autori arvamusel pole võimalik opereeruda ilma informatsioonita või opereeruda, kui puuduvad andmed tagalast, s. o. varustuse, laskemoona, evakuatsiooni j.n.e. kohta. Need alad oleks pidanud olema esitatud kõigis staapides. Teiseks, autor ei pea otstarbekohaseks moodustada manöövriteks erikoondisi, mis on „lapitud“ pataljonide kaupa mitmesugustest väeosadest ja väekoondistest. Kuna manööver on ainuke juhatus, kus väekoondise ülemal on võimalus tegelikult juhtida temale alluvaid väeosi teatud operatiiv-taktikalises olukorras, kasvatada neis ühistunnet ja harjutada väeliikide vahelist koostööd, siis selline talitusviis olevat täiesti hukkamõistetav. Lõpuks tähendab autor, et ratsaväge oli ühel poolel ette nähtud terve diviisi. Kuid see väekoondis ei leidnud manöövritel kasutamist, vaid „jalutas“ ühest kohast teise manöövriks loodud rinde seljaguses. Autor tähendab õige mürgiselt, et ei leia sõnu oma arusaamatuse väljendamiseks ratsaväe säärase kasutamise kohta. Ei olevat mõtet manöövritele välja tuua ratsaväe koondist selleks, et ta „manöövrite lõpul defileeruks paraadi platsil Alba Julia's (linn Transilvaanias — R. Tck.).

Kaasaja probleemid. Sõjaväeline väljaõpe. (Kindral Bengliu Joan.) Võrreldes ohvitseride väljaõppe korraldamist Rumeenias samasuguse väljaõppega Prantsusemaal, Saksas, Tšehhoslovakkias, Bulgaarias ja Poolas, autor leiab, et rumee-

nia ohvitserkonna noorpõlv saab väga soolidses sõjaväelises ettevalmistuses ja seisab selles mõttes täiesti ajakõrgusel.

Moto- ja mehhaniseerimise mõju suurte üksuste taktikale. (Major Baiculescu.) Autori arvamusel seni maksivad arusaamised ajast ja ruumist suurte üksuste juhtimisel ei olevat enam maksivad. Lahingmasinate löögivõime ja suur tegevusraadius nõudvat luure korraldamist senistest palju suurematele kaugustele ja kaugemale ulatuvate eesmärkide ülesseadmist väekoondistele.

Looduslikud tõkked omavad väekoondistele tegevuses eriti suure tähtsuse. Juhtimine peab olema detsentraliseeritud, et võimalik oleks kiirelt muutavas olukorras kiirelt võtta kasutamisele vajalikke vastuabinõusid. Varud peavad olema samuti

detsentraliseeritud ja seejuures suure liikuvusega, et õigel ajal jõuda punkti, kus see olukorrast tingituna tarvilik — juhi tahte maksmapanekuks.

Kõige selle juures tulevat aga pidada silmas moto-mehhaniseeritud osade nõrku külgi (varustamine põletisainetega, olenevus teedevõrgust j.n.e.), missugused asjaolud muudavad nende kasutamise kaunis keeruliseks, nõudes hästi ettevalmistatud isiklikku koosseisu — nii tehniliselt kui ka moraalselt.

Autor avaldab lootust, et kaitsja, kel ei puudu vastav relvastus ega tugeva moraaliga ja hästi väljaõpetatud väeosad, suudab tarbekorral vastu seista igasugusele moto-mehhaniseeritud armeele — suuremaid ohvreid toomata.

R. Tck.

Kaitseväe elu.

Valimiste tulemusi 3. üks. jal. pataljoni ohvitseride- ja üleajateenijate kogudes.

Ohvitseride kogus:

Juhatuses esimeheks kapten J. Madisson, abiesimeheks major H. Raudsepp, laekuriks kapten R. Martinson, sekretäriks leitn. U. Paukson, majavanemaks leitn. E. Rosin; revisjonikomisjoni:

esimees kapten J. Koort, liikmed kv. am. A. Tõnisson, leitn. J. Roose.

Üleajateenijate kogus:

Juhatuses esimeheks v. a. o. A. Rehemets, abiesimeheks n. a. o. N. Kala, laekuriks v. a. o. V. Tiit, sekretäriks ohv. as. V. Ritsen, majavanemaks v. a. o. H. Lepp; revisjonikomisjoni liikmeteks v. a. o. J. Kork, v. a. o. A. Mustkikas, n. a. o. J. Jaska. J. K.

Tagavaraväe-ohvitseride elust.

1. jal. rüg. ohvitseride kogu tagavaraväe-ohvitseride sektsiooni aasta-peakoosolek.

3. märtsil peeti Narva „Sõdurite Kodu“ ruumes 1. jalaväerügemendi ohvitseride kogu tagavaraväe-ohvitseride sektsiooni aasta-peakoosolek, millest võttis osa liikmeid üle 60%.

Koosoleku avas sektsiooni esimees major K. Maasik. Koosoleku juhatajaks valiti leitn. L. Vahter ja protokollijaks n.-leitn. V. Raudsepp.

Enne päevakorra punktide juurde asumist võttis sõna rügemendiülem kolonel L. Jakobsen, kes kõigepealt tervitas sektsiooni liikmeid, tänas tehtud töö eest ja avaldas lootust, et sektsiooni töö tulevikus kujuneb veel intensiivsemaks. Kõneleja rõhutas, et iga tagavaraväe ohvitser peab endale kas-

vatama sisetunnet, et ta igal pool ja alati on tagavaraväe ohvitser. Loengutest osavõtjate arv peaks suurenema. Materjalsetest raskustest peab üle saama ja et tuleb edasi rühkida kõrgemate sihtide ja ideaalide poole. Ei tohi kunagi pessimist olla, vaid alati optimist. Kui mõni sektsiooni liige sattunud raskustesse, siis peab juhatus leidma väljapääsutee. Rügement omalt poolt tahab sektsiooni tegevusele kõigiti kaasa aidata.

Sektsiooni tegevuse aruande kandis ette sektsiooni esimees major K. Maasik. Selgus, et üldkoosolekul 11. märtsil 1934. a. vastu võetud sektsiooni tegevuskava täitmiseks on juhatuses poolt:

Sektsiooni vastu võetud 5 uut liiget, seega on nüüd Narva garnisoni piirides peaaegu kõik tagavaraväe ohvitserid sektsiooni liikmeteks saanud.

Sõjaliste teadmiste täiendamise otstarbel on korraldatud õppusi ja ekskursioone: 29. jaanuaril major Simsoni loeng pealetungilahingust; 5. veebruaril leitn. Leetsi loeng gaasikaitsest; 13. mail laskevõistlused Kreenholmi karikale; 13. mail sektsiooni liikmetevahelised karikalaskmised; 27. mail meeskondadevahelised laskevõistlused; 3. juunil ekskursioon põlevkivitööstuse rajooni, millest võttis osa ka rügemendiülem ühes tegevväe-ohvitseridega; 1. juulil ekskursioon Pühajõe — Põhja ja Vabadussõja lahingukohtadesse ühes 4. pataljoni sektsiooniga, missugusest ekskursioonist võttis ka osa diviisiülem ühes staabi ülemaga; 23. septembril laskevõistlused ohvitseride kogu ja sektsiooni liikmetest moodustatud meeskondade vahel; 23. septembril laskevõistlused sektsiooni liikmetele; 23.-dal sept. ohvitseride kogu ja sektsiooni liikmetevahelised laskevõistlused; 27. sept. tutvumine Narva kalevivabrikuga; 31. okt. major Simsoni loeng luurpatrulli ja luuresalga tegevusest; 21. nov. major Simsoni loeng kompani taandumisest; 5. dets. tutvumine Kreenholmi vabrikuga; 17. dets. rügemendiülema loeng.

Peale selle on sektsiooni liikmed osa võtnud rügemendi poolt korraldatud loengutest ja kaitsevägede staabi poolt garnisonis peetud ettekannetest.

Üksmeele ja sõprussidemete loomiseks oli 10. nov. korraldatud rügemendi ja suurtükiväe grupi ning sektsiooni liikmetele „Mardi õhtu“, millest sektsiooni liikmed samuti elavalt osa võtsid. Juhatuse koosolekuid peetud 13.

Sektsiooni juhatuse algatusel oli üles võetud Vabadussõja mälestusmärgi püstitamine Riigikülasse, missugune töö nüüd täies hoos käimas.

See tegevuse aruanne võeti ühel häälel vastu ja kiideti heaks. Samuti kinnitati kassa aruanne 558 kr. 51 s. suuruses summas ja eelarve 200 krooni suuruses summas.

Sektsiooni juhatuse esimeheks valiti tagasi major K. Maasik ja abiesimeheks valiti tagasi kapten F. Kabanov. Uueks sektsiooni liikmeks valiti lipnik J. Parts ja kandidaatideks valiti kol.-leitn. V. Kokk ja kol.-leitn. J. Unt.

Peale seda valiti juhatuse asjaajajaks n.-leitn. V. Raudsepp ja laskevõistluste korraldajaks lipn. Parts.

Kesksektsiooni tegevust valgustas kapten F. Kabanov. Selgus, et seal tehtud edukalt tööd. Koostöötamine suurtükiväe sektsiooni liikmetega loeti soovitavaks.

Narva tagavaraväe-ohvitserid korraldasid peo Riigiküla mälestussamba heaks.

Vabariigi aastapäeval, 24. veebr., korraldati Narvas 1. jalaväerügemendi ohv.-kogu tagav.ohv. sektsiooni poolt „Harmonie“ ruumes kontsert-ball, millest puhas sissetulek arvatakse Riigiküla lahingplatsile mälestussamba püstitamise fondi. Sellest kontsertballist võtsid osa Narva garnisoni ohvitserid ja reservohvitserid ühes abikaasadega ja kutsutud külalistega eesotsas garnisoni ülema kolonel P. Triigiga, rügemendiülema kolonel L. Jakobseniga ja linnapea J. Lutsuga.

Kontserdi osas esinesid solistid viiulil, klaveril, lauluga ja tantsudega. Kõik numbrid olid huvitavad ja võeti vastu tormiliste kiiduavaldustega.

Pidu oli kõigiti meeleolurikas ja andis puhast sissetulekut 500 krooni, milline summa läheb Riigiküla lahinguplatsile mälestussamba ehitamise heaks.

Ametlik osa.

KAITSEMINISTRI KÄSUKIRI

Nr. 46.

Tallinnas, 8. märtsil 1935. a.

(Kaitsevägede staap.)

1. märtsil s. a. lahkus sõjaringkonnakohtu esimehe ametikohalt ja ühtlasi tegelikust kaitseväeteenistusest kolonel Gustav Kromel tema määramise puhul kohtukoja liikmeks. Kolonel Kromel teotses sõjaringkonnakohtu esimehe tähtsal ja vastutusrikkal ametikohal üle kaheksa aasta. Selle aja kestel täitis kolonel Kromel mitmesuguseid tähtsaid ülesandeid ka seadusandlikul alal. Loen oma meeldivaks kohuseks avaldada temale selle töö eest teenistuse nimel tänu.

P. Lill,
Kindralmajor,
Kaitseminister.

Telefonist A. Telliskivi jutustusi Vabadussõjast.*)

Eluloolisi andmeid.

Sündisin 30. dets. 1896. a. Rapla vallas Valtu mõisa metsavahi Ado T. pojana. Ristimisel anti mulle nimeks Adolf. Algõhariduse omandasin valla- ja kihelkonnakoolis ja 1912. a. lõpetasin 2.-kl. ministeeriumikooli. Seejärel teenisin Joh. Pitka merekaubanduslikus ettevõttes kuni 8. aug. 1915, mil astusin vabatahtlikuna vene sõjaväkke. Määrati kaardiväkke — Lb. gv. Volõnski polku. Et olin kirjaoskaja, kuigi eestlane, siis mind määrati sidekomandosse telefonistiksi. Õppisin mõned kuud telefonisti ametit Krasnoe-Selos ja Peterburis, mille järele sõitsin liinile. Võtsin osa paljudest lahingutest. Kuulsates Stohoodi lahingutes ülesnäidatud vaprust eest mulle annetati Jüri-rist. Kui minuni ulatus kuulus eesti väeosade vormeerimisest, siis 19. dets. 1917 sõitsin kodumaale, et teenida Eesti rahvusväes. Too oli äärmiselt segane ja selgusetu ajajärk.

*) Paarikümne aasta jooksul oleme elanud üle nii maailma- kui eesti rahva ajaloo suurimad sündmused — Maailmasõja ja Vabadussõja. Lisaks sellele eestlased Vene suurriigi keha küljes olles elasid üle kaks revolutsiooni: tsaari langemise ja enamlaste võimule tuleku. Sellele järgnes Saksa okupatsioon meie maal. Kõikide nende suursündmuste kohta on püütud anda üldisi ülevaateid, kuid töö sellel alal siiski alles jätkub. Ka Vabadussõda teaduslikumalt käsitlev esialgne teos on alles käsikirjas, viimistlemisel.

Nende üldist iseloomu kandvate teoste kõrval omavad erilise tähtsuse üksikvõitlejate lahingumälestused. Need on nagu terad ajaloo üldises salves, mis annavad ajaloo üldkirjelduse kondikavale elavalt liha juurde, teevad need elulisteks ning hästi arusaadavaks ka laiematele hulkadele. Reavõitlejate tõetruudel sõjamälestustel on ühtlasi kasvatuslik ning õpetlik tähendus, eriti kaitseväelastele ning riigikaitsest huvitatuile.

Senini on meie sõjalises kirjanduses avaldatud peamiselt rivi-lahingumeeste sõjamälestusi. Alljärgnevas annaksime sõna eesliinil vaenlase tule all sideteenistuse alal teotsenule. Ühtlasi tahaksime juhtida tähelepanu sellele, et tänapäeva lahingu edu oleneb suuresti heast lahingusidemest, ja et lahinguväljal sideteenistuse alal teotsevate isikute töö on äärmiselt vastutusrikas ning head arusaamist, sügavat kohusetruudust, füüsilist vastupidavust ja tihti suurt isiklikku vaprust nõudev.

A. Telliskivi lisakaunistusteta jutustus pakub meile elulisi pilte ühe sidemehe tegevusest ja elamustest Vabadussõjas ning annab ühtlasi teatava läbilõike meie ühe vabadusvõitleja elukäigust. Toim.

A. Telliskivi.
Vanem telefonist.

Tallinnas registreerisin end Eesti rahvusväkke praeguses Eesti Panga majas, mis tookord oli mingiks koonduspunktiks või staabiks. Registreerijaks oli üldiselt tuntud pikahabemega Mihkel Lüll. Mind määrati telefonistiksi Eesti diviisi staapi. Varsti tulid aga enamlased võimule ja võtsid ka div. staabi üle. Reasõdureile anti võimalus minna määramata ajaks puhkusele, kuna tehnilist personaali, kelle hulka kuulusin ka mina, ei lubatud vabaks, vaid rakendati tööle uue võimu poolt. Nii teenisin ka punakaardi staapi Anvelt'i ja Kingissepaga eesotsas, kuigi õige lühikest aega. Varsti kuulus ärevaid teateid: sakslased olivat Saaremaalt üle väina tulnud ja liginevat Tallinnale. Algas vene väeosade paaniline ärasõit. Balti jaamas oli pöörane segadus: laaditi rongidele mis saadi, müüdi varustust, hobuseid ja isegi relvi — kui ainult ostjaid leidis. Kohale jäi vaid eesti punakaardi staap oma punakaardiga ja Tallinna reidil jäas olev vene laevastik. Ülalnimetatud staap asus praeguses Eesti Panga majas. Siin juhid julgustasid teateid pärima tulnud punakaartlasi, et karta polevat midagi ja et Tallinna poole liikuvad salgad koosnevat ainult hallparunitest, var

rustatud haavlipüssidega. Organiseeriti isegi salgake vabatahtlikke, kes pidi sõitma Haapsalu poolt lähenevaid hallparuneid ka ristama. Selle salga saatus kujunes aga õige kurvaks, ta hävitati sakslaste poolt Keila juures peaaegu täielikult. Nüüd oli ka eesti punakaardi juhtidel tuul jalge all. Hakati kiiresti kolima üle sõjalaevadele. Viimase suurusena lahkus staabist Kingissepp, võttes kaasa punakaardi kassa. Mullegi anti käsk mõne tunni pärast telefoniaparaadid maha võtta ja soomusristleja „Rjuriku“ peale tulla. Telefon kolises alata: Sooviti pärida juhtidelt, kuhu saata see või teine salk, kuhu paigutada patarei jne. Juhtide lahkumise järele võtsin oma väljaaparaadi kaenla, varustuse pauna selga ja sammusin suurima rahuga oma sugulaste poole, pidades seks korraks sõjaväeteenistuse lõppenuks. Vene sõjalaevad lahkusid, Eesti Vabariik kuulutati välja (24.02.1918) ja saksa sõjaväed marssisid Tallinna.

Sakslaste Tallinnasse tuleku järele võrmeeriti uuesti Eesti diviisi staap, mis asus Narva mnt. 50 või 52 — end. Peeter Suure merekindluse staabi majas. Sinna asusin ka mina staabi telefonistina elama. Sakslased meid esialgu ei tülitanud. Saime nendelt isegi toiduaineid ja palka. Mõne nädala pärast saadeti meid okupatsiooni võimude poolt siiski koju. Järgnes saksa okupatsiooni survevalitsus, kuni nad olid sunnitud maalt lahkuma.

Osavõtt Vabadussõjast.

22. nov. 1918. a. andsin end üles vabatahtlikuna Inseneripataljoni ja 27. nov. asusin teenistusse. Pataljon asus ajutiselt Juhkentali haigla barakkides, kuni Juhkentali kasarmuid korda seati.

Päevpaar hiljem kohtasin linnas Joh. Pitkat, kelle laevaäris enne Maailmasõda teenisin. Pitka rääkis, et Kopli jaamas pa-rajasti vormeeritakse soomusrongi, kuhu mina kui maailmasõjaegne telefonist peaksin ilmuma telefonistiks. Ta kirjutas kohe vastava paberi edasiandmiseks pataljoni ülemale.

3. dets. saadeti mind pataljonist viima sidevarustust rindel asuvale 4. jal. polgule ja soomusrongile. 4. dets. asus 4. jal. polgu staap kuskil Oru jaama läheduses. Olin sidepidamiseks Oru jaamas, kust Tallinnaga oli telefoni- ja telegraafiühendus. Telegraafiaparaadil töötas üks raudteeametnik, — neiu. Jaamas seisis soomusrongi

osa (suurtükiplatvorm, klassvagun ja vedur,) kuna teine osa soomusrongist pidi sõitma Tallinna remonti. Jaama ümbrust pommitati terve päeva kestel mere poolt, arvatavasti laevadelt, suurekaliibrilistest suurtükkidest. Pärast lõunat soomusrongi osa kurseeris Oru ja Jõhvi jaama vahel, kartes, et punased seljataga raudtee ära lõhuvad. Oru jaamas asusid ainult 10—15 meest soomusrongilt või 4. polgust. Videviku tulekul lähenes Vaivara poolt Oru jaamale punaste ahelik. Meie salk taganes lühikese tulevahetuse järele. Kiskusime telefoni- ja telegraafiaparaadid lahti ja põgenesime metsa mööda Jõhvi poole, pidades raudteed silmas.

Hiljemini kohtasime 4. polgu staapi polguülema Seimann'iga raudtee ääres. Viimase käsul lõime raudteeliini mööda ühenduse Rakverega. Hiljemini jäeti mind telefoniühenduse pidamiseks ühe väikese silla juurde, kus asus meie valvetõke.

7. dets. asusin soomusrongile nr. 1. telefonisti kohuste täitmisele. Soomusrongi välja sõites selgus, et signaalkellad, mille abil anti vedurijuhile märku kas edasi või tagasi liikumiseks, olid rikkes. Seda nähes Joh. Pitka sõnas üsna järsul toonil, et säärast hooletust edaspidi rongil ei tohi olla, sest „kui meie vennad langevad lohakuse tagajärjel, siis niisugune asi on kuritegu, mida karistatakse süüdlaste mahalaskmisega.“

Rongi telefonisti kohuseid ühelt raudtee telefoni mehaanikult (eraisik) üle võttes püüdsin teha mis võimalik, et side rongil oleks korras.

10. dets. õhtul Püssi silla juures meie soomusrong kohtas sakslaste soomusrongi. Viimane tahtis meie seljataga asuvat Püssi silda lasta õhku. Takistasime vägivallaga silla õhkulaskmist ja võtsime sakslastelt ära mitu kasti dünaamiiti, mis oli juba silla juurde toimetatud. Samal õhtul Sonda jaamas ühendust Tallinnaga jalule seades lõikasime Püssi pool jaama läbi telefoni- traate, et vaenlane ei saaks meie kõnet pealt kuulata. Ühes leitn. Alberg'iga posti otsas töötades lõikasime aga traadid läbi nii õnnetult (ainult ühelt poolt posti), et posttraatide pinget tõttu ühes meiega ümber langes. Õnnekombel ei saanud meist kumbki suu-remat viga.

14. dets. K a b a l a ja V a e k ü l a vahelises lahingus ei liikunud rong küllalt korras- päraselt antud signaalide järele. Saadeti vaatama, milles viga. Selgus, et lahingu ajal vedurijuht ühes abiga püüdsid end varjata

vaenlase kuulide eest, pugedes vahete vahel tendri varju. Tol ajal oli vedur täiesti soo mustamata ja veduri juhirus lahtine, mis muidugi väga halb. Edaspidiste arusaamatuste vältimiseks paigutati vedurile sõdur vedurijuht Sallo.

Jõulu laupäeval

pärastlõunat, Tapa mahajätmise järele, seis meie soomusrong Tapa jaama Lehtse poolse semafori kohal. Rongiülema kapten Irv el tuli vajadus Tallinnaga kõnele da. Vaenlane hoidis Tapa jaama ägeda suurtükitule all. Telefoniaparaadid olid juba varem jaamast ära korjatud. Kapten Irv käsutas mind ühte aparaati kaasa võtma ja temaga ühes jaama tulema. Liikusime keset raudteed märklaudadena. Minu tähenduse peale, et võime saada pihta, vastas Irv, et granaadi eest ei maksa joosta, sest sinna see just langevatki, kus arvad end kõige kindlamini varjul olevat. Jõudsin imekombel puutumata jaama. Ühendasin aparaadi ning lõin sideme Tallinnaga. Kapten Irv hakkas kõnelema. Kõne ajal langesid paar mürsku otseselt jaama hoonesse. Seal puhul kapten Irv ütles rahulikult oma kõnekaaslasele Tallinna: „Kuulete nüüd isegi telefoni kaudu, missugune laul siin lahti.“

Paar meest jooksis rongilt jaama vaatama, kas meie pole viga saanud, ja soovitasid kiiresti jaamast lahkuda. Irv lõpetas siiski oma telefonikõne ja seejärel vaatas veel jaamas järele, kas midagi väärtuslikku pole maha jäetud.

Jäned külas

6. jaan. 1919. a. saadi sõjasaagiks kaks kaarikutäit sidematerjali, mis minule üle anti. See oli esimene korralik sidevarustus, mis meie saime: kommutaatorid, välitelefoniid, kaablid. Senini olime sunnitud tarvitama suuremalt osalt raudteejaamadest mahavõetud aparaate. Paar päeva hiljem jagasin suurema osa Jänedal saadud sidevarustusest jalaväe osadele, jättes vaid tarviliku osa rongile. Tegin seda kapten Irv korraldusel.

Jänedalt edasi sõites Läpiküla kohal oli üks sild punaste poolt õhku lastud. Sel ajal kui silda parandati, korraldasin rongi patareiülema leitn. Sabolõtny käsul telefoni ühenduse rongist umbes paar km ette ühe mäe peale, kust patareiülema tahtis juhatada tuld Lehtse jaama pommitamisel. Side loomiseks kasutasin raudtee püsivjuhtmeid, neid vahepeal paaris kohas jätkates. Raudteejuhet aparaadiga ühendades kuulsin

kohe venekeelset kõnet. Keegi teatas seisukorrast frondil brigaadi staapi. Kanti ette, et valgeid (s.t. eestlasi), on võimatu tagasi hoida, sest nad jooksevad tikkudega tormi peale. Eriti tuska tegevat valgete soomusrong, mis olevat sigari kujuline, nii et ükski kuul sellele peale ei hakkavat. Siis räägiti Lehtse jaama mahajätmisest, kus pöörangud kästi ära purustada. Sellega katkes kõne.

Ltn. Sabolõtny juhatusel pommitati siis silla parandamise ajal Lehtse jaama, kus oli näha vedurisuitsu ja auru.

Tapa ja Tartu vallutamise puhul töötasin kõigest jõust, et võimalikult kiiresti seada korda raudtee juhtmeid sidepidamiseks tahapoolle.

Retk Irboskasse

teostati soomusrongidega nr. 1. ja nr. 2. kapten A. Irv isiklikul juhatusel 14. kuni 19. veebr.

15/16. veebr. öösi soomusrong seisis Irboska jaamas. Jaamast umbes pool km Pihkva poole oli raudteelaste elamu. Enamlaste (Pihkva) poolt olid kuni selle majani raudtee sideliinid terved. Asusin sinna telefoniaparaadiga vaenlase kõnet pealt kuulama. Selgus, et punased korraldavad suurejoonelist haaramist, et jälle Irboska jaam vallutada ja meie soomusronge ära lõigata. Selgusid ka pealetungivate väeosade nimetused. Kandsin kuulduse ette kapten Irvle. Öö jooksul punased pommitasid ägedasti kolmest küljest Irboska jaama rajooni. Meie srong aga ei lahkunud jaamast. Järgneval hommikul, kui dessant tungis Senno küla peale, tõmmati soomusrong Irboska jaamast Petseri poole mägede varju. Kapten Irv laskis minul rongi juurest vedada telefoni liini mäe otsa, kust ta jälgis dessandi pealetungi ja juhatas rongi suurtükituld dessandi toetuseks. Punased tulistasid meid kuulipildujast, mis asus Senno rajoonis. Lagedal künka otsas seistes meie olime punastele hästi nähtavad. Ütlesin kapten Irvle, et meie võiksime asuda varjule lähedal olevate kivide taha. Irv vastas: „Ärge närveerige! Need kuulid, millede vingumist meie kuulame, meid enam ei taba, sest need on juba meist möödas.“

Irv jäi oma postile ja mina pidin viibima tema läheduses, kuni Senno vallutati.

18. veebr. rongi dessant tungis Zagorje küla peale. Vedasin telefoniliini dessandile järele. Kui jõudsin Zagorje külla, siis tuli üks külavanamees minu juurde ja teatas, et kõik punased polla jõudnud dessandi pealetungi puhul külast välja põgeneda — kaks

punakaartlast olevat tema küünis. Läksin kohale ja küüni ust avades karjusin: „Välja tulla!“ Kaks punakaartlast, venelased, ronisidki heinte seest välja. Minu käsu peale külvanamees otsis ka nende püssid ja padrunid heinte seest välja. Panin vangid telefoniiliini vedama ja dessandile järele jõudes andsin nad dessantmeestele üle.

Orava mõisa

vallutamise (19. märtsil) toetamiseks Joh. Pitka oli toonud kohale raudtee neljateljeliisele platvormile asetatud meresuurtüki, mille sõdurid ristasid „Rasputin'iks“. See suurtükk sõidutati 3–4 km Piusa jaamast Võru poole, kust Orava mõis hästi kätte paistis. Mind käsutati J. Pitka juurde sideks. Lõin telefoniühenduse Valgaga ja soomusrongidega. Mere-suurtüki tuld juhatas J. Pitka, istudes kaksiti raudtee vahimaja katuseharjal, binokkel käes. Pommitati Orava mõisat ja tuuleveskit.

Mürsk purustas telef. aparaa di.

26. märtsil asusime patarei ülemaga vaatepunkti Piusa jaamast (nüüd Liivamäe) paar km Irboska poole teest vasakule otse raudtee lähedusse. Patareiülemaga korraldusel asetasin telefoniaparaadi mürsu poolt tekitatud leetri põhja, et aparaa di läikivad osad ei paistaks silma kaunis lähedal teisel pool raudteed olevale vaenlasele.

Mõni samm minust eemal olev patareiülem ütles märkavat ees paremal künka otsas punakaartlasi jooksmas. Panin telefoni kuuldetoru mürsu leetri äärele ja hüppasin uudishimu pärast mürsu august paar sammu vasakule kiviotsa patareiülemaga kõrvale. Kivi otsas püsimiseks tuli meil mõlematel hoida kinni kivi kõrvale kasvavast kuusekest. Nii kui parajasti kivi otsa jõudsin lõhkes punaste poolt lastud mürsk augus, millisest paar sekundit tagasi lahkusin. Mürsu lendu ja kukkumist kuuldes meie viskasime endid silmapilkselt kivi äärde maha. Et mürsk lõhkes augu põhjas, sellepärast paiskas mürsu killud vihuna üles taeva poole. Mulda ja peenikesi kive kukkus meile krabinal kaela, mis aga erilist viga ei tekitanud. Jäime terveks. Telefoniaparaadist ei leidnud tükkegi. Ainult mürsu augu kaldale jäetud kuuldetoru oli terve.

Petseri vallutamisel

(29. märtsil) katsetasime, uute poolide kasutamisele võttes, vedada telefoniliini rongi liikumise ajal otse rongilt maha. Katse õnnestus hästi: kogu liikumise ajal saime rää-

kida Piusa jaama ja mujale. Korraliku side loomiseks Petseri jaama ja Piusa (sealt edasi Valga) vahel kulus kaks päeva, niivõrd purustatud olid raudtee telefoni juhed ja postid.

Kasaritsa lahingust

(23. apr.) võtsin osa dessandi koosseisus hariliku reavõitlejana, sest sidet kauge maa tõttu dessandile järele ei veetud. Sellepärast Kasaritsa lahingust side ala kohta midagi rääkida pole.

13. mail Petseri, Irboska vahel olime patareiülemaga vaatepunktis ühes raudtee vahimajas. Sealt paistsid meile hästi silma punaste kaks soomusrongi, millede pihta patareiülemaga juhatusel avati tuli, kuni need taganesid. Seejärele patarül lahkus rongile, andes enne mulle juhtnööre juhuks, kui vastase rongid peaksid uuesti liginema. Ei tulnudki kaua oodata, kui ilmus nähtavale üks vaenlase soomusrong ja avas viibimata tule otse minu asukoha rajooni. Meie rong vastas kohe. Varsti aga punased tabasid raudtee putkat, kus viibisin. Põrutus oli õige tugev ja prahti viskas kogu ruumi täis. Lamasin mõni moment kurdina ja pimedana ning peast käis mõte läbi, et nüüd ikka pihta sain. Kui teine mürsk lõhkes putka seinas, siis kogusin end, hüppasin püsti ja lippasin lähedal olevasse metsa. Selgus, et olin ilma tõsiste vigastusteta. Samal ajal jõudis patareiülem tagasi. Jooksin tagasi putkasse ja tõin telefoniaparaadi ära. Asutasime uue vaatepunkti metsa servale. Seejärele patarüli juhtimisel avati tuli vastase soomusrongi pihta ja sunniti see vaikima ja taanduma.

Vaenlase soomusrongi juures.

Enne Pihkva peale tungimist meie soomusrongi dessantmeeskond pidi Košeljaharajoonis vallutama punaste soomusrongi „Trotski“. Väljamineku eel rietusime „tibladena“: vene sinelid selga, papahad pähe, vene püssid täakidega kätte. Mind määrati minööridele (Kuusk) abiks, kuna telefoniühendust loomulikult kaasa ei veetud. Pidin lähenema vaenlase soomusrongile ringiga Irboska poolt tulles ja esinema punaste luursalgana. Tehti korraldus, et punastega kokku puutudes vene keelt mitte oskajad hoiduksid kõnelusse sattumast. 23./24. mail jõudime õnnelikult läbi rinde vaenlase soomusrongi juurde. Punaste soomusronglased pärisid meilt järele, kes meie oleme ja kas nende poolt lastud mürsk

sud tabavad õieti märki. Mõned meie mehed said punastelt isegi mahorkat keerata. Veduri ja mõne vaguni ukсед olid avatud ja arvan, et kohe rongile tormates (vähe-malt kuni veduri uks lahti oli) oleks vist läinud korda rong vallutada. Vaenlasega jutuajamise kestel käis nende soomusrongi komissar või komandör samas rongi läheduses (suurtükiplatvormi kõrval) olevas vahiputkas. Ta arvatavasti sealt päris telefoni kaudu andmeid, kas on punaste poolt luursalk raudtee suunas ette saadetud. Vahepeal meie minöör Kuusk'iga hiilisime raudteekraavi mööda Irboska poole ja kinnitasime ühe kuiva oja sillakese kohal raudteeroopa külge lõhkeainet.

Kui nahkjopes punaste komissar vahiputkast välja tuli, siis tal nähtavasti oli teada, et rongi juures pole oma mehed. Ta karjudes kamandas kohē rongi meeskonnale: „pulemetšiki po mestam! Zakrõvat ljũki!“ (Kuulipildurid kohtadele! Luugid kinnil!) Korraga avati rongi kõigist kuulipildujatest tuli. Silmapilkselt langesid meie mehed kõik maha. Arvasin, et kõik on tabatud. Kohe aga hakkasid käsigranaadid vaenlase soomusrongile sadama. Mõned mehed hüppasid kärmesti vedurile. Keegi laskis veduri aurukaitseventiili läbi. Siis hakkas rong vedurist hiigla aurupilve välja ajades taganema. Panime plahvatama raudteeroopa külge seotud umbes ühe jala pikkuse kuuekandilise püroksüülinpulga. See purustas tee, kuid kahjuks liiga vähe. Viis vaid 1–1,5 jala pikkuse tüki roopast ära. Ootasime siiski, et rong purustatud tee kohal kraavi jookseb, kuid see sõitis õnnelikult üle katkise koha. Ülesõitu soodustas ka see, et punaste soomusrongil olid kõik vagunid 4 paari ratastega, missugused vagunid väikestest teeriketest kergemini üle lähevad.

Nähes ettevõtte nurjumist — taganesime. Sel ajal vaenlane tulistas meid ägedasti. Lipasime põõsast põõsasse ja roomasime madalate liivaküngaste varjus, haavatud kaasvõitlejaid kaasa vedades, mis osutus õige vaevarikaks tegevuseks. Taganemistee üle jõekesel oleva silla (kust õõsi üle tulime) oli nüüd vaenlase ägeda tule all. Sellepärast tuli paljudel liikuda läbi jõe, kaelani külmas vees, solistades läbi vee ka haavatuid kaasa. Oli kaunis ebamugav lõbu, sest tol hommikul oli loikudes järkirmetis veel peal.

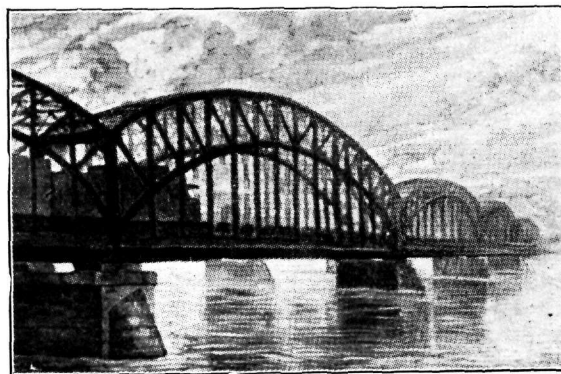
Kuigi meil ei õnnestunud punaste soomusrongi vallutada, siis punaste soomusrongi meeskonna olime ometi põhjalikult ära hirmutanud. Nad olid taandudes rääkinud

Irboska elanikele meie kohta: „Ega need pole inimesed, need on ju lausa kuradid — ronisid ägeda kuulipilduja tule all otse meie soomusrongi katusele!“

Pihkva peale tungimisel (25. mail) tuli mul tee Irboskast Pihkvani kõmpida jala ja parandada telefonijuhtmeid, mis olid suurtüki tulest rikutud. Kiire taandumise tõttu punastel polnud aega neid läbi lõigata. 26. mail jõudsin Pihkvasse.

Landesvääri sõda.

Loode lahingus 21. juunil pärast lõunat läksin oma soovil koos dessandiga pealetungile. Uuele vaenlasele tungisime peale raudteearses metsas. Telefonsidet kaasa ei vedanud, sest rongi patarei metsas meid nii-kui-nii ei saanud toetada. Liikusin ahelik paremal tiival. Järsku märkasin kümekond sammu enda ees põõsaste vahelt väljuvat saksa sõjaväelase mundris landesväärlast. Viimane rabas kohe püssi laskevalmis viskama, kuid mina jõudsin sekundi varem ja — landesväärlane langes. Suutsin silmapilkselt tulistada, sest püss oli lahingusse minnes laetud ning hoidsin seda kogu aeg valmis vajaduse korral palge viskamiseks. Algas äge lahing. Rohkearvuline vaenlane pani selles nendele esimeses tõsis lahingus äärmiselt südilt vastu — ta polnud veel saanud eesti poistelt õpetust. Kuulipildujad ja püssid töötasid surmakülvalt mõlemal pool. Vastasele olid suureks abiks nende miinipildujad, mis meil täiesti puudusid. Tagasi tulles võtsime mõningaid landesväärlassi vangi, kes olid endid põõsastesse peitnud ja meie aheliku endast mööda lasknud. Nende üle mõisteti surmaotsus, kuna ka meil oli kaotusi langenutena ja haavatutena.

Sild Düüna jõel.

Sillal soomusrong „Kapten Irv“.

Pärast eestlaste poolt Võnnu linna vallustamist taanduv landesväär purustas suure silla Arraschi jõel. Silla parandamiseks oli vaja silla jäänused ära koristada, milleks tuli neid purustada lõhkeainega. Tööle rakendati kogu soomusrong „Kapten Irve“ tehnikakomando. Iga 40—50 plahvatuse järele tuli minööre vahetada, sest paks püroksüliini ja dünamiidi suits pani meeste pead valutama. Tekitasime vist kogusummas 4—500 plahvatust 24. ja 25. juunil.

2. juulil viisime rongi vaatepunkti Jeggeli silla ligidale vanadesse kaevikutesse. Algas vastastikune pommitamine. Kui 3. juulil liitlaste nõudmisel tehti vaherahu, siis oli meestel meel paha, et ei lastud landesvääri karistada lõplikult ja marssida võidukalt Riiga. Selle tagajärjel tuli meil veel kord sakslastega tegemist teha — nimelt Bermonditi sõjas.

(Järgneb).

Sport kaitseväes.

Sport K. Ü. Õppeasutistes.

Möödunud aasta detsembrikuul korraldatud käsipalli võistlustel allüksuste meeskonnad tulid kohtadele järgmiselt:

Võrkpallis:

1. kohale Sk. patarei — rändauhind esimest korda; 2. kohale 2. asp. kompani; 3. kohale Sk. rk kompani; 4. kohale Ins. aspir. k-do; 5. kohale 1. asp. kompani.

Korvpallis:

1. kohale Sk. patarei — rändauhind esimest korda; 2. — 2. asp. kompani; 3. — Sk. rk kompani; 4. — Ins. asp. k-do; 5. — asp. kompani.

Suusamärgi võistlused:

29. jaanuaril korraldas K. Ü. Õ. spordikomisjon Valdekis suusamärgi katsevõistlused. Ilm oli hea ja lumi soodus suusatamiseks, seetõttu kujunes osavõtjate arv suureks — arvult 166 kaitsevälalast.

Suusatamisemärgi tingimusi täitsid:

Noortemeeste klassis . . . 124 kaitsevälalast
Keskealistemeeste klassis . . . 7 „
Eriklassis . . . . . 15 „

Poks.

7. ja 8. veebruaril peeti K. Ü. Õ. võimlas allüksuste vahelised poksivõistlused kuues kehaalus.

Võistlustest võttis osa 29 aspiranti.

Allüksused tulid kohtadele ja omandasid punkte:

1. koht — Ins. asp. k-do — 13 punkti,
2. „ — 2. asp. kompani — 9 „
2. „ — 1. asp. kompani — 7 „
4. „ — Sk. klp. komp. — 3 „
5. „ — Sk. patarei — 2 „

16. veebr. peeti Nõmme Mustamäe rajoonis allüksuste vahelisi suusatamisvõistlusi 10 km.

Lumeolud ja maastik olid rasked sõiduks, kuid sellele vaatamata kujunesid võistlejate ajad headeks.

Võistlustest võttis osa 123 kaitsevälalast.

Väärtuslikke auhindu oli välja pandud 10.

1. asp. n. a. o. Siitam, Jüri — 2. asp. komp., aeg 46.50; 2. asp. kapral Pirnberg, Evald —

Sk. rk komp., aeg 46.54; 3. asp. kapral Uibopuu, Lembit — 1. asp. komp., aeg 47.37; 4. asp. n. a. o. Tamm, Otto — 2. asp. komp., aeg 48.11; 5. asp. kprl. Lõhmus, Johannes — 2. asp. komp., aeg 49.04; 6. asp. kprl. Tars, Arved — 2. asp. komp., aeg 49.05; 7. asp. kprl. Guterberg, Roman — 2. asp. komp., aeg 49.10; 8. asp. kprl. Jervson, Elmar — 2. asp. komp., aeg 49.25; 9. asp. kprl. Riisenberg, Jaan — 1. asp. komp., aeg 49.30; 10. asp. kprl. Silberg, Evald — 2. asp. komp., aeg 49.34.

Allüksuste paremuse kindlaksmääramiseks arvestati esimese kolmekümne kohalejõudnu tagajärjed.

Allüksused tulid kohtadele ja omandasid punkte järgmiselt:

1. koht — 2. asp. kompani	— 278 punkti,
2. „ — 1. asp. kompani	— 88,5 „
3. „ — Sk. rk kompani	— 60,5 „
4. „ — Ins. asp. k-do	— 24 „
5. „ — Sk. patarei	— 13 „
	L.

Sport Tallinna garnisonis.

2. ja 3. märtsil toimusid „Sõdurite Kodu“ ruumes Tallinna garnisoni väeosade ja K. L. Harju maleva vahelised poksivõistlused tööstur R. Tavasti rändkarikale.

Võitjaks tuli K. L. Harju maleva punktide vahekorraga 42:30.

Võistluste käik kujunes järgmiseks:

57 kg kaalus.

Noor A. Prii võitis A. Laadoga tehnilise knokaudiga ja kaotas H. Miidebergile punktidega; noor M. Tepp kaotas H. Miidebergile knokaudiga ja võitis A. Laadoga punktidega.

61 kg kaalus.

2. j. madrus Hugen võitis punktidega A. Röödingi ja loobus R. Tubarikile; noor A. Koppel kaotas tehn. knokaudiga R. Tubarikile ja punktidega A. Röödingile.

66 kg kaalus.

Noor H. Kelter kaotas tehn. knokaudiga R. Hurtile ja loobus V. Röödingile; 2. j. madrus E. Sarapuu kaotas knokaudiga V. Röödingile ja R. Hurtile.

72 kg kaalus.

Noor N. Kapustin võitis knokaudiga A. Jaanuse; noor H. Smit võitis Jaanuse punktidega.

79 kg kaalus.

Noor H. Pugi võitis punktidega H. Tamme; n. a. o. S. Sinor kaotas punktidega H. Tammele.

Üle 79 kg kaalus.

Rms. H. Kubu kaotas punktidega R. Tähvele ja A. Kruubergile; 2. j. madrus A. Linnamägi kaotas knokaudiga R. Tähvele ja loobus A. Kruubergile. M.

Väeosadevahelised korv- ja võrkpallivõistlused Tallinna garnisonis.

Garnisoni spordikomisjoni korraldusel toimusid veebruarikuu garnisoni väeosadevahelised korv- ja võrkpalli-esivõistlused. Võistlused peeti kv. ühendatud õppeasutiste võimlas.

Võistlustest võttis osa: korvpallis — Sõjakool, Autotankirügement, Kalevi ü. jal. pat., 10. ük. jal. pat., Lennuvägi, Merevägi, Ohukaitse srtv. grupp, Pioneripataljon ja Vahipataljon.

Võrkpallis — samad väeosad, mis korvpallis, välja arvatud 10. üks. jal. pat. ning Sidepataljon.

Kohtadele tulid:

Korvpallis:

1. Sõjakool, 2. Merevägi ja 3. Auto-tankirügement.

Sõjakooli meeskonda kuulusid: asp. n. a. o. R. Eilman (meesk. kapten) ja aspirandid kapralid — A. Ando, E. Silberg, L. Allikas ja B. Mathiesen.

Võrkpallis:

1. Sõjakool, 2. Sidepataljon ja 3. Vahipataljon.

Sõjakooli meeskonda kuulusid: aspr. n. a. o. R. Eilman (meesk. kapten) ja H. Kraus, aspirandid kapralid — E. Illison, E. Suur, L. Kolk ja P. Treiman. M.

Suusaspord Rakvere garnisonis.

Veebruarikuu lõpul s. a. korraldas Rakvere garnisoni spordikomisjon garnisoni väeosadevahelised suusamärgi võistlused. Need võistlused läksid hästi korda, milleks suurel määral aitasid kaasa hea korraldus ja soodne ilmastik.

60 osavõtjast täitsid märgi tingimusi:

III klassis (alla 30 a. vanad):

1. diviisi staabist — Voldemar Lindebaum, Evald Ots, Karl Parts, Johannes Tiidemann, Albert Langel, Evald Türkson, Albert Trankmann, Johannes Krassjul, Albert Aland, Mihail Hendrikson ja Elmar Trauss.

5. üksikust jalaväepataljonist — Johannes Bergson, Feodor Issajev, August Loose, Roul Rumessen, Johannes Porm ja Arnold Telk.

2. suurtükiväegrupist — Johannes Kreem, Vladimir Miljan, Osvald Kall, Johannes Birkholz, Eduard Jakobson, Karl Kruusimägi, Rudolf Klaasing, Eduard Tombach, Eduard Pütt, August Kauber, Heinrich Altsepp, Valter Läll, Robert Simon ja Nikolai Sergejev. Üks. lennuväedivisj. nr. 1 — Volde-
mar Rümmel.

IV klassis (30—35 a. vanad):

1. diviisi staabist — Helmut Piisa.
5. üks. jalaväepat. — Leonhard Vitsut.
2. srt. grupist — August Malder, Heinrich Kütt, Nikolai Peterson ja Roman Uudelepp.

V klassis (üle 35 a. vanad):

5. üks. jalaväepat. — Ernst Kull.
2. srt. grupist — Roman Tsernitsky ja Johannes Kulep.

Võistluste tulemused on head ja on paremaks tõenduseks, et suusaspord garnisonis sammub edurada. Suusaspordi garnisonis propageeritakse peamiselt riigikaitse huvides, õpetades kaitsevälasi suuski kasutama teenistusliste ülesannete täitmiseks talve olukorras.

Suuremad suusavõistlused garnisoni väeosade vahel peetakse 9., 10. ja 11. märtsil s. a.

Nendest võistlustest on oodata väga elavat osavõttu. M. Vä-

Tõtt ja nalja.

Looduse sõber kaitseväes: „Täna läheb hästi — leidsin viieharulise ristikeina.“

Vastutav toimetaja kolonelleitnant J. Rimmel. Tegev toimetaja major J. Kõrge.

Male.

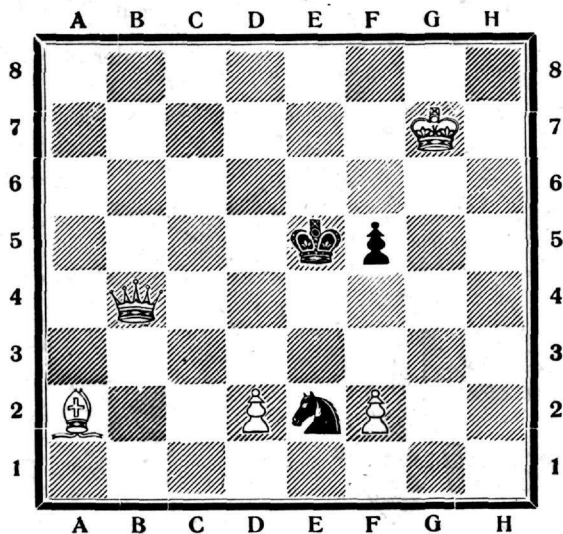
Toimetaja A. Burmeister.

Kirjade aadress: Nõmme, Nurme t. 29.

ÜLESANNE.

Kokku seadnud J. Öhquist (Helsingis).

Mustad.

Valged.

Valged: Kg7, Lb4, Va2, Ed2 ja f2.

Mustad: Ke5, Re2, Ef5.

Valged algavad ja annavad matt kahe käiguga.

Dr. E. Zepleri ülesande (vt. „Sõdur“ nr. 44) lahendus.

1. Vc4—b4, Va7—c7+, 2. Ob3—c4 j. n. e.
1. (Vc4—b4), Va7—a3, 2. Vb4—f4 j. n. e.

BRIDŽ.

Bridžiülesanne nr. 5.

Kaardid on jaotatud järgmiselt:

	♠	E, 9, 5		
	♥	Ä, 5		
	♦	—		
	♣	Ä, 10, 2		
K, S, 10	♠		♠	6
K, 8	♥		♥	E, 9
E	♦		♦	K, 9, 8
8, 6	♣		♣	9, 7

	B	
Y		Z
	A	

	♠	Ä, 7
	♥	S, 3
	♦	Ä, 10, 5
	♣	S

Ärtu on trump. A käib välja ja A—B hivad ära anda veel vaid ühe tihi.

Lahendus ülesandele nr. 4.

Lahendus on ainult siis võimalik, kui saab Z-i kuidagi sundida ärtut käima. Selleks otstarbeks A paneb „paigale“ pada — 2 ja mängib järgmiselt:

1. A pada — E, 8, S, 3.
2. A pada — 9, ärtu — 4, risti — S (!), pada 7.
3. B risti — 4, 6, 7, ruutu — 8.
4. A risti — K, ruutu — S, 9, risti — E, (Kui Y viskab ära kõik ruutud, jätab B järgi ruutu — 10).
5. A pada — 2, ärtu — 9, ruutu — 10, pada — 10; Z peab nüüd käima ärtut ja B teeb ülejäänud tihid.

Väeosa majapidamise seadlus

Lihtköites . . . Kr. 1.50

Iluköites . . . „ 2.50

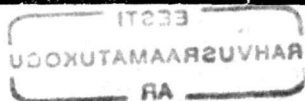

Laske-eeskiri jalaväe relvadele

IA vihk.

Hind Kr. 1.—

Müügil: „Sõduri“ toimetuses Tallinn, Toomkooli 7.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR